

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

37/2018

София • 2018

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

На корицата: Паренесис на Ефрем Сирин, XIII в.
Руска държавна библиотека, Москва, Троице-Сергиева лавра, № 7

Редактор: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова,
доц. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките
Съвет за чуждестранна българистика
ул. „15 ноември“ 1, София 1040, „Българистика“
Анисава Милтенова тел. (+359-2) 9795383
E-mail: amiltanova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Централна библиотека на БАН, 2018

© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2018

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

CENTRAL LIBRARY

COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

37/2018

Sofia • 2018

**Prof. Marin Drinov Publishing House
of Bulgarian Academy of Sciences**

On the cover: Paraenesis of Ephraem the Syrian, 13th c.
Russian State Library, Moscow, The Trinity Lavra of St. Sergius, No. 7

Editor: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

Council for Bulgarian Studies Abroad

Bulgarian Academy of Sciences

Bulgarica

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040

Anisava Miltenova tel. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltenova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Central Library of BAS, 2018

© Prof. Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ

Александър Йорданов – Димитър Талев: класик на българската литература	9
---	---

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Книги 2018

Съст. Емилия Волева.....	16
--------------------------	----

Периодика 2018

Съст. Емилия Волева.....	30
--------------------------	----

ДИСЕРТАЦИИ

Съст. Никола Казански.....	47
----------------------------	----

НАУЧНИ ФОРУМИ

Съст. Никола Казански.....	51
----------------------------	----

ХОРИЗОНТИ

Красимира Колева – Центърът по българистика в Мелитополския държавен педагогически университет „Богдан Хмелницки“. Десет години образователна, научна, методическа и културна дейност	57
---	----

НАУЧЕН ЖИВОТ

Милен Куманов, Десислава Костадинова – Проф. Марин Стоянов Дринов – учен, общественик, държавник	63
Бойка Илиева, Биляна Тодорова – Международен научен форум „Българистиката по света, филологията у дома“	67
Александра Антонова – Димитър Талев – кодът на историята и лабиринтите на настоящето в литературата	72
Ваня Мичева – Международна кръгла маса „Поглед към славянската аксиология“	78
Михаил Станчев, Сергей Страшнюк – IX Дриновски четения „Черно море и Причерноморието като контактна зона на цивилизациите и културите“	85

ПРОФИЛИ

Мария Китанова – Светлана М. Толстая на 80 години	89
Мария Шнитер – Хайнц Миклас на 70 години	93
Дарина Илиева, Мариян Петров – Стефка Петрова на 80 години	99
Анисава Милтенова – In memoriam Василка Тъпкова-Заимова.....	102

ОТЗИВИ

Димитрина Лесневска, Радослава Лесневска – Речник на народната духовна култура на българите	107
Мария Шнитер – Борислава Петкова. „Да направим Земя и хора“. Разказът за сътворението и грехопадението в българската култура.....	110
Анисава Милтенова – Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции	112
Марияна Витанова – Йоанна Кирилова. Представата за ума в българската езикова картина на света	115

CONTENTS

PREFACE

Alexander Yordanov – Dimitar Talev: A Classic of Bulgarian Literature	9
--	---

BULGARIAN LITERATURE

Books 2018

Comp. by Emilia Voleva	16
------------------------------	----

Periodicals 2018

Comp. by Emilia Voleva	30
------------------------------	----

THESES

Comp. by Nikola Kazanski	47
--------------------------------	----

SCIENTIFIC EVENTS

Comp. by Nikola Kazanski	51
--------------------------------	----

OUTLOOKS

Krasimira Koleva – Center of Bulgarian Studies in Bogdan Khmeltsky Melitopol State Pedagogical University. Ten Years of Educational, Scientific, Methodological and Cultural Activity	57
--	----

SCIENTIFIC ACTIVITY

Milen Kumanov, Desislava Kostadinova – Prof. Marin Stoyanov Drinov – Scientist, Public Figure, Statesman	63
Boyka Ilieva, Bilyana Todorova. International Scientific Conference “Bulgarian Studies Abroad. Philology at Home”	67
Alexandra Antonova – Dimitar Talev – the Code of the History and the Labyrinths of the Present in the Literature	72
Vanya Micheva – International Round Table “Overview on the Slavic Axiology”	78
Mihail Stanchev, Sergey Strashnyuk – IX Drinov’s Readings „Black Sea and Black Sea Shores as a Contact Zone of the Civilizations and Cultures“	85

PROFILES

Maria Kitanova – Svetlana Tolstaya at 80	89
Maria Snitter – Heinz Miklas at 70.....	93
Darina Ilieva, Mariyan Petrov – Stefka Petrova at 80.....	99
Anisava Miltenova – In memoriam Vasilka Tapkova-Zaimova.....	102

REVIEWS

Dimitrina Lesnevska, Radoslava Lesnevska – Dictionary of the National Spiritual Culture of Bulgarians	107
Maria Snitter – Borislava Petkova. “To make Earth and People”. Tale of Creation and Original Sin in the Bulgarian Culture.....	110
Anisava Miltenova – Academician Petar Dinekov and the Humanities – Ideas, Notions, Concepts	112
Mariyana Vitanova – Yoana Kirilova. The Concept of Mind in the Bulgarian Linguistic Picture of the World.....	115

ЎВОДНИ ДЎМИ

Димитър Талев – класик на българската литература

През 2018 година се навършиха 120 години от рождението на класика на българската литература Димитър Талев. Той е роден на 1 септември 1898 г. в гр. Прилеп в Османската империя (днес в Р Македония). Атмосферата на родния си град Талев пресъздава в описанието на митичната Преспа от романовата си тетралогия „Железният светилник“ (1952), „Илинден“ (1953), „Преспанските камбани“ (1954) и „Гласовете ви чувам“ (1966) – най-значимата негова романова поредица. Едва десетгодишен бъдещият писател остава сирак. Първоначално учи в родния си град, а по-късно в прочутата българска Солунска гимназия, където започва да пише стихотворения и дори издава ръкописен вестник – „Смоква“. През Първата световна война с прекъсвания учи в Битоля, а през есента на 1916 г. продължава образованието си в Скопската смесена сръбска гимназия. В началото на 1917 г. пише и първия си разказ. На 2 март 1917 г. в брой 283 на скопския вестник „Родина“ се появява неговият пръв печатан разказ „В очакване“. През 1918 година боледува от малария.

Завърша образованието си едва през 1920 г. в сръбската гимназия в Битоля. През есента на същата година се записва студент по медицина в Загребския университет, а през пролетта на следващата година е вече студент във Философския факултет на Виенския университет. Поради липса на средства е принуден да прекъсне следването си и да се завърне в България. През 1921 г. се записва студент по славянска филология в Софийския университет. Започва да публикува разкази в периодика с лява ориентация като „Работнически вестник“ и „Нов път“, но и в патриотични издания като „Македония“, „Седмичен преглед“ и „Илюстрация Илинден“. Литературният критик Владимир Свинтила обръща внимание, че „на младини Талев е бил марксист“, но впоследствие „пръв у нас извървя пътя от Маркс до Христа“.

Сам писателят споделя, че „голямата идея“, която го е овладяла „неудържимо“ и го е тласнала към писателското творчество, е съдбата на Македония. „Аз – споделя той – станах писател, защото чувствавах необходимост

да разкажа нещо за Македония“. И това „нещо“ се оказва толкова богато, многопластово и всепроникващо в националната литература и читателското съзнание, че и то се възприема като национален литературен епос. Съдбата на българите в Македония и техният порив към свобода е наистина съдбова тема в творчеството на Димитър Талев.

От есента на 1926 г. до средата на 1934 г. Талев е първоначално сътрудник, а по-късно редактор и директор на издavanja в София в „Македония“. На неговите страници той се утвърждава като публицист, като пламенно защитава идеята за независима македонска държава – „крайна цел на македонското освободително движение“. Според него българо-македонската връзка „не може да се скъса“, защото тя е въпрос на „духовното единство на българското племе“. Затова и призовава политиците към мъдрост по „македонския въпрос“, защото, както ще напише в статията си „Към свобода и единство“ в началото на юли 1932 г.: „опасен е пътят към границите на една велика България“.

Димитър Талев мечтае за „неизменна българска национална политика“, в която трябва да залегне идеята за „независима Македония“. Той остро възразява на ония български управници, които смятат, че „македонският въпрос“ трябва да стане „български държавен въпрос“. „Македонският народ – пише писателят – никога няма да повери своята съдба в техни ръце“. Защото на това го учи „горчив и дългогодишен опит“. И клейми българските политики заради това, че „нерядко партийното знаме се е издигало над светото народно знаме“.

Години по-късно Димитър Талев ще сподели, че в първия си роман „Усилни години“ (1930) е представил освободителната борба в Македония едностранчиво, в „тясна националистическа рамка“. Но „Усилни години“ е романтичен роман, в който на преден план изпъкват не толкова социалните и политическите проблеми, колкото „усилието“ на българина да съхрани човешкото в себе си, да запази своя духовен свят, да се себепознае в разломите на драматичното историческо време. Още този Талев роман разкрива дарбата на писател неоромантик. Някои литературни критици дори го наричат „последен възрожденец“. По принцип „последното възрожденство“ е винаги романтично. И трагично. Вероятно затова и трагично-романтични са героите на Талев. Дори биографичният очерк, който той пише за националния герой Гоце Делчев (1942), както и етнографично-историческия очерк за родния му град – „Град Прилеп. Борби за род и свобода“ (1942–1943) имплантират романтични народни легенди.

От 1935 година Димитър Талев работи като редактор на културния отдел на в. „Зора“ – най-големия независим информационен ежедневник в България в периода между двете световни войни, който излиза до 7 септември 1944 г. На страниците на „Зора“ като публицист писателят продължава да се вълнува от съдбата на Македония, но се утвърждава и като майстор на късия

разказ. Последователно издава книгите с разкази „Златният ключ“ (1935), „Великият цар. Исторически разкази“ (1937), „Старата къща. Разкази“ (1938) и „Завръщане“ (1943). През 1940 година излиза и романът му „На завой“, а след него и някои повести, в които отново търси „етичният смисъл на човешкото битие“. В тези творби не е трудно да се открият елементи от поетиката на екзистенциализма. Защото Талев среща читателите с отчуждени и неразбиращи сами себе си герои. Те са измъчвани от собствените си страхове и прекършени амбиции. Писателят се вглежда в психологията на съвременния градски човек от 40-те години. Героите му изпитват съмнения, търсят верния път към себедоказването си в живота, но същевременно са алиенирани от света на другите, дори и на най-близките си, саморазрушават се, тласкани от стремеж за притежание, за надмощие – в семейството или в службата.

Романът „На завой“ е незаслужено пренебрегван от литературната критика. А това е роман за съдбата на българския човек след като са претърпели крушение много общонационални и социално-политически идеали. За Талев „завоят“ е завръщане към родното, към човешкото в човека, към „по-прост, по-свободен и по-разумен живот“. „Ние, – казва един героите, мразим войната, плюем на всички тия глупости и искаме да живеем!“ В този смисъл „На завой“ е роман за търсенето на смисъла на живота след драматични политически и социални превратности. Той е и политико-философски роман, в който се утвърждава идеята, че „животът е такъв, какъвто го прави сам човекът, а не да му се налагат теории, измислени в някой пращен кабинет.“

През войната Димитър Талев посещава два пъти Германия и споделя впечатленията си в печата. Но точно тези му статии, както и изразената в някои от публицистичните му статии надежда, че в резултат на тази война неговият роден край – Македония, ще бъде свободен, са причината на 18 октомври 1944 г. да бъде арестуван и задържан в Софийския централен затвор, а по-късно и „въдворен“ в „трудово-възпитателен лагер“, каквито лагери по това време се изграждат за противниците на комунистическия режим. Още на 14 ноември 1944 г. е изключен от Съюза на писателите. След близо две прекарани години в лагери Димитър Талев заедно със семейството си е интерниран в провинцията – в град Луковит. Обвинен е, че творчеството му е „национал-шовинистично“. Така става жертва на политическа репресия, тъй като написаното от него за Македония се възприема като противопоставяне на официалната политическа линия в този период, която цели подобряване на отношенията между Народна република България и Югославската федерация, в която е включена като автономна социалистическа република и част от географската област Македония.

В Луковит Димитър Талев пише повестта „Кипровец въстана“, довършва романа си „Железният светилник“, пише „Преспанските камбани“ и „Илинден“, работи и върху романа „Хилendarският монах“. Сам той определя интернирането си като „трагична ирония“. И споделя: „Там поне ще имаме

чист, свеж въздух“. През юни 1950 г. писателят е реабилитиран и се връща в София. Причината сега е, че е настъпила промяна в политическите възгледи на управляващата Българска комунистическа партия по македонския въпрос. Тя пък е в резултат на конфликта между Йосиф В. Сталин и Йосип Броз Тито – лидерите на СССР и Югославия, по въпроси, засягащи развитието на социализма в двете държави. Така най-неочаквано за самия писател неговото творчество става обект на високо държавно внимание и „националното“ в него, както и разбиранията на Талев по македонския въпрос, изведнъж се превръщат в обществена необходимост.

През 1952 г. излиза най-хубавият Талев роман „Железният светилник“, последван от „Преспанските камбани“, „Илинден“ и „Гласовете ви чувам“. Така се оформя най-ярката класическа тетралогия в българската литература. Тя представлява разказ за съдбата на България и българския човек, пресъздадена през съдбата на един български род. Започва с желанието на гражданите от митичния град Преспа да вдигнат свой Христов храм, да зищитят своята христова вяра и правото да славят Христовото име на роден език. Така те отстояват и своето българското име, и народностно достойнство, представят своя стремеж към знание и просвета, към национално освобождение. Голямото внушение на писателя е, че съдбата на човека е в неговите собствени ръце. В този смисъл може да се твърди, че Димитър Талев, макар и потопен изцяло в българска събитийност и народопсихология, е най-универсалният български писател. А за подобно определение допринася безспорно и романовата му трилогия „Самуил, цар български“ (1958–1960). Сам писателят споделя, че е наситил романа си „с много от големите и малки въпроси за човека и за неговия живот, за човешките страсти и падения, за душевната мощ в човека, за неговите благородни пориви, за все още неосъществените му блянове и копнежи.“

Димитър Талев е автор и на драмата „Под мрачно небе“ (1932). Тя е предложена на Народния театър в София, но е отхвърлена поради силната ангажираност на писателя с каузата за „свободна Македония“. Същевременно Димитър Талев е автор и на разкази-импресии като „Париж“, „Евелин“, „Ще дойдеш ли?“ със сюжети от европейския живот. Те представят загадката на „чуждото“ и непознатото. Това са негови ескизи от пътувания в Европа, срещите му с други нрави, които обаче му подсказват, че родното може да се види истински дълбоко само когато се опознае и чуждото. Без отпътуванията от родното гнездо, без Виена и Берлин, Париж и Будапеща, без срещата с Италия със сигурност Димитър Талев не би написал „Железният светилник“. Или пак би го написал, но това нямаше да бъде същият народопсихологически и философски роман за българското национално битие.

Има период, в който литературната критиката не го забелязва. Приема го само като публицист. Така е през втората половина на 20-те години, макар той вече да е публикувал не само разкази, но и първия си роман „Усилни

години“. Едва в края на 50-те години и през 60-те години, когато вече е създаден класическата си романова тетралогия критиката му обръща внимание. Затова пък няма период, в който читателите да са оставали безразлични към неговите романи, повести и разкази. За разлика от читателската рецепция, която открива в произведенията му актуални послания, критиците по-често са затваряли прочита им до интерпретация на достоверността на историческото в тях. Същевременно т.нар. „неисторически“ творби на Талев почти не са изследвани. Както впрочем и голяма част от публицистичното му наследство, част от което за първи път бе издадено едва през 2018 година.

Дълги години се подценява истината, че в „случая Талев“ се наблюдава съзнателно и многозначно „бъгство“ към сюжети от далечната история – на националното българско Възраждане от началото на 19 век и дори към българското Средновековие. Чрез това си „бъгство“ Димитър Талев среща своите съвременници със собствените им вери и заблуди. Той избира сюжети от битово-ежедневните, но и от героично-драматичните пластове на историята. Прави го с ясното съзнание, че историята му дава по-голяма възможност да каже съдбовни истини за настоящето. В период на сложни политически промени след края на Втората световна война писателят всъщност осъществява среща на читателите си с един малко познат от тях период от българската история. Среща ги с една различна България и успява да пресъздаде великолепно богатството и пълнотата на света на свободните дори и в „робство“ хора.

Талевите герои са българи от „поробена Македония“. Но те не са зависими от властта, сами определят съдбата си, поемат лични инициативи – от градежа на църквата до въоръжената съпротива. Те могат да отмъстят за всяка неправда, свободно да дискутират на политически и екзистенциални теми, да разсъждават за устройството на държавата, за силата и безсилието на властта и владетелите. Имат съзнание за род и родина, за индивидуална мисия в живота и не са зависими от политическите повели на „управляващите“. Те са свободолюбци и родолюбци, а не примирени със съдбата си поданици на поредната недемократична политическа система. Те спорят горещо помежду си, готови са с цената на живота си да защитят своите ценности, обичат и страдат истински. За тях семейството и близкият човек, фамилията и родината – възприемана като едно голямо семейство, са висша ценност. Тяхна цел е свободата и независимостта. А това са идеи, които в българската обществена действителност след 1944 г. са силно проблематизирани и потиснати дори. В този смисъл чрез „Железният светилник“ и останалите романи от четирилогията, както и с романите „Самуил, цар български“, „Хилендарският монах“, с биографичния очерк за Гоце Делчев и с много други свои творби на историческа тема Димитър Талев репликира проявите на несвобода и политическа зависимост, характерни за българския обществен живот през 50-те и 60-те години. В беседа с млади писатели, проведена през 1961 г., той споделя: „Човек може и да се занимава и с най-далечно време, а

да постави в своето произведение въпроси, които са пряко свързани с нашата съвременност“.

Приживе Димитър Талев е удостоен с най-високите държавни отличия, става „заслужил“ и „народен деятел на културата“, избран е за член на Управителния съвет на Съюза на българските писатели, а през 1966 г. е избран и за народен представител в V (XXXI) народно събрание на Народна република България. Но това, за съжаление, е и последната година в неговия живот. Големият български писател – народовед и класик на литературата, склопя очи на 20 октомври 1966 г.

Александър Йорданов

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2018 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилометодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2018 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2018

BOOKS 2018

ОБЩ ОТДЕЛ/ GENERAL

АКАДЕМИК Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции. София: Мултипринт, 2018, 721 с.
ISBN 978-954-362-231-3.

Съставители: Румяна Дамянова, Елена Томова, Вихра Баева, Катя Станева
Сборникът съдържа статии и студии въз основа на докладите от интердисциплинарния колегиум (11–12 ноември 2010 г.), посветен на 100 години от рождението на акад. Петър Динеков от близо 60 автори от девет страни. Обхваща приветствия и спомени, шест раздела („Академик Петър Динеков и хуманитарната наука“, „Ранният Петър Динеков“, „Похвала на старата българска литература“, „Човекът на Възраждането“, „Между фолклора и литературата“ и „Между свои и чужди“) и приложения.

АРНАУДОВ сборник. Русе: Лени АН –
Том 10. 2018, 396 с. ISBN 978-619-7058-64-2.

Съставители: Яна Пометкова и др.
Съдържа докладите от Десетите Арнаудови четения, проведени през октомври 2017 г. в Русенския университет. Материалите са обединени в разделите: „Фолклор и етнология“, „Културология“, „Литературознание“ и „Езикознание“.

БАРАКОВ, Венелин. Трявна и Предбалканът през Античността и Средновековието. Велико Търново: Абагар, 2018, 239 с.
ISBN 978-619-168-202-7.

Книга за раждането на Трявна като селище през Късното средновековие в контекста на един по-голям исторически процес по усвояване на пространството на Предбалкана, който кристализира два века, след като Второто българско царство пада под османско владичество. Използван е широк кръг от извори, най-вече археологически, което позволява да се изяснят спецификата на селищната мрежа, строителството на селища, крепости и пътища в региона през отделните исторически периоди.

БЕЖАНСКАТА криза и Балканите (2015–2016). София: Парадигма, 2018, 362 с.
ISBN 978-954-326-364-6.

Съставители: Ирина Огнянова, Александър Костов, Бисер Банчев
Съдържа сравнителен историко-политически анализ на специфичните особености и позициите на балканските държави към миграционната криза в Европа от началото на XXI век.

БЪЛГАРИЯ и САЩ: документи за дипломатическите отношения (1948–1959).

София: ДиоМира –

Част II. 2018, 447 с. ISBN 978-954-2977-17-9.

Съставител: Витка Тошкова

Включените в сборника документални свидетелства отразяват наситения с конфликти период в историята на дипломатическите отношения между НРБ и САЩ след тяхното възстановяване през есента на 1947 г. Подбраните 120 документа от кореспонденцията на Министерството на външните работи с Мисията на САЩ в София, с Легацията на НРБ във Вашингтон, с Държавния департамент и преписката на Държавния департамент с Американската дипломатическа мисия в НРБ и Българската мисия към ООН са издирени в документалните колекции, съхранявани в ДА на МВнР, ЦДА, АМВР, Националния архив на САЩ във Вашингтон D.C. и в публикуваните български, американски и руски сборници.

ЕЛЕНКОВ, Иван. **Орбити на социалистическото всекидневие.** София: Институт за изследване на близкото минало, Сиела, 2018, 288 с.

ISBN 978-954-28-24-893.

В изследването се проследяват политиките и последиците на организационния обхват на масите, отнемането на собствеността, формирането на непосредственото обкръжение и корупцията в Народна република България.

ИСТОРИЯ, култура, меди. Юбилеен сборник в чест на Горан Благоев. София: Книгопис, 2017, 344 с.

ISBN 978-619-7067-72-9.

Съставител: Евгения Кръстева-Благоева.

Статиите в сборника са обединени в разделите: „Църковна история и православно изкуство“, „История и етнология“ и „Публицистика и меди“.

КЪОСЕВ, Иван Стефанов. **Държавната власт и политическите режими при действието на Търновската конституция.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 310 с.

ISBN 978-954-07-4548-0.

Настоящият труд е посветен на представянето и анализа на държавната власт в процеса на конституционното учредяване и утвърждаване на новобългарската държава. Открити са основните особености на формата на държавно управление, както и спецификите на политическите режими, наложили се в процеса на упражняването на държавната власт. Проследяват се процесите на мащабната трансформация и модернизация в българския политически, стопански и културен живот.

МИГРАЦИИ на хора и идеи в България и Унгария (XIX–XXI век) / Emberek és eszmék migrációja Bulgáriában és Magyarországon (19–21. század) / Migrations of People and Ideas in Bulgaria and Hungary, 19th–21st Centuries. София: Парадигма, 2018, 454 с.

ISBN 978-954-326-369-1.

Съставители: Пенка Пейковска и Габор Деметер

Обект на изследване в разработките, включени в тома, са политически и трудови, масови и индивидуални международни миграции, бежански вълни, към които се подхожда от гледна точка на дихотомията имиграция–емиграция. Обект на изучаване са и отделни социалноантропологически и етнокултурни аспекти на международните миграции в България и Унгария като: миграциите и етногеографията, процесите на акултурация, адаптация и интеграция, „движението“ на знания, възрастовите и половите структури, трудовата реализация зад граница и др. Интерпретирани са различни аспекти на международните миграции в Унгария и България чрез анализа на нови, неизползвани досега исторически извори.

ПОПОВА, Ивайла. Средновековните Балкани през погледа на европейските пътешественици (XIV–XV в.). София: БАН – Кирило-Методиевски научен център, 2018, 253 с.

ISBN 978-954-9787-35-1.

Книгата разкрива представата на пътешественици от Западна Европа за Балканите през XIV и XV в., за тяхната история и култура, за антични паметници и християнски църкви, за градовете и политическото им устройство; проследява виждането на Запада за местното балканско население и неговия поминък, религия, език, култура. Обект на анализ са текстовете на множество пътешественици – поклонници, дипломати, шпиони, авантюристи, които преминават покрай Адриатическото крайбрежие на Балканите и през вътрешността на полуострова.

РИЛСКИЯТ манастир – история, памет, духовност. София: Изток-Запад, 2108, 340 с.

ISBN 978-619-01-0305-9.

Отговорен редактор: Светлана Куюмджиева

Сборник с доклади от международната интердисциплинарна научна конференция под едноименния наслов, проведена през септември 2017 г. Представени са най-новите резултати от проучванията върху наследството на Рилския манастир от историци, езиковеди, литературоведи, богослови, изкуствоведи и музиколози.

ТОДОРОВ, Ясен. Жив е българският Бог. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 99 с.

ISBN 978-954-07-4443-8.

Изследването е посветено на отразяването във вестник „Утро“ на значимите мажове на българския национален отбор по футбол в периода 1924–1943 г. в паралел в обществено-политическата обстановка в България.

ХАЛАЧЕВА, Светозара. **Съвременни подходи при обучението по български език на чужденци и на българи в чужбина**. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 231 с.

ISBN 978-954-07-4423-0.

Основните цели на изследването са: да се открият спецификите на електронното дистанционно обучение по български език; да се представи система на електронните дидактически материали за усвояване на езика до ниво А2; да се предложи модел на дистанционно обучение по български език като чужд за нивата А1 и А2 по Общата европейска езикова рамка.

ИСТОРИЯ / HISTORY

АЛТЪНКОВ, Никола Г. **История на БКП 1919–1989**. София: Факел, 2018, 861 с.

ISBN 978-954-411-254-7.

Изследването е фокусирано върху отношенията между властта и БКП, но съдържа и ценна информация за други политически фактори като БЗНС, ВМРО, руските белогвардейци и др. Особено интересни са изнесените данни за огромната корупция в БЗНС и лично на премиера Стамболийски по времето на неговото управление.

БЪЛГАРСКО царство / ή βασιλεία των Βουλγάρων / Imperium Bulgariae. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 560 с.

ISBN 978-954-8536-23-3.

Съставител: Ангел Николов

Сборникът в чест на 60-годишнината на доц. д-р Георги Николов съдържа 45 статии от утвърдени български и чуждестранни учени (Австрия, Германия, Гърция, Полша, Русия, Словакия и Сърбия) в областта на средновековната история, археология, филология и културология, обзор на неговия път в попрището на медиевистиката, както и пълна библиография.

ВЕЛИКИТЕ сили, България и Балканската война в секретните документи на британската дипломация 1910–1913 г. София: Просвета, 2018, 704 с.

ISBN 978-954-01-3808-4.

Съставител: Филип Филипов

Книгата представя за първи път на български език повече от 600 дипломатически доклада, грами, инструкции и лична кореспонденция на Форин офис, повечето с гриф „Поверително“. Сборникът е изграден на хронологичен принцип в две части. Първата включва документи от навечерието, или „Прелюдия към войната“ 1910–1912 г., а втората – от времето на самата Балканска война (1912–1913 г.). Всяка от единайсетте глави на сборника започва с хронология на събитията и завършва с кратък коментар на съставителя. Всеки документ е снабден с пояснения за споменатите лица и места. Приложени са биографични справки за дипломати, монарси, министър-председатели.

СИМЕОНОВА България в историята на европейския Югоизток: 1100 години от битката при Ахелой. София: УИ Св. Климент Охридски –

Т. 1. 2018, 272 с. ISBN 978-954-07-4433-7.

Съставители: Ангел Николов и Николай Кънев

Сборникът включва 20 доклада на учени от България, Великобритания, Германия, Полша, Русия и Сърбия, представени на конференцията под едноименния наслов, проведена в Поморие през октомври 2017 г.

ТОДОРОВ, Тодор Стаматов. **Никола Мушанов – живот и обществена дейност.** Велико Търново: Ивис, 2018, 528 с.

ISBN 978-619-205-094-8.

Монографично изследване, резултат от дисертационните проучвания на автора.

ХИЛЯДИ момци са тръгнали на поход... Финландци също са воювали за освобождението на България. София: Студия Трансмедия, 2018, 198 с.

ISBN 978-619-7260-05-2.

Съставител: Венелин Цачевски

В книгата са включени основните изказвания на възпоменателната конференция, състояла се през февруари 2018 г. в Държавна агенция „Архиви“, както и други публикации за участието на финландци във войната за освобождението на България от османско владичество. Книгата съдържа архивни снимки и документи.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

ДЬОПМАН, Ханс-Дитер. **Значението на България за разделянето на източното и западното християнство. Принос към историята на Фотиевата схизма.** София:

Просвета, 2018, 255 с.

ISBN 978-954-01-3749-0.

Неиздавано досега монографично изследване. В дисертацията си немският учен проследява опитите на папа Николай I (858–867) да привлече България към католицизма и сблъсъка му с византийския патриарх Фотий, който папата губи и така България продължава развитието си в лоното на православие.

ЛЕФТЕРОВ, Живко. **Религиозната политика на Българската комунистическа партия и Бялото братство.** София: Нов български университет, 2018, 318 с.

ISBN 978-619-233-024-8.

Монографията е посветена на историята на Бялото братство през комунистическия период и водената спрямо него политика. Изследването, базирано на изключително богат изворов материал и литература, описва безпристрастно този най-слабо известен период от съществуването на братството и подлага на критичен анализ съществуващите популярни, преувеличени и легендарни представи за него. Представя достоверна и задълбочена картина за мащабите и значението на Бялото братство, както и за присъствието му в политическия и културен живот на комунистическа България.

НИКОЛЧЕВ, Дилян. **Врачански митрополит Паисий и Врачанска епархия (1930–1974) през прочита на архивни документи.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 519 с.

ISBN 978-954-07-4531-2.

Монографично изследване, посветено на живота и дейността на митрополит Паисий, както и на съдбата на Врачанската епархия по време на неговото предстоятелство. Подробно и внимателно са проучени многобройни извори, от които особено важни са архивните фондове (учрежденски и лични) и преди всичко лично-то досие на митрополит Паисий в архива на Държавна сигурност.

ТЮТЮНДЖИЕВ, Иван и Иван Шиваров. **Османотурски документи за Търновската църква XVII–XIX век.** Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2018, 131 с.

ISBN 9786192081522.

Сборникът съдържа „Въведение“ и разделите: „Документи за данъчната тежест“, „Документи за вмешателство при изпълнение на религиозните обреди“, „Документи за строеж на църкви“, „Разни документи“, както и терминологичен речник, исторически коментар и факсимилета на оригиналните документи.

PAVLIKIANOV, Cyril. **Medieval slavic acts from mount Athos 1230–1734.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 634 с.

ISBN 978-954-07-4425-4.

Книгата включва критично издание на 95 славянски грамоти от Света гора (Атон) от периода 1230–1734. Тридесет и девет от тези документи са съставени на български или сръбски език, а останалите 56 са с молдавски или влашки произход и са написани на български език, близък до разговорния, силно повлиян от синтаксиса на румънския език и административната терминология, използвана в двете отвъддунавски княжества.

Свободен онлайн достъп: <https://bit.ly/2G0DHIO>

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

АНЧЕВ, Анатоли. **Лудостта в българския фолклор.** София: АИ Проф. Марин Дринов, 2018, 439 с.

ISBN 978-954-322-932-1.

С помощта на интердисциплинния метод се разглеждат и систематизират разнообразни интерпретации на психични заболявания и психичноболни хора в текстове и явления от българската традиционна култура. Книгата е пръв опит за цялостно прилагане на аналитичната психология при изучаване на българския фолклор, като се разкриват експлицитните и имплицитните прояви на лудостта. В изследването не само се предлагат съответните жанрови, тематични и други класификации на проучваните обекти, но се прави опит за цялостно представяне на проблема за лудостта в системата на българската традиционна култура. Анализът на творби-

те се полага в широк контекст и цялостния дискурс за тях. Монографията запълва празнотата в научното познание за психичноболния човек като един от маргиналните персонажи в българската традиционна култура. За първи път са събрани и представени под формата на речник почти всички използвани в българския език наименования за луд човек.

БОЕВА, Юлия. Праисторически символи в свилениците от Софийско. София: Пропелер –

Първа част: геометрични шевици. 2018, 285 с. ISBN 978-954-392-510-0.

В шевиците върху женските ръкави от Софийско – свилениците, има поразителни съвпадения с неолитни знаци, изображения и символи. Тази книга си поставя задача да ги разгледа като проява на традиционната култура. Съответствието между света и човека в свещената геометрия на шевиците е начин за съзнателно предизвикване и поддържане на реда както в света, така и в традиционното селско общество.

Свободен онлайн достъп: <https://bit.ly/2x7czkv>

Жива старина: научното наследство на Димитър Маринов (1846–1940). София:

АИ Проф. Марин Дринов, 2018, 298 с.

ISBN 978-954-322-947-5.

Съставител: Петя Банкова

Сборникът е резултат от проведената през 2016 г. научна конференция, посветена на живота и делото на известния общественик, учен и богослов Димитър Маринов. Специалисти от различни научни дисциплини в хуманитаристиката представят своите съвременни проучвания върху отделни аспекти от всекидневната и празнична култура на българите. Материалите са обединени в разделите: „Вярвания или суеверия на народа“, „Народното обичайно право“, „Семейният живот на народа“ и „Народна вяра и религиозни обичаи“.

МЕЛАМЕД, Катя. Езически погребален обред в средновековна България VII–IX век. София: Шамбала, 2018, 494 с.

ISBN 978-954-319-206-9.

В труда се проследяват етнокултурните процеси в българското предхристиянско общество, факторите, които го обуславят, и моделът на социална организация през VII–IX век. Основният емпиричен материал идва от ранносредновековните некрополи по днешните български земи. Археологическите извори са представени в аналитичен каталог, който включва всички известни досега езически некрополи и е първи по рода си в българската научна литература. Обоснован е терминът „балканска култура за изследване на историческата и културната среда“, в която се вписват некрополите и която влияе върху формираната на старобългарската култура. Изследван е географският фактор, който е изключително важен за развитието на социалните и културните процеси на Балканите, а въздействието му продължава и до днес. Проследяват се събитията на територията на днешна България през Ранното средновековие и е разгледан механизмът, по който се развива културата, съчетала в себе си поведението, практиките и традициите на разнородни по произход групи население, заселени по различно време и в различна среда на Балканите, за да се консолидират през X век.

1869

МУТАФОВ, Васил. **Колелото на съдбата. Българското гурбетчийско градинарство (етнографски аспекти)**. Велико Търново: ДАР-PX, 2018, 191 с. ISBN 978-954-9489-63-7.

Изяснява се проблемът за произхода и разпространението на традиционното гурбетчийско градинарство. Разглеждат се производствените традиции на градинарството като поминък от Античността до средата на XX век. Описва се и се анализира традиционната структура на градинарските сдружения и дружества, както и установените в тях взаимоотношения между отделните членове, техните права и задължения. Посочват се конкретни статистически данни за броя на гурбетчиите градинари в отделни периоди, селища и държави. Коментира се също така и проблемът за предпоставките и влиянието на гурбетчийското градинарство върху българската народна/национална култура.

ОВЧАРСТВОТО в България. София: Гутенберг –

Т. I. 2017, 148 с. ISBN 978-619-176-102-9. Съставители: Масахиро Хирата и Светла Ракшиева

Съдържа четири студии, посветени на важни въпроси, свързани с овцевъдството в България като част от стопанските практики, поминъци и локалната идентичност. Авторите изследват миграционните маршрути при традиционното овцевъдство, техниките на млекопреработване, консумацията на определени месни и млечни продукти като част от традиционния празничен календар, значението на някои специфични млечни продукти (в частност киселото мляко) като символ на национална идентичност, приемствеността на традиционните практики в съвременното овцевъдство в България и динамиката на развитието му по екстензивен или интензивен път в периода след присъединяване към ЕС.

Т. II. Каталог. 2017, 120 с.

Съставители: Светла Ракшиева и Елка Минчева

Сборникът е резултат от научния проект „Проучване на традиционното животновъдство в южните части на Балканския полуостров и архивиране на снимков материал отпреди периода на модернизация“. Съвместен проект на ИЕФЕМ – БАН и Университета по земеделие и ветеринарна медицина, Обихиро, Япония, финансиран от фондация „Мицубиши“, Япония.

ПАМЕТТА е жива. Бургас: Флат, 2018, 250 с.

ISBN 978-619-7125-45-0.

Съставители: Диана Радойнова и Анатоли Анчев

Сборникът съдържа докладите от Научните четения по хуманитаристика, посветени на 80-годишнината от рождението на проф. Тодор Ив. Живков, обединени в разделите: „Между утопията и нейните реализации“, „Оживява ли фолклорът?“ и „Игра на три ръце“. История, Етнология, Антропология“.

С етнографията в търсене на смисъла. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2018, 313 с.

ISBN 978-954-322-930-7.

Съставител: Валентина Шарланова

Сборникът е посветен на 80-годишнината на доц. д-р Ганка Михайлова. Открити са научното ѝ творчество и приносите ѝ за развитието на българската етногра-

фия. Включва текстове, посветени на етнографията на облеклото и на маскираните персонажи, на теоретични аспекти на етнографията; изследвани са различни елементи от българската традиционна култура. Редица статии са фокусирани върху градската култура и различни нейни социални аспекти. Сборникът съдържа интервю с доц. д-р Ганка Михайлова, посветено на изследователската ѝ дейност сред българите в Румъния, както и нейни теренни материали от Северна Добруджа.

110 години Национален етнографски музей – минало, настояще и перспективи.

София: АИ Проф. Марин Дринов, 2018, 166 с.

ISBN 978-954-322-949-9.

Съставител: Петко Христов

В сборника са включени доклади, изнесени на международната конференция под едноименния наслов, проведена през октомври 2016 г. в София.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

ВЕЛЕВА, Бисерка. **Дипломатическата кореспонденция между България и Германия. Лингвистичен анализ.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 382 с. ISBN 978-954-07-4537-4.

Анализ на документалната страна на отношенията между България и Германия, датиращи от 1200 години. Взаимоотношенията през изминалите векове се проследяват накратко, с цел да се подчертае наличието на дипломатическа кореспонденция между двете държави, като основният акцент се поставя върху начините на нейното функциониране и особености. Първа глава е посветена на същността, видовете и спецификите на дипломатическата кореспонденция. Във втора глава се обръща внимание на теоретико-методологическите аспекти на анализа на дипломатическата кореспонденция, а в трета глава са разгледани особеностите на езика на дипломатическата кореспонденция. Съдържа приложение – глосар на основните дипломатически термини.

ГЕШЕВ, Валентин. **Следистория на българския език: български език на Балканите, спомени за българското минало, противоречиво и динамично настояще.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 547 с.

ISBN 978-619-7433-18-0.

Изследването е резултат от участието на автора в проекта „Културно-историческо и езиково наследство на „съседна“ България“ – широкообхватно интердисциплинарно изследване на българите на Балканския полуостров и други, разположени в съседство с него, области, които след учредяването на съвременната Българска държава остават извън нейните граници.

Свободен онлайн достъп: <http://digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/29940>

ЕЗИКЪТ отблизо / Language close up. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 405 с.

ISBN 978-954-07-4517-6.

Съставител: Мира Ковачева

Двуезичен сборник, посветен на 75-годишния юбилей на езиковеда доц. д-р Христо Стаменов. Томът обединява статии от български и чужди българисти и англицисти, обособени в разделите: „Следи във времето“, „Езикът отблизо“ и „Мост между култури и традиции“. Първата част съдържа разработки по въпроси, засегнати в публикациите на Христо Стаменов и получили широк отзвук през годините: за статута на „един“ спрямо категорията определеност-неопределеност, за заемането на чужди афикси и теорията на словообразуването, за инвариантното значение на предлози. Статиите във втората са посветени на теоретични езиковедски въпроси и конкретни анализи в областта на фонологията, морфологията, синтаксиса, семантиката и езикоусвояването, някои от тях през призмата на дискурса или на корпусната лингвистика. Третата част съдържа статии, обсъждащи конкретни преводи.

ОБЩЕСТВО, думи, съзнание. Юбилеен сборник в чест на езиковедите Ангел Пачев, Иван Касабов и Максим Стаменов. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2018, 252 с.

ISBN 978-954-322-923-9.

Съставители: Светла Коева и Ангел Г. Ангелов

Съдържа статии в различни области на езикознанието: семиотика, социолингвистика, психолингвистика, лексикология и др.

УМЛЕНСКИ, Иван и Георги Ковачев. Местните имена в Кюстендилско. София: Марин Дринов –

Том 3 (Л–Я). 2018, 363 с. ISBN 978-954-322-933-8.

Трудът съдържа ценна информация за езика и историята на населението, както и за неговата материална и духовна култура. Авторите са събрали над 27 000 топонима от региона, от които в настоящия (последен) том са включени близо 20 000. Много от тях са свързани с различни предания и легенди, преразказани накратко към съответните имена. Големият брой старинни топоними показва, че Кюстендилският край е бил населен още в дълбока древност, а флората и фауната на района в миналото са били много по-богати. В местните имена са оставили следи и други етноси – има, макар и малко на брой, имена с турски, гръцки, румънски, унгарски и латински произход.

ФЪРКОВА, Гергана. Езикът на рекламния слоган. Немско-български паралели. София: Фън Тези, 2018, 247 с.

ISBN 978-619-90339-8-2.

Монографията е посветена на езика на рекламата, като анализира с методите на приложената лингвистика български и немски рекламни слогани от последните две десетилетия. От установените резултати могат да се направят редица изводи както за тенденциите в актуалната рекламна практика, така и за развитието на съвременния български и немски език. Тъй като наред с всичко друго рекламите са кон-

центриран израз на културноспецифичното, чрез сравнението между слогани, реализирани в различната езикова и културна среда на България и Германия, те могат да послужат за разкриването на показателни социокултурни факти, останали скрити на пръв поглед, и да очертаят зараждащи се тенденции в обществените нагласи.

ХРИСТОВА-ШОМОВА, Искра. Драготин Миней. Български ръкопис от начало-то на XII в. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 751 с.

ISBN 978-954-07-4473-5.

Драготиният миней, ръкопис от началото на XII в., е запазен като палимпсест в Драготиния апостол (ръкопис от НБКМ № 880). Книгата съдържа публикация на текста, изследване на графиката, украсата, правописа и езика, издание на ръкописа с успоредни гръцки текстове и старобългарски текстове от други минеи и триоди, подробен анализ на състава и езика на десетте служби, запазени в ръкописа, старобългарско-гръцки и гръцко-старобългарски речник-индекс, старобългарско-гръцки и гръцко-старобългарски инципитариум на песнопенията.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АЗМАНОВА-РУДАРСКА, Елена. Иван Грозев в българската литература. София: Рива, 2018, 368 с.

ISBN 978-619-225-065-2.

Книгата разкрива процесите, взаимоотношенията и явленията в българския социален и културен живот през първата половина на XX век, присъствието и ролята на Иван Грозев в тях.

ДОЙНОВ, Пламен. Поколение и поезия. София: Кралица Маб, 2018, 320 с.

ISBN 978-954-533-171-8.

Книгата анализира поколенията и наложения генерационен модел в българската поезия в периода 1956–1989 г. Първо проследява възхода и падението на „априлското поколение“ – неговото конструиране и овластяване между 60-те и 80-те години; ключовата му роля в обслужването на култа към личността на Тодор Живков, увенчано от честването на 50-годишния юбилей на Любомир Левчев като държавен поет. Проследяват се усилията да се заяви ново поколение през 70-те и 80-те години – генеалогическите линии на „тихата лирика“; разривът и напреженията между „поетите на Април“ и „поколението на тихите“; поколенческите идентификации, провокирани от поезията на Борис Христов; двете поколения на 80-те и тяхното свързване в поетическа общност от синове без бащи, с фокус върху фигурата на Георги Рупчев.

КУРТАШЕВА, Биляна. По ръба на сравнението. Яворов и „Ролинг Стоунс“ и други не/възможни интертекстове. Пловдив: Жанет 45, 2018, 222 с.

ISBN 978-619-186-452-2.

Интертекстуално изследване върху примери от българската и световната литература, което предлага успоредни четения на привидно неуспоредими текстове и културни полета – стихотворение на Яворов и парче на „Ролинг Стоунс“, Константин Павлов и Ницше, темата за остаряването у Далчев през призмата на Гео Милев.

НЕПОЗНАТИЯТ Дамян Калфов. София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2018, 192 с.

ISBN 978-954-523-160-5.

Съставител: Румяна Пенчева

Съдържа текстовете, представени на конференцията, посветена на 130-годишнината от рождението на писателя Дамян Калфов, организирана през октомври 2017 г. от Националния литературен музей и Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Разчетени и публикувани за първи път са спомените на Дамян Калфов за детството му в Булгаркьой и първите години в София. Включената в сборника автобиография внася нови щрихи в познанието за неговия живот. За първи път се публикуват и снимки, факсимилета на автографи от малкото оцелели книги от личната библиотека на писателя, документи за пребиваването му в Турция като кореспондент на БТА (1924–1926), както и споменът за Константин Петканов. Съдържа и библиография на книжовното наследство на писателя.

ПОПИЛИЕВ, Ромео. Цензурата по времето на комунизма, или режимът на забраняване–позволяване. София: Рива, 2018, 213 с.

ISBN 978-954-320-627-8.

Изследването се спира на забранени или трудно и за кратко допуснати до театралната сцена текстове на известни автори от периода 1944–1989 г., когато цензурата не съществува като законна институция, а самото ѝ наличие се отрича от комунистическата власт.

П. П. Славейков, д-р К. Кръстев, Ст. Михайловски. Литература и социален опит. София: Парадигма, 2018, 335 с.

ISBN 978-954-326-339-4.

Съставители: Бойко Пенчев, Сирма Данова, Надежда Стоянова, Кристина Йор

Съдържа материали от конференцията под едноименния наслов, проведена през ноември 2016 г. в Софийския университет. В текстовете се разглеждат различни аспекти на отношението на Пенчо Славейков, д-р Кръстев и Стоян Михайловски към политическата сфера (критиката на Пенчо Славейков, публицистиката на д-р Кръстев, сатирата и трудовете по „метаполитика“ на Ст. Михайловски).

СВЯТ и смисъл. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 565 с.

ISBN 978-954-07-4437-7.

Съставители: Бойко Пенчев и др.

Юбилеен сборник в чест на проф. дфн Валери Стефанов. Включва текстове, обединение в разделите: „Култура, погледи, истории“, „Картография на възрожденските текстове“, „Разказвачи и герои“, „Българският XX век: Литературни сюжети“, „Критика на идеологиите“, „Фрагменти на постмодерния дискурс“, „Литература, преводи, езици“, „Обучение, образование, политики“ и „Митове, общества, образи“.

Станиславов чети-миней. София: УИ Св. Климент Охридски –
Т. 1. Издание на текста. 2018, 880 с. ISBN 978-954-07-4441-4.

Съставители: Анна-Мария Тотоманова и Диана Атанасова

Включва наборно издание на целия паметник, което е подчинено на принципите на дипломатическото издаване – текстовете са възпроизведени във вида, в който са в ръкописа – с всички специфични и надредни знаци, без да се въвеждат промени и нормализации. Изданието е съпроводено с бележки и коментари, а в началото са поместени изследвания от А.-М. Тотоманова върху правописа и езика на тримата основни преписвачи на кодекса и особеностите на неговия състав.

СТОЙЧЕВА, Паулина. Автобиографията, мемоарите и други жанрове. София:
 УИ Св. Климент Охридски, 2018, 584 с.
 ISBN 978-954-07-4424-7.

Изследването е посветено на междужанровите връзки на мемоарите и автобиографията с литературни форми, доминирани от фикционалното. Конкретен обект на интерпретация са „Неповинний българин“ на Г. С. Раковски и „Спомени от цариградските тъмници“ на Св. Миларов, в които е доловим диалогът на споменното писане с агиографията, романа, приказката, мелодрамата. Ръкописът на Раковски е четен основно през оптиката на мъченическото житие, а Миларовите спомени – през призмата на приказки и разкази, зад които прозира традицията на европейския XIX век.

ТОДОРОВА, Мариана. Почерци. София: Карина М –
Книга 2. 2018, 154 с. ISBN 978-954-315-090-8.

Литературни портрети на съвременни български поети: Иван Радоев, Николай Кънчев, Биньо Иванов, Екатерина Йосифова, Иван Методиев и Пламен Дойнов.

ЦЕНЗУРАТА върху българската литература и книга. 1944–1990. София: Кралица Маб, 2018, 272 с.
 ISBN 978-954-533-169-5.

Съставител: Пламен Дойнов

Сборникът включва материали от конференцията под едноименния наслов, състояла се през юни 2017 г. в Нов български университет. Това е първият по-масабен опит да бъде представена проблематиката за цензурата върху българската литература и книга през комунистическия режим. Тематизирани са ключови фази, елементи и фигури от цензорската система; дадена е думата на автори и редактори, въвлечени като действащи лица в цензурните практики; разгледани са особеностите на отделни случаи с цензуриране на конкретни творби и техните автори.

MILTENOVA, Anissava. South Slavonic Apocryphal Collections. София: Изток-Запад, 2018, 328 с.
 ISBN 978-619-01-0296-0.

Монографията съдържа изследване на типологията на сборниците със смесено съдържание в български, сръбски, хърватски и молдо-влахийски преписи (края на XIII–началото на XVIII век), предназначени за четене в извънцърковното пространство, които не са били специален обект на текстологическо проучване. Апокр-

рифите и апокрифните цикли са важна част от съдържанието на ръкописите и техният анализ заема централно място в книгата, подкрепен от данните в дигиталния корпус Репертоар на средновековната българска литература и книжнина (<http://repertorium.obdurodon.org/>). В приложение са публикувани текстове от късносредновековната българска традиция.

ИЗКУСТВО / ART

КАБАКЧИЕВА, Петя. **Комунистическите модерности. Българският случай.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 335 с.
ISBN 978-954-07-4165-9.

Задълбочено и прецизно изследване на българския комунизъм, съчетаващо херменевтична методологическа рамка и теренни социологически изследвания. Последната глава на книгата е посветена на социологическо изследване на българските художници, проведено в годините 1986–1990–2003. Детайлно е реконструирана историческата еволюция на едно творческо съсловие от комунизма през промяната от 1989 г. до посткомунизма.

КУЮМДЖИЕВ, Александър и др. **Корпус на стенописите от първата половина на XIX век в България.** София: Институт за изследване на изкуствата, 2018, 898 с.
ISBN 978-954-8594-73-8.

Включва 52 стенописни паметника, представени като отделни корпусни единици. В увода към изданието, под формата на обща научна студия, са представени още над 40 храмове със стенописи. В регистъра на църквите се предоставя систематизирана информация за стенописните паметници, изписани от даден зограф, с цел да бъде улеснен читателят, търсещ данни за творчеството на определен майстор. Изданието съдържа библиография и иконографски двуезичен индекс (на български и английски).

AB ORIENTE LUX. Музика на православния Изток. София: Българско музикално сдружение, 2018, 221 с. + CD
ISBN 978-619-91108-0-5.

Съставители: Любомир Игнатов, Янко Маринов

Изданието представя един от европейските музикални корени на България – православните църковни песнопения, възникнали в славяно-византийския свят, който е един своеобразен първообраз на съвременния Европейския съюз. Систематизирайки в компактдиск творби от X до XX век, разчетени от старинни ръкописи от различни манастири, архиви и библиотеки, изпълнени и записани от съвременни църковни певци, изданието представя в обобщен вид използваната в българските земи богослужебна музика като част от европейското културно наследство.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2018

PERIODICALS

Балканско езикознание/ Linguistique balkanique. БАН, Институт за български език. Гл. ред. проф. Анна Чолева-Димитрова. ISSN 0324-1653.

2017, № 1: Angelov, A. G. Pluricentric Slavic Languages, 3–10; Stachowski, M. Das balkanische Schwa, der gagausische Vokalismus und die Frage des bulgarischen Einflusses, 11–18; Узенёва, Е. С. „Русский“ остров на диалектной карте Болгарии, 19–34; Paliga, S. A New, and More Decisive, Descent into the Realm of *OR-, *UR-, 35–46; Mircheva, A. The Reflexes of the Indo-European Laryngeals in Thracian, 55–60; Домосилецкая, М. Сосна горная (стланиковая, европейская) ‘Pinus mugo (montana)’ в балканском лингвистическом контексте, 61–70; Mihaylova, B. Thoughts on the Etymology of Pslav. *straxъ, 71–78; Шульгач, В. О некоторых праславянских адъективах с приставкой *pri-, 79–88; Илиева, Т. Субстантивное употребление имен прилагательных и других слов с адъективным значением в средневековом болгарском языке. Субстантивно употребляемые прилагательные – названия места (nomina loci), 89–106.

2017, № 2: Kochev, I. and A. Kocheva. On the Recodification and Pluricentrism of Standard Bulgarian, 121–136; Videnov, M. Dialects and Dialectology – a Perspective, 137–144; Burov, St. and L. Burova. Zur Frage nach den wissenschaftlichen Grundlagen der bulgarischen Balkanistik. Der Beitrag von Gustav Weigand und Stojan Romansky, 145–166; Куцаров, И. Характерные особенности морфологической системы современного болгарского литературного языка и официального литературного языка бывшей югославской республики Македония, 167–188; Murdarov, Vl. Dimitar Matov – ein (fast)vergessener bulgarischer Sprachwissenschaftler, 189–198; Vesselinov, D. and M. Yordanova. Semantic Adaptation of Frenchisms in the Field of Fashion in the Turkish and Bulgarian Languages, 199–212; Choleva-Dimitrova, A. Remnants from the Thracian Language in the Contemporary Toponymy of Gorna Struma, 213–222; Kocheva, A. Signalwörter als Zeichen für Transition (Interferenz und Umcodierung) deutscher Elemente in der Sprache bulgarischer Einwanderer in Wien, 223–230; Карачорова, И. Географические наименования и этнонимы в произведениях Патриарха Евфимия, 231–246; Yanev, B. On some Expressive Alogisms among Bulgarian and English Comparisons with Anthropocentric Character, 247–254; Dancheva, N. On the Origin of the Family Name *Korsachki*, 255–258; Vlahova-Angelova, M. Current Trends in Urban Toponymy in the City of Sofia, 259–268; Andreychin, D. L. *Skyscraper* and/or *cloud-scraper*? More Assumptions and Speculations concerning the Usage of the Terms for Tall Buildings in some European Languages and in the Bulgarian Language, 269–275.

2018, № 1: Saldziev, Hr. Syriac Loanwords in the Language of the Protobulgarian Epigraphy, Old and Middle Bulgarian Manuscripts, 2–18; **Choleva-Dimitrova, A.** Thracian Personal Names in Bulgarian Onymy, 19–33; **Sotirova, N.** Competition in Word-Formation regarding the Bulgaria-Greek Substantive Hybrids, 34–46; **Taseva, L. and T. Chronz.** Transkription der slavischen Ortsnamen in der griechischen und der georgischen Version des Bačkovо-typicons, 47–60; **Tsibranska-Kostova, M.** Interpretation und Reinterpretation. The 42nd Title of *Ilovica Kormchaya* (1262) Revisited in a Balkan Perspective, 61–71; **Бояджиев, Т.** Лексико-семантическа характеристика наречий *пролетес(ка)*, *летос(ка)*, *есенос(ка)*, *зимос(ка)*, 72–78.

Българска етнология. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Анелия Касабова ISSN 1310-5213.

2017, № 4: Вапцарова, Г. и Д. Илиева. Етнографски източници в Научния архив на БАН – култура на паметта, 399–408; **Рашкова, Н.** Ръкописни архивни сборки с нотирани фолклорни песни – културни факти и контексти от музикалното минало, 409–422; **Минчева, Е.** Албум 3618 – семейна история на половин столетие, 423–450; **Кисьова, А.** Един живот между две религии, 451–459; **Грекова, М., И. Кюркчиева и М. Косева.** Отношенията между държава и религиозни институции: българският случай, 465–481.

2018, № 1: Ненов, Н. Следите на героичното време: Ангелушевото кладенче и параходът „Радецки“, 8–18; **Панайотов, К.** Боримечката – мит, история, фолклор, 19–37; **Казаларска, Св.** Исторически възстановки на „героичното време“, 38–53; **Григоров, Гр.** Вечерната проверка-заря: структура, символика, функция. 1. Основни символични действия и церемониален мизансцен, 54–76; **Великов, И.** Трансформация на места на памет – местността „Паметниците“ при Свищов, 77–91; **Ангелова, М.** „Посмъртната съдба“ на Христо Ботев през призмата на местата на памет, 92–110; **Рошкева, Р.** Оръжието на революционерите в българските музеи като наследство, 11–131.

2018, № 2: Дичев, И. Празникът като медия, 167–177; **Маринова, М.** Новата празничност и вписването ѝ в местните чествания (по примера на градовете Враца, Сливен и Стара Загора), 178–201; **Каракушева, Сл.** Практиките на паметта в празника на Джебел, 202–217; **Григоров, Гр.** Вечерната проверка-заря: структура, символика, функции. 2. Церемониалният сценарий като наратив, 218–240.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. доц. д-р Т. Александрова. ISSN 0005-4283.

2018, № 2: Лесева, Св., И. Стоянова, Хр. Кукова и М. Тодорова. Интегриране на субкатегоризационна информация в релационната структура на Уърднет, 13–40; **Димитрова, Цв.** Морфосемантични релации и агентивни съществителни в Българския уърднет, 41–58; **Лесева, Св.** Представяне

на знания чрез семантични мрежи, 59–76; **Стоянова, И. и М. Тодорова.** Семантични релации: теоретични и приложни аспекти, 77–99; **Николова, Н.** Кодификация в предизвестена криза: членните форми при имената от мъжки род – история, настояще, перспектива, 100–109; **Кунева, И.** За една правописна трудност при съставни собствени имена, включващи думата *ривiera*, 110–111; **Маринова, Н.** Библиография на българската езиковедска литература. Научна периодика. 2017 г. (Първо полугодие), 132–149.

2018, № 3: Колковска, С., Д. Благоева и Б. Нишева. Синонимни отношения при новата лексика в български и чешки език, 17–33; **Бонджолова, В.** Активни процеси в оказиналното словотворчество, 34–47; **Станчева, Р.** Дублетността – необходима и неизбежна, 48–61; **Костова, Н.** Нови употреби на непреходни глаголи като преходни в българския език, 62–72; **Георгиева, Св.** (Не)познатият език: Коледа при бесарабските българи, 81–97; **Маринов, Вл. и Н. Сотирова.** Акционни имена с общи гръцки основи в българския и румънския език, 98–109; **Питкевич, Св.** Структура и език, 110–124; **Микова, Л.** За различните употреби на думата община и графичното им разграничаване, 125–127.

Резюмета на статиите на български език: <http://www.balgarskiezik.eu/index.html>

Български език и литература. МОН, Гл. ред. проф. д-н Маргарита Георгиева. ISSN 0323-9519.

2018, № 4: Stoyanova, N. Childhood and Technology. Short Notes on Genre and Character Picture of Bulgarian Children's and Young Adult Literature of the 1920s and 1930s, 407–417; **Русева, М.** Американската действителност в разказите на Светослав Минков от края на 20-те и началото на 30-те години на XX век, 418–425; **Игнатов, Вл.** За изнамерването на книгопечатането: възрожденски ракурси, 426–440; **Цибранска-Костова, М.** Ранната печатна кирилица: графичен опит и културни функции 441–450.

2018, № 5: Ватева, В. Към въпроса за антонимите в българския език, 519–528; **Dobrikova, M.** Translation of Fiction as a Specific Form of Bulgarian-Slovak Intercultural, 529–537; **Ангелова, С.** Изгонените от храма (Малкият човек и представителите на църковната институция в разказите на Елин Пелин), 538–548.

2018, № 6: Липчева-Пранджева, Л. Кирил Христов. Конструкти на въобразеното чуждо: славянство, славянщина, 631–642; **Гетова, Е.** Край кладенеца на светицата, под манастирската лоза, 643–653; **Александрова, Т.** Проблемът свое-чуждо и моделът на българския книжовен език през Възраждането, 664–676; **Хаджиева, Е. и Р. Манова.** Играя на тънката струна на някого, 687–696; **Стоянова, Р.** Българистиката в Санктпетербургския държавен университет: история и настояще, 697–717.

Български фолклор / Bulgarian folklore. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Станой Станоев. ISSN 0323-9861.

2018, № 1: Кузменко, О. Концептът *дом* в украинския прозаичен фолклор от първата половина на XX век: семантика на „загубата“, 3–16; **Савова-Цолова, Е.** За някои особености на традиционната люлчина песен, 17–36; **Виденова, М.** *Русалка* да те „избъхтат“, *караконджор* да те „възседне“. За някои аспекти на болестните персонификации през Русалската седмица и Мръсните дни, 37–56;

Шопова, Б. Между канона и традицията – локални версии на Мевлида сред турци сунити в Североизточна България, 57–77; **Кръстев, П.** От традиционно кеменджийско свирене към оркестров гъдуларски стил (Регионални особености в Югозападна България), 78–92; **Данова-Дамянова, Д.** Музикален фолклор от Казанлъшко в публикувани източници и ръкописи, 93–118.

2018, № 2: Ненова, Ст. Читалища, селищни общности и фолклорна култура през Възраждането, 165–184; **Генова, Д.** За визуалната и вербалната комуникация в политическата карикатура, 185–203; **Кюркчиева, И.** „Футболен град“: футбол и памет в Павликени, 204–222; **Кирилова, Л.** и **С. Костадинова.** Накити, съдържащи раковини *Monetaria* (Cypraea) от фонда на Регионален исторически музей – Кърджали, 223–234; **Цанева Е.** Българските градинари под *Южния кръст* (Общността на българите в град Аделаида, Южна Австралия), 235–249; **Атанасов, Д.** На бойното поле на символите: безследно изчезналите в Косово между паметта и историята (Част 1), 250–271.

Българско музикознание / Bulgarian musicology. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. ст.н.с. д-р Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2018, № 1: Найденова, Г. 70 години музикологична общност в БАН, 41–49; **Япова, Кр.** По следите на изгубената общност, 50–55; **Ботушаров, Л.** Десетилетия сравнително музикознание в Института за музика, 56–65; **Димов, В.** За първите стъпки и големите крачки – с почит към първооснователите, 66–74; **Вълчинова-Чендова, Е.** 40 години списание „Българско музикознание“, 75–82; **Куюмджиева, Св.** Старата българска музика в пресечната точка на различни традиции, 83–94; **Marjanović, N.** Studies on the Orthodox church music in Bulgaria and Serbia in the second half of the 20th century, 95–104; **Венкова, Ст.** Изследователски подходи към музикалното дело на Николай Ив. Николаев (1852–1938), 105–115.

2018, № 2: Вълчинова-Чендова, Е. Звукът като ритуал в творчеството на композитора Георги Арnaudов, 5–22; **Драганова, Р.** Приспивни песни от български композитори в училищния репертоар от края на XIX и първата половина на XX век, 23–40; **Becker, P.** Contemporary Music without Theory? Bulgaria's Musicology and its Relationship to the Bulgarian avant-garde in the

first three decades of the People's Republic of Bulgaria, 51–58; **Петрова, А.** Словесният коментар на българските композитори спрямо канона на соцреализма и авангардния канон, 59–69; **Куюмджиев, Ю.** Творческа свобода и идеологически натиск – авторски рефлексии, документиран в архива на Лазар Николов, 70–79; **Врангова, Сн.** Музикалният анализ в България в светлината на XXI век. Идеи и актуални академични очертания на научната област в музикалнотеоретичните изследвания на Томи Кърклияски, 80–89; **Антонова, П.** Композиторският архив като предмет на историческото музикознание, 90–96; **Тодорова, Р.** Българската фолклорна монодия като обект на полифоничната наука, 97–105; **Далчев, Ст.** Музиката на барока в българското музикознание. Съвременна или историческа интерпретация, 115–123.

Годишник на Асоциация „Онгъл“. асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл“ Гл. ред. Росен Малчев. ISSN 1311-493X.

2018, 16: Бояджиев, А. *Похвалното слово за архангелите Михаил и Гавраил* от св. Климент Охридски в Зографския сборник, 17–35; **Ненова, Л.** Ръкопис № 121 от библиотеката на Зографската света обител, 36–49; **Ипполитова, А. Б.** Растения с названието *Адамова глава* в руских рукописных травниках, 50–75; **Братанов, И.** Езикът на ръкописите на Иван Момчиллов (Правописни, фонетични и граматични особености), 76–89; **Рашева, И.** По въпроса за избора на св. Климент Охридски за патрон на Софийския университет – статии в периодичния ни печат (1936–1941 г.), 90–99; **Сивилова, Я.** Произходът на българските фразеологизми – между филологията и фолклористиката, 100–113; **Първанов, К.** *Войникът* в средновековната и съвременната българска картина на света, 114–124; **Цонева, Г.** Име и идентичност – наблюдение върху особеностите на именната система в района на Мики (Мустафчево), Помакохория, Северна Гърция, 125–134; **Христов, М., К. Рангочев и Р. Малчев.** Неизвестно за науката гробно съоръжение от землището на с. Юстово, общ. Лъки, Средните Родопи, 135–143; **Златева, Н. и И. Борисов.** Прадед – почит към предците и една старина (Размисли след проучване и консервационни намеси в къща на зограф), 144–155; **Сламков, Е.** Прилог за идентификация на античка Гортинија, 156–162; **Блажевски, К. и Ж. Донеvски.** Религија и култови во Македонија од I до III век, 163–185; **Атанасова, И.** Символиката и кулtnата примена на каменот и земјата прикажани преку примерот на спанчевските фигуринки (Релации со обичаите и верувањa зачувани кај шопите), 186–197; **Иванова, Ж.** Архангел Михаил – закрилник на градот Винаца, 198–206; **Тр. Нацев и Др. Веселинов.** Културната историја на градот Штип од Антиката до доагањето на османлиите, 207–214; **Пеев, Т.** Следи од критско и венецианско влияние в историјата на Бачковскиот манастир, 215–222; **Ненов, И.** Џе бье ли разкрита „Българската Троя“, 223–228; **Захов, Г.** Светите места в село Драгушиново, 229–236; **Димитрова, Цв.** Храмова историја и локална идентичност – II. (По примера на с. Сапарево, Кюстендилско), 237–254; **Цонев, Л.** Ориентацијата на исламските надгробия – дополнителна възможност за етноконфесионални изследвания, 255–263; **Демирев, Вл. и Н. Сираков.**

Каменно стадо („Господ ма пусна“), 264–275; **Тончева, В.** Етнографският филм – документ, визуално изкуство или памет, 276–283; **Тончева, В.** *Две къщи и половина*: за един етнографски филм и две експедиции в областта *Долни Дебър*, Албания, 284–298; **Моллов, Т.** Третият в кладенеца (Календарно-астрономическа основа на мотива), 299–314; **Rokosz, T.** O metodach rekonstrukcji modelu obrzędu (Na przykładzie obrzędu sobótkowego), 315–339; **Исаев, Д.** Възможни етнокултурни взаимодействия, съхранени в епоса „Веда Словена“, 335–339; **Дживтерова, Св.** Териториално разпределение на българските народни песни според функциите им (По данни от електронен фонд към архив на Катедра „Българска литература“ при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“), 340–342; **Димитриjevski, A.** Чалгиската музичка традиция во Македонија низ примерот на Велешката чалгија, 343–349; **Иванова, Й.** Фюжън фолклор – българската традиционна музика в съвременната градска среда (По теренни проучвания в период март 2016–януари 2017), 350–363; **Рангочев, К.** Етнология Urbana vs Етнология Rustica (Моделът на етнологическите изследвания през XX–XXI в. в България), 364–380; **Димитрова, Н. и С. Гарванска.** Традиционни сватбени обичаи на власите от Северозападна България (Паралели с традиционната врачанска сватба), 381–390; **Николаева, М.** Специфични моменти от сватбените обичаи в част от „марашките“ села в Плевенско (60-те–80-те години на XX век), 391–403; **Бонева, Р.** Околските братя – Горни и Долни окол, 404–419; **Добрева, Ст.** „Само да ги видиш къи хора бяха, няма такъв народ сиге!“ (Народният обичай *Седянка* в Тракия), 420–431; **Минчева, Е.** Ex votos – изложбата, 432–444; **Панчев, Д.** Активистка етнография и убийството на метода, 445–464; **Асенов, Кр.** Куфарната търговия – стереотипи на маргинализацията, 465–485; **Пранджева, З.** Аллах в католическата църква, 486–502; **Кюркчиева, Кр.** Самодивата в народните предания и легенди, 503–513; **Димитрова, И.** Култът към принцеса Даяна (По материали от град Русе), 514–536; **Ненов, Н.** Мазето на социализма, 537–547; **Добревски, Д. Ив.** Трансформации и метаморфози на термина „дизайн“, 548–555; **Власков, Вл.** Характеристики на температурния режим в град София за периода 1996–2015 г., 556–563.

Архив на електронния вариант на списанието: <http://www.spisanie.ongal.net/>

Езиков свят / Orbis linguarum. Югозападен Университет „Неофит Рилски“, Филологически факултет. Гл. ред. проф. д-р Магдалена Костова-Панайотова. ISSN 1312 – 0484.

2018, 1: Зидарова, В. Семантичен и прагматичен аспект на именната детерминация в българския език, 7–15; **Петкова, Г.** Български мъжки лични имена, образувани от неолатинско име, 16–20;

Hill, P. The expressions for ‘translate’ and ‘interpret’ in the european languages, 21–34; **Йорданова-Петрова, Д.** Функции и употреба на деминутивите в българския и гръцкия език, 45–51; **Сотирова, Н.** Словообразователни модели, по които възникват двоичните имена в български език с ос-

нови с гръцки произход, 52–58; **Колева-Златева, Ж.** Към въпроса за стандартизацията на обучението по български език като втори, 59–66; **Сотиров, П.** „Новият лингвистичен ред“ в България и преподаването на българския език в чужбина, 67–73; **Черма, Д.** Данни за обстановката в Скопие през 1684 година: релация във връзка със смъртта на Андреа Богдани, 92–96; **Никодимова, Г.** Три документа, свързани с жизнения път на българския възрожденец Константин Петкович, 97–101; **Георгиева, Цв.** Митологемата „Фрина“ (български литературен контекст), 102–108; **Вачева, А.** Романи-те за близкото минало и интимните пространства на битието: мълчанието като съпротива, 109–115; **Папучиев, Н.** Разказът за културното минало на нацията в контекста на популярната култура: по примера на Етъра, Габрово, 116–122;

2018, 2: Добрикова, М. Между традиции и перспективи. Българистиката във Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава в навечерието на 100-годишния ѝ юбилей, 7–15; **Алипиева, А.** Преподаване на българска литература в Сърбия. Проблеми на рецепцията, 16–19. **Крейчи, П. и Е. Крейчова.** Българистиката в Бърно – лебедова песен или ново начало?, 20–24; **Георгиева, Цв.** Българистиката в Киевския национален университет „Тарас Шевченко“, 25–31; **Риков, К.** Българската проблематика в рамките на академичното изучаване на историята на балканските литератури: теоретически и методологически аспекти, 32–39; **Исса, К.** Алгоритъмът на отродяване на българските емигранти – от Австрия до Австралия, 40–53; **Антонова-Василева, Л.** Запазването на българските говори в Косово – перспективи и проблеми, 54–64; **Кочева, А.** Изследвания за езика на австрийските българи, 65–70; **Детрез, Р.** Холандският езиковед и славист Николас ван Вейк (1880–1941) и приносът му към (старо)българистиката, 71–79; **Тодорова, Б. и С. Мицова.** Изучаването на български език от полски студенти – мотиви, предимства, проблеми, 80–87; **Костова-Панайотова, М.** Приоритетите на приоритета, 88–91; **Личева, А.** Филология и сравнително литературознание, 92–96; **Стоилов, А.** Две правописни реформи от 1945 г. – една политическа цел, 97–104; **Аретов, Н.** Новата българска литература отвъд Калотина, 105–111; **Падешка, М.** Обучението по български език и развиването на умения за усвояване на език, 112–121; **Коева, Св.** Типология на подчинените изречения към прилагателно име в български, 122–132; **Алексова, Кр.** Косвени евиденциали и степени на достоверност (върху материал от българския език), 133–141; **Веселинов, Д. и М. Йорданова.** Етнофразеологизмите в българския език с корена *турк-*, 142–147.

Онлайн архив на списанието: <http://ezikovsvyat.com/index.php/bg/>

Известия на държавните архиви. Държавна агенция архиви. Отг. ред. доц. д-р Михаил Груев. ISBN 0323-9780.

2017, 110: Митев, Д. „Четническата“ криза на Балканите от лятото на 1922 г. Международни измерения, 3–20; **Кочанкова, А.** Саморъчни бележки на Първан Драганов, подготвени за неговата защита пред Първи върхо-

1869

вен състав на Народния съд, 21–44; **Дертлиева-Киселиновска, А.** Из архива на проф. Георги Боршуков. Кореспонденция, свързана с издаването на в. „Дъга“, 45–93; **Русинова, Евг.** Писма на Дора Габе до Николай П. Николаев (1907–1911 г.), 94–139; **Койчева, Цв.** Балканската война 1912–1913 г. Из дневника от войните на д-р Петър Недевски, 190–201; **Тодоракова, М.** Дневник на поручик Тончо Пешев от участието му в Балканската война, 202–234.

2018, 111–112: Груев, М. Голямата война и драмата на малкия човек в нея (Микроистория на фронтовия живот, реконструирана през личните дневници), 3–13; **Маринова, В., Р. Радев, И. Хаджиев и В. Койчева,** Дневник на Михаил Керменлийски за участието му в Първата световна война, 14–140; **Ангелова, И. и К. Думанова.** Дневник с лични бележки на поручик Злати Петров Койчев, 141–166; **Гечева, К.** Из дневника на д-р Петър Недевски за Първата световна война, 167–246; **Димитрова, Н. и Ст. Костова.** Дневник на Янчо Мандраджиев от участието му в Първата световна война, 247–270; **Емилова, А. и М. Замфиров.** Дневник на Младен Петков Каджелянски с бележки за участието му в Първата световна война, 271–305; **Цанова, М. и В. Тодоров.** Записки от фронта на поручик Върбан Ангелов, 306–328; **Панева, А.** Дневник на Илия Петров Ламбов за участието му във военните действия на Северния фронт през 1916 г., 329–371; **Тодоракова, М. и М. Цанова.** Дневник на Михаил Димитров от Първата световна война, 372–410; **Панева, А.** Дневници за военните действия на 45-и и 46-и пехотен полк и 3/3-та пехотна бригада, 411–489; **Луков, Г. и Д. Пенчева.** Спомените на генерал Иван Рачев Шкойнов за потушаването на Войнишкото въстание през септември–октомври 1918 г., 490–539; **Георгиева, Д.** Спомени за войната от Илия Атанасов, 539–544; **Събева, М.** Спомени за отвлечането от румънската власт на българи от Южна Добруджа през 1916 г., 545–560.

Исторически преглед. БАН, Институт за исторически изследвания. Гл. ред. И. Тодев. ISBN 0323-9748.

2017, № 3–4: Антонова, В. Една хипотеза за пътувания на Васил Левски до Русе през есента на 1869 г., 5–24; **Куманов, Ф.** Възможно ли е да бъде изяснена болестта на Васил Левски?, 25–31; **Христов, И.** Васил Левски и Българската православна църква, 32–44; **Христов, Д.** Отелото на Васил Левски, 45–56; **Стрезова, А. (превод и коментар)** Дипломатически извор за ранната история на БРЦК и Левски, съхраняван в Истанбулския османски архив, 57–68; **Соленкова, Л.** Защо и как Христо Гандев написа книгата си за Васил Левски?, 69–75; **Тодорова, О.** Жертви, беглеци, пресътници: неинтегрираните роби в Румелия (XVI–средата на XVIII век), 86–129; **Манолова-Николова, Н.** Митрополитският храм „Св. Неделя“ в София 1820–1821 г., 130–156; **Славов, Сл.** Варненското Македонско/Македоно-одринско дружество и националноосвободителното движение на българите в Османската империя (1895–1903), 157–186; **Митева, И.** Градоустройство и модерност: Пловдив в навечерието на XX век, 187–209.

2017, № 5–6: Йорданов, Кр. Социално-икономически аспекти на соколарството в Румелия през XVI век, 5–69; **Петрова, Д.** Летописни бележки на поп Христо от 1760 година, 70–83; **Скумов, М.** Нормативна уредба и организация на солодобива в Поморие за периода 1878–1951 година, 114–164; **Иванова, Дж. и Цв. Радулов.** Описанието на облеклото в България от края на XIX в. в архивните документи от фонда на Иван Шишманов, 218–237.

2018, № 1: Георгиева, С. Още веднъж за деспотската титла в България през XIII век, 5–21; **Кирилова, А.** Църковнонационални борби в София до отхвърляне властта на Цариградската патриаршия, 22–78; **Гюдуров, Д.** Българската държава, турската пропаганда и съюзът „Туран“ (1923–1944), 79–133; **Данова, Н. и К. Мирчева.** Между политиките на две империи. Нови данни за опити на български колонисти в Русия за репатриране в османската империя от 1871–1872 г., 134–186.

История. МОН. Гл. ред. проф. д-р Пламен Митев. ISSN 0861-3710.

2018, № 3: Масларска, Р. Военновременна София и подготовката за въздушна отбрана (пролетта на 1941 г.–лятото на 1943 г.), 261–277; **Борисов, Д.** Северна Тракия – случаи на миграции и депортации през XV–XVII в. и техният исторически контекст, 278–291; **Иванов, Д.** Археологически резервати и археологически музеи *in situ* в България. Поява и историческо развитие, 292–317.

2018, № 4: Шуманова, Сп. Проблемът за културно-историческите паметници в българо-румънските взаимоотношения, 343–386; **Лалев, Хр.** Полусамостоятелни владения в северозападните български земи от края на XII до началото на XIV в., 409–424; **Цонева, П.** Читалищното образование в България през периода 1918–1944 г., 425–439.

2018, № 5: Бойков, Гр. Град Карлово и карловският вакъф, 461–496; **Рубаха, Я.** Обединението на Княжество България и Източна Румелия през 1885 г. в публикациите на краковския всекидневник „Czas“, 505–525.

2018, № 6: Чанкова, А. Щрихи от дейността на Найдено Геров в навечерието и по време на Кримската война (1853–1856), 572–579; **Корнат, М.** България и полската външна политика (1918–1939). Геополитика и дипломатия, 587–604.

Литературна мисъл. БАН – Институт за литература. Гл. ред. Николай Аретов. ISSN 0324-0495.

2018, № 1: Шват-Гълъбова, Гр. Две монодрами на Боян Папазов за надеждата, 36–50; **Мирчева, К.** Пренасянето на тленните останки на Г. С. Раковски от Букурещ в София през 1885 г. – Към началото на създаването на националния пантеон, 51–67; **Алексиева, А.** 1935 г. – повествования за Ботев, 68–91.

2018, № 2: Александрова, Н. и Б. Илиева. Матилде Серао – една „превъзходна жена“ на български език, 30–43; **Жечев, Н.** Неизвестно стихотворение на Васил Друмев за Христо Ботйов?, 56–64; **Аретов, Н.** Любен Каравелов и „чуждите“ жени: Казусът Жаба Крекетуша/ Екатерина Ценович, 65–77; **Пътова, Н.** Чужденците и българският театър, 78–90; **Ангов, Пл.** Идеология и пародия в жанра: поглед върху белетристиката на Цветан Стоянов. „Случаят с професора“, 91–107.

2018, № 3: Йорданова, Д. Артистичната личност и балканското кино: подозрение и отчуждение, 3–14; **Степанов, А.** За интересното литературознание, 15–22; **Георгиева, Цв.** Европейската война през погледа на левите експресионисти у нас (Гео Милев–Ламар), 23–36; **Горчева, М.** Отровата на искреността: Мотивът за двойника в романа „Безразличният“ на Цветан Марангозов между литературна реконструкция, биографично свидетелство и разсекретени досиета, 37–57; **Николова, Д.** Екзотична еротика – европейското чуждо като другото свое, 58–98; **Спасова, К.** Към преобразуване на понятието мимесис: Юрий Лотман и Тодор Павлов, 99–117.

Резюмета на статиите на английски език: <https://litmis.eu/year2018>

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. Александър Гребенаров. ISSN 0861-2277.

2018, № 1: Първанова, З. Между радикализма и реформизма: идейните течения във ВМОРО и Младотурският преврат, 7–16; **Parganova, Z.** Between Radicalism and Reformism: The Ideological Trends in IMARO and the Young Turk Revolution, 17–26; **Делев, П.** Антична Македония, 27–46; **Миколенко, Д. В.** К вопросу о „сотрудничестве“ Болгарии с Османской империей в решении македонской проблемы (1895–1912 гг.), 47–68; **Славов, Сл.** Кюстендилският конгрес и разделението във ВМОРО, 69–84; **Евтимов, Р.** Учредителен конгрес или конгрес на разцеплението (90 години от Учредителния конгрес на ВЗРО „Въртоп“), 85–92; **Елдъров, Св.** Генерал Александър Протогеров между две пропуснати чествания, 93–108; **Вучков, В.** Сотир Янев – юристът в обществено-политическите лабиринти, 109–126; **Стойчева, Ст.** Нови документи за генеалогията на няколко известни кукушки рода (Делчеви, Чопови, Андонови, Влахови, Измирлиевци и Станишеви), 133–154;

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2018, № 2: Мошев, А. Загадъчната златна „книга“, 4–9; **Попов, Т.** Неизвестен тип медна монета на Георги I Тертер, 10–20; **Далипи, Ч.** Периодът на Средновековието в учебниците по история за средно образование в Република Македония, 21–40; **Кривошиева, Й.** Тепетата и градините на Пловдив при управлението на демократическата партия през 1908–1912 г., 41–49; **Липчев, Р.** Драгомир Божинов – виден деец на Добруджанското националноосвободително движение и за възкресяването на Силистра, 50–63;

Шуманова, Сп. Посолствата в София и Букурещ в българо-румънските политически отношения, 64–77; **Върбанова, М.** Виа Болгера – Българският път. При българите от с. Болгаре в Ломбардия, 78–91.

2018, № 3: Иванов, Р. и Р. Иванов. Мемоарите на Шемседдин Ибню'л-Джезери „Джами'у'Есанид“ – извор за Никополската битка (1396 г.), 31–35; **Караиванов, Н.** Отец Михаил Казанакли (1830–1908) – бележит Бесарабски духовник, 36–43; **Радославов, Г.** За практическото решение на един важен икономически и социален проблем в мина Перник 1895–1944. Превозът на миньорите от съседните на Перник селища до мината и обратно, 44–60.

Проблеми на изкуството /Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. доц. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2018, № 1: Куюмджиева, М. „Роукою грешнаго изографа...“. Още веднъж за живописците в късносредновековната и предмодерна епоха, 3–24; **Кунева, Цв.** Към въпроса за хронологичните и териториални рамки на костурския художествен кръг от XV–XVI век, 25–35; **Захариева, М.** Кратово като културен и художествен център през втората половина на XV и през XVI век, 36–46; **Пенкова, Б.** Стенописите от Драгалевския и Куриловския манастир от края на XVI век и техният художествен контекст, 47–58; **Колушева, М.** Църквата „Успение Богородично“ в Зерват, Албания, 59–74; **Василев, Цв.** Езикови и живописни паралели – наблюдения върху надписите в група паметници от края на XVI и началото на XVII век на Балканите, 75–85; **Ванев, И.** Още за преустройствата, етапите на изписване и опазването на църквата в манастира „Св. Йоан Рилски“ край Курило, 86–93.

2018, № 2: Stevovic, I. Medieval Art and Architecture as an Ideological Weapon: the Case of Yugoslavia, 3–8; **Мусакова, Е.** Четириевангелието НБКМ 1356 от Националната библиотека, 9–20; **Куюмджиев, А.** Икони на Никифор от Карпениси в България, приписвани на Христо Димитров. Предварителни бележки, 21–32; **Тончев, С.** Възрожденски зографи в Хасковско и Димитровградско, 33–41; **Николова, К.** Първото режисьорско поколение в българския театър, 42–48; **Йорданов, Н.** Българският модернизъм и полагането на българския драматургичен канон *via negativa*, 49–54; **Bianco, L.** Presentation of a Bulgarian Icon to the Head of State of Malta: History in the Making, 55–57.

Проглас. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. проф. д-р Николина Бурнева. ISSN 2367-8585.

2018, № 1: Миланов, Р. „Родини“ и „родина“ в латинската християнска литература на IV–V век, 7–15; **Петков, П.** Европейски образи на Китай до края на деветнадесети век: общ преглед, 16–22; **Василева, М.** Културни стереотипи. Образът на японците, 23–31; **Риков, Р.** Две непознати илюстрации от Хенрик Дембицки с българска тематика, 32–39; **Матанова, Т.** Текстът във всекидневието на българските германци, 48–58; **Григорова, М.**

Георги Ингилизов и българската маринистика, 59–68; **Недев, И.** Размисли за съставните глаголни сказуеми, с първи компонент – форма на безличен глагол, 69–82; **Влахова-Ангелова, М.** Реконструкция на имена за места (*nomina loci*), мотивирани от названия на плодове въз основа на топонимни данни, 83–90.

Славянска филология. БАН, Български национален комитет на славистите. Отг. ред. Маргарита Младенова.

2018, 26: Пенчев, Вл. Организационни модели на съхраняване на културното наследство сред българските общности в чужда етническа среда, 5–11; **Козлуджов, З.** Компаративизмът в литературоведската интерпретация – проблеми и перспективи, 12–17; **Радева, В.** Деривационните процеси в славянските езици в отношението им към езиковата икономика, 18–28; **Балтова, Ю.** Активните словообразователни процеси в съвременните славянски езици и типологичните тенденции към аналитизъм и синкретизъм, 29–36; **Аврамова, Цв.** Деминутивност и експресивност в словообразуването на българския език (в съпоставка с други славянски езици), 37–45; **Куцаров, И.** Екзотичните значения на българския глагол на фона на спрежението в останалите славянски езици, 46–61; **Маровска, В. и Св. Рускова-Джерманович.** Развой и съвременни функции на аориста в българския и сръбския език, 62–71; **Чакърва, Кр.** Граматични средства за изразяване на забрана в славянските езици (Наблюдения върху българския, руския и полския език), 72–83; **Младенова, М.** Лексикалната семантика и нейните прагматически взаимодействия, 84–93; **Виденев, М. и К. Исса.** Светът на глобализацията и славянският свят, 94–104; **Лесневская, Д.** Прагмалингвистическите особености епистолярного дискурса в сопоставителном аспекте (на материале русских и болгарских коммерческих писем), 105–112; **Чакърва, Ю.** Руският концепт *тоска* в дискурса на А. Платонов: концептуално-метафорично моделиране и паралели при превода на български, 113–128; **Иванова, Д. П.** Новобългарските преводи на старозаветната книга „Битие“ през XIX век (с оглед на славянската традиция), 129–140; **Иванова, Н.** Езиковото родство като фактор при превеждането на класически поетични произведения върху примера на българските преводи на *Горски венец* (1847) от Петър Петрович Негош, 141–151; **Илиева, Т.** Системни отношения в древнеболгарской лексикой. Вопросы лексической антонимии в древнеболгарском языке (на материале классического корпуса и памятников сохранившихся в более поздних русских списках), 152–164; **Цибранска, М.** Византийското наказателно право в Прохирона и неговата славянска рецепция, 165–173; **Тончева, Хр.** Славянската евхологична традиция в требниците от Зографския манастир, 174–184; **Гагова, Н.** *Премъдростта* в житието на св. Симеон от св. Сава, 185–200; **Бурова, А.** Процеси и модели на преводната рецепция (Славянските литератури в превод на български езици и българската литература в превод на славянски езици след 1989 г.), 219–228; **Дараданова, Е.** Рецепция на лириката на Десанка Максимович в България, 229–236.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. проф. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2018, № 1: Станковска, П. Перевод Книга Иова и его текстологическите характеристики в сохранившихся хорватско-глаголических бревиари-ях XIX–XV вв., 19–37; **Гардзанити, М.** Болгарское евангелие Российской национальной библиотеки F. п. I. 122 (вторая четверть XIV в.) и его отождествление с *Evangelium Biscovinense*, 38–51; **Cleminson, R.** Euthaliana in MS Bodl. 942, 52–59; **Трифенова, И.** Към въпроса за лексиката в Книга Откровение на св. Йоан Богослов с оглед на християнските библейски пре-води, 60–97; **Илиева, Т.** Лексикалният състав на Книга на пророк Йеремия (по ръкопис F.I.461 от Руската национална библиотека – Санкт Петер-бург), 98–116; **Кавецка, А. и Р. Зарембски.** Езикови еквиваленти на ста-роеврейската дума *לשון* (*шеол*) в избрани славянски преводи на Библията, 117–135; **Krawczyk, M.** Did St. Paul Use the Book of Wisdom in His Writing of the Letter to the Romans? Arguments from Rom 2 in Support of the Hypothesis of Hypertextual Reworking, 136–151.

2018, № 2: Желязкова, В. Четивата от Книга Изход в Триода, 3–37; **Спасова, М. и Цв. Данова.** Езикови особености на превода на Исихиевите тълкувания по преписа им в Иван-Александровия *Песнивец*: към въпроса за времето и мястото на възникване на превода (*Част първа*), 38–60; **Ка-рарчорова, И.** *Василиевите молитви в Синайския ехологий* и в славянски ръкописни требници и молитвеници от XVIII–XIX век, 61–81.

2018, № 3: Лекова, Т. Към въпроса за преславизмите в средновеков-ната славянска книжнина (*Още за произхода, значението и употребата на старобългарското сръдкѡла*), 3–32; **Спасова, М. и Цв. Данова.** Езикови особености на превода на Исихиевите тълкувания по преписа им в Иван-Александровия *Песнивец*: към въпроса за времето и мястото на възникване на превода (*Част втора*), 33–70; **Славова, Т.** Из историята на възвратно притежателното местоимение *свои*, 71–85.

Старобългарска литература. БАН, Институт за литература. Гл. ред. Ана Стойкова. ISSN 0204-8701.

2018, 57–58: Илиева, Т. Старобългарското химнографско наследство в изследванията на проф. Георги Попов или Словеса хвалиа краегранесъна Георгиуу ꙗвѣнословьцоу богодѣхновеньоуемоу, 11–25; **Станчев, Кр.** Папското освещаване на славянските книги през 868 г.: факти и хипотези, 26–39; **Наумов, А.** Пап-ският благослов на славянските книги като полемичен аргумент, 40–60; **Дид-ди, Кр.** „Славянские книги“ и папское благословение: о чем рассказывают (и о чем умалчивают) Пространные Жития Константина-Кирилла и Мефодия, 61–84; **Barlieva, Sl.** Saints Cyril and Methodius in the Papal Letters of the Modern Age: From *Grande Munus* to *Oriental Lumen*, 85–95; **Славова, Т.** Южносла-вянската ръкописна традиция на книга Битие (археография, структура и сег-ментация на текста), 96–127; **Тотоманова, А.-М.** Какъв е бил оригиналът на Станиславовия чети-миней?, 128–142; **Мирчева, Е.** Новгородски ли са Нов-

1869

городските чети-минеи?, 143–162; **Цибранска-Костова, М.** Градският закон и градското благоустройство в южнославянски контекст, 163–193; **Минева, Е.** Как Патриарх Евтимий преосмисля и преработва византийски жития?, 194–205; **Боянин, Ст.** Константин Философ Костенечки и „ересите“ в Сърбия по времето на деспот Стефан Лазаревич, 206–239; **Бояджиев, А.** *Първо похвално слово за св. Георги* от Григорий Цамблак, 240–298.

Съпоставително езикознание / Contrastive Linguistics. СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. проф. Петя Асенова. ISSN 0204-8701.

2018, № 1: Корытковска, М. О проявлениях семантико-синтаксических характеристик глаголов классов *verba cogitandi* и *verba sentiendi* (на примере болгарского, польского и русского языков), 5–26; **Aleksandrova, A. and V. Mostrov.** *Homme(s), personne(s), gens* and their Bulgarian equivalents: lexicographical data and linguistic analysis, 27–42; **Микова, Л.** Езиковата картина на любовта в старобългарския и в чешкия език, 43–54; **Молле, К.** За специфичността на именната фраза в българското и чуждестранното езикознание. Част III. Опозициите *specific ~ nonspecific* и *специфичност ~ неспецифичност* в съпоставителен план, 68–80; **Петрова, Сл.** Декодиране на метафоричния журналистически изказ, 81–94; **Веселинов, Д.** *Структурализъмът и структуралната парадигма* в българското терминологично пространство, 95–103.

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute for Historical Studies. Ed.-in-Chief: Daniel Vachkov. ISSN 0204-8906.

2017, № 1–2: Salmin, A. History of the Bulgars: from Armenia to Kazan, 3–17; **Ilić, S.** Evliya Çelebi's Seyāhatnāme as a Source for South Slavic Linguistics, 43–53; **Vekov, M.** Les unités de mesure de l'espace et les mesures en Europe de Sud-est 15e–19e siècle, 54–146; **Radosavljević, N.** Antimus, Bishop of Vratsa and Lovech and Metropolitan of Belgrade, 147–171; **Kiprovskа, M.** Power and Society in Plevna on the Verge of Two epochs: the Fate of the Mihaloğlu Family and its Pious Foundations (vakf) during the Transitional Period from Imperial to National Governance, 172–204; **Mykolenko, D.** What is the Political Legacy of Stephan Stambolov, Now and Why Does It Have To Be Explored?, 205–217; **Peykovska, P.** War and Migration in Bulgaria from 1912 to 1926: the Refugee Inflows in the Light of Census Data, 218–259.

2017, № 3–4: Tsibranska-Kostova, M. Encomia in the Slavonic Copies of Euthymius Zigabenus's Panoplia Dogmatike, 3–23; **Гамза, Вл.** Подготовка българских элит в Южнославянском пансионе Тодора Минкова, 24–52; **Shterionov, D. and M. D. Alexandrov.** The Public Healthcare Policy in the Legislation of Bulgaria in the Period 1879–1912, 53–81; **Slavov, Sl.** L'Organisation et l'Etat: VMORO et la Principauté de Bulgarie durant la période suivant Ilinden (1903–1908), 82–100; **Dimitrova, Sn.** “Not Quiet on the Front and Not Quiet in the Rear”: Of Social Anger during the First World War (The

Bulgarian Case), 101–148; **Spasow, L.** Georgi Kioseivanow, der Krieg und die Regierungskreise in Bulgarien (Februar 1940–September 1944), 149–186; **Grigorova, I.** Aspects de la politique bulgare dans le contexte de la préparation et l'exécution de CSCE, 187–213.

Études balkaniques. Institute d'Etudes balcaniques & Centre de Thracologie. Ed.-in-Chief: Raia Zaimova. ISSN 0324-1654.

2018, № 1: Peeva, K. Old Foes New Friends: Bulgarian and Turks at Dobrudja Front (1916–1917), 24–46; **Parvanova, Z.** Greece's Cretan Motive on the Road to a Balkan Alliance and War (1908–1912), 47–88; **Golev, K.** On the Edge of "Another World": The Balkans and Crimea as Contact Zones Between the Cuman-Qipchaqs and the Outside World, 89–126.

2018, № 2: Denova, Sv. La cornemuse bulgare *gaida* et l'image de la Bulgarie aux trois expositions internationales à la fin du XIXe siècle, 169–204; **Danova, P.** Franjo Ksaver Pejačević a-t-il écrit une histoire des Bulgares?, 205–230; **Georgieva, Sl.** The First Bulgarian-Wallachian Diplomatic Marriage, 250–266; **Kostova, E.** Les possessions athonites à Melnik et sa région au XIXe siècle, 267–284; **Dziadul, P.** The Theory of the Succession of World Empires in The Orthodox Slavonic Cultural Contexts (Medieval Symbolism, Imagery and Ideological Interpretations), 324–349; **Aleksova, V.** Histoire de quelques vocables romains issus du vieux bulgare, 350–361; **Mărgărit, I.** Innovations lexicales propres au roumain parlé dans les communautés roumaines minoritaires de Bulgarie, 372–388; **Getova, M.** Some Observations of Phraseological Units with Component 'Eye' in the Balkan Languages, 389–298.

Studia Philologica Universitatis Velikotarnovenssis / Филологически проучвания на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

2017, 36, № 1: Костова, Н. Новите глаголи в българския език, 17–26; **Селимски, Л.** Фамилни имена от названия за лица според занятия, 37–48; **Суган, К.** Удвояване на допълнението и граматикализация в светлината на ареалната лингвистика [Българската и македонската книжовна норма], 49–58; **Лютакова, Р.** Движение между активната и пасивната лексика в българския и румънския език след 1989 г., 59–70; **Кирилова, В.** Ненормативна субституция на средните гласни [O], [ɔ] и на широката гласна [O] в устната практика на френския и българския език, 93–102; **Топалова, Т.** Италианските заемки в областта на икономиката и финансите, 121–130; **Петров, В.** Българинът в устойчивите словосъчетания на съседните народи, 145–158; **Стоянова, Р.** Концептът "ГОРѢТИ" в славянските версии на „Постническите слова“ на Исак Сирий (върху материал на лексикална вариативност в Слово 21 от Версия А и Слова 10–14 от Версия В), 159–174; **Няголова, Н.** „Цар Фьодор Йоанович“ на сцената на Народния театър – естетически контекст, 221–234; **Стаменковић, С.** Селинцеров *Ловац у ражи* и српска,

хрватска и бугарска цинс проза: проблем одређења и трајања модела, 241–250; **Дживтерева, Св.** Функции на финалните формули в коледните обредни песни, 261–272.

2017, 36, № 2: Христова, Хр. Фестивалът в развитието на културните индустрии, 25–38; **Мицева, Ст.** Език и култура на медиите – факти и тенденции, 39–50; **Маздрашка-Михова, Ф. и Д. Андреева.** Симбиозата между пиар и журналистика – гледната точка на практиците, 51–62; **Николова, Н.** Комуникативни аспекти на медицинския дискурс, 63–72; **Игнатов, Г.** Как социалните медии промениха радиото, 83–94; **Шопова-Христова, М.** Римният пренос в стихотворния превод от руски на български език – употреби и злоупотреби, 95–106; **Кожухарова, Ст.** Превод на испанска литература през Българското възраждане „Иванъ Воинъ-тъ“, един неизследван досега източник, 107–114; **Бонова, Ст.** Речев етикет и превод на документация (върху материали от български и полски език), 115–126; **Стефанов, Ст.** Превод на текст, съдържащ програмен код, 127–144; **Маринова, К.** Фразеологичните единици с компонент *ръка/ръце* в българския и в японския език и тяхната еквивалентност, 145–162; **Добрева, Цв.** Специфика на търговската номенклатура; в частност – продуктово име, 241–250; **Макевич, М.** Лексема *влах* в славянских языках, 257–262; **Овчарова, Г.** Фразеологични единици с компонент *око*. Българско-полски паралели, 273–284; **Кюркчиева, Цв.** Мотивът „среща със самодивска сватба“ в устните фолклорни разкази, 285–290; **Кусева-Персенска, К.** Евгения Марс и Ана Карима – отново за писателките и канона, 291–300; **Шведек, В.** Писатели – президенти: Вацлав Хавел и Блага Димитрова, 353–362; **Трела, Д.** Между поезията, песента и вярата – за християнските елементи в песните на акустичната група „Точка БГ“, 363–368; **Желева, М.** Прагматическият фокус – фактор при създаване на вторична реалност, 369–374; **Петров, А.** За превода на разговорните фразеологизми (върху материал от романа „Числа“ на Виктор Пелевин), 375–390.

Свободен пълнотекстов онлайн достъп: <http://journals.uni-vt.bg/studiaphilologica/bul/vol36/>

ДИСЕРТАЦИИ

Дисертации, защитени през 2018 г.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Магдалена Стефанова АБАДЖИЕВА-ЙОРДАНОВА. Павликянската книжнина в историята на българския език. София, 2018.

Цветелина Георгиева АНГЕЛОВА. Названия на състояния и процеси, отразяващи репродуктивните функции на жената в българския език. Благоевград, 2018.

Ангелина Стефанова ВАСИЛЕВА. Лексиката в речника на Александър Лвович Дювернуа. Благоевград, 2018.

Цветелина Димитрова ИВАНОВА. Поетика на прозата и драматургията в творчеството на Георги Марков. Велико Търново, 2018.

Виктория Петрова КИРИЛОВА. Кант и „По следите на изгубеното време“ от Марсел Пруст. София, 2018.

Евелина Григорова МИЛАНОВА. Развиване на функционалната грамотност на учениците чрез обучението по български език. София, 2018.

Здравко Милчев МИНЧЕВ. Имперсоналността в съвременния български език. Пловдив, 2018.

Галина Радева НИКОДИМОВА. Константин Петкович като езиковед и лексикограф. Благоевград, 2018.

Магдалена Иванова НИКОЛОВА-ЦАНЕВА. Изразяване на негация на морфологично равнище в българския и английския език – структурно-семантични и функционални паралели. Благоевград, 2018.

Биляна Димитрова ПАВЛОВА. Култури на паметта. Литературното инсцениране на спомени в романите на Сибиле Левичаров и Румяна Захариева. Шумен, 2018.

Ирина Пламенова СТОЯНОВА-ГЕОРГИЕВА. Използване на интензифактори в писма до редактора в британски и български вестници и списания (съпоставително изследване). Шумен, 2018.

Камелия ХРИСТОВА-ЙОРДАНОВА. От Благовестие към Благовещение. Шест слова за блага вест в Рилските сборници на Владислав Граматик и Мардарий Рилски. София, 2018.

Мария Атанасова ЧОКАНИ. Развой на жанровете на официално-деловия стил в българския и полския език (автобиография, молба и пълномощно). Велико Търново, 2018.

Анна Методиева ЧОЛЕВА-ДИМИТРОВА. Местни и родови имена от Царибродско. София, 2018.

ИСТОРИЯ, ЕТНОЛОГИЯ, ФОЛКЛОРИСТИКА И ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Йоанна Илиева БЕНЧЕВА. Хранене и диететика във византийско-балканския свят X–XV век. София, 2018.

Слава Николаева ВАСИЛЕВА. Рисувана керамика от Аполония Понтика: съдовете в „Керченски стил“. София, 2018.

Мартин Милчев ДИМИТРОВ. СССР и Япония (1945–1960). Ролята на дипломатията за нормализиране на отношенията. София, 2018.

Даниел Георгиев ИВАНОВ. Специфични особености на стъклописта в Югоизточна Европа през втората половина на XIX и началото на XX век. Велико Търново, 2018.

Сотир Иванов ИВАНОВ. Социално-икономическа характеристика на населението от Югозападна Тракия (районите на Средна Струма и Средна Места) от края на III в. пр. Хр. до средата на I в. сл.Хр. Благоевград, 2018.

Нона Бориславова КРИНЧЕВА. Принципи в клавирната педагогическа система от края на XIX и началото на XX век в България. Благоевград, 2018.

Петър Иванов КЪРДЖИЛОВ. Озарения в полите на Витоша. Летопис на ранното кино в София (1896–1915). София, 2018. ДН

Ивелина Пенчева КЮЧУКОВА. Европейски владетелски средновековен костюм (средата на XI–средата на XIV век). София, 2018.

1869

Радослава Богомилова МАСЛАРСКА. Англо-американските бомбардировки над София в годините на Втората световна война – военни, дипломатически и човешки аспекти. София, 2018.

Вяра Стойчева МЛЕЧЕВСКА. Художествени практики след 1989 г. като реакция на културната политика в България. София, 2018.

Силва Гаро НАЛБАНТЯН-ХАЧЕРЯН. Нематериално културно наследство – политики и практики за неговото опазване. София, 2018. ДН

Костадин Илиев ПАЕВ. Търновската конституция в светлината на балканския конституционализъм от XIX век. София, 2018.

Калина Тодорова ПЕТКОВА. Предримски таракоти от Тракия. София, 2018.

Десислава Петрова ПИЛЕВА. Имиграция и смесени семейства (между българи и имигранти от Близкия изток и Северна Африка). София, 2018.

Калоян Веселинов ПРАМАТАРОВ. Извънградски некрополи в провинция Тракия (I–III в.). София, 2018.

Албена Костадинова ТАГАРЕВА. Сценографията в Народния театър от 1944 до 1968 г. София, 2018.

Тихомир Младенов ТОНКОВ. Търновската община през XIX век (до 1878 г.). Велико Търново, 2018.

Зорница Каменова ТОТЕВА. Куклено-театралното представление (за възрастни и деца) от началото на 21 век в България. София, 2018.

Стефан Николов ШИВАЧЕВ. Ролята на община Пловдив за развитието на града през периода 1886–1944 година. София, 2018.

Бехрин Ахмедова ШОПОВА. Локална музикалнофолклорна култура в селища с турско население от Североизточна България. София, 2018.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2018 г.

Антропологията на Достоевски. Човекът като проблем и обект на изображение в света на Достоевски

Международна научна конференция

Институт за литература при БАН и Софийски университет „Св. Климент Охридски“

23–26 октомври 2018 г. – София

51 доклада

Библиотеки–четене–комуникации

XVII национална научна конференция с международно участие

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Народна библиотека

„Петко Р. Славейков“

15–16 ноември 2018 г. – Велико Търново

56 доклада

Благотворителност и култура на дарителството

Международна научна конференция

Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

10–11 декември 2018 г. – София

48 доклада

Ботев и българската литература

Кръгла маса по случай 170 години от рождението на Христо Ботев

Катедра „Българска литература“ при Филологическия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

12 октомври 2018 г. – Велико Търново

19 доклада

Българистиката по света. Филологията у дома

Международна научна конференция

Филологически факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и

Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“ към МОН

26–27 октомври 2018 г. – Благоевград

76 доклада

България, българите и Европа – мит, история, съвремие

XIII международна научна конференция

Исторически факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

31 октомври 2018 г. – Велико Търново

47 доклада

Българска граматика 2018. Динамика на синтактичните идеи на границата на две столетия

Национален научен форум

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ и Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

18–19 октомври 2018 г. – София

16 доклада

Българският език – история, настояще, бъдеще

Международна научна конференция

Катедра по български език при Факултета по хуманитарни науки на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“

27–29 септември 2018 г. – Шумен

63 доклада

Владетел, държава и църква в средновековните Балкани

Международна научна конференция, в чест на 60-годишнината на проф.

д-р Пламен Павлов

Център за медиевистични изследвания при Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

26–28 октомври 2018 г. – Велико Търново

98 доклада

Граници, култури, идентичност

Международна научна конференция

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

26–27 октомври 2018 г. – София

51 доклада

XXIII интердисциплинарен колегиум по старобългарска литература и култура в памет на акад. Петър Динеков

Институт за литература при БАН

8–9 ноември 2018 г. – София

23 доклада

Делници и празници на Балканите

Седма национална среща по балканистика

Институт за балканистика с Център по тракология при БАН

23–24 ноември 2018 г. – София

31 доклада

Димитър Талев – кодът на историята и лабиринтите на настоящето в литературата

Национална научна конференция

Институт за литература при БАН

6–7 ноември 2018 г. – София

28 доклада

Извоюваната независимост – полски и български перспективи

Полско-българска научна конференция

Полски институт в София съвместно с Посолството на Република Полша в България и Институт за исторически изследвания при БАН

11 октомври 2018 г. – София

13 доклада

Историческото наследство на Стара Загора, Тракия и Балканите

Четвърта национална конференция

Община Стара Загора, Регионална библиотека „Захарий Княжески“, Регионален академичен център – Стара Загора, Регионален исторически музей – Стара Загора

2 ноември 2018 г. – Стара Загора

21 доклада

Кръгла маса, посветена на 125-годишнината от рождението на Елисавета Багряна

Институт за литература при БАН и Столична библиотека

2 ноември 2018 г. – София

28 доклада

Култура на пътуването в Европейския Югоизток

Интердисциплинарна конференция

Институт за балканистика при БАН

15–16 ноември 2018 г. – София

37 доклада

Култури и религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока

X международна научна конференция

Катедра „Класически и източни езици и култури“ при Филологическия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

16–17 ноември 2018 г. – София

49 доклада

Локус и универсум – 20 години по-късно. Фолклористиката, етнологията и антропологията в съвременния свят

Национална научна конференция, посветена на 80-годишнината от рождението на проф. дфн Тодор Ив. Живков

Нов български университет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ и Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

16–17 ноември 2018 г. – София

23 доклада

Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи

Международна научна конференция

Катедра по български език към Филологическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“

21–22 юни 2018 г. – Благоевград

Модернизационни тенденции в стопанския и културен живот във Видинско и Тимошко (XVIII–XX век)

Втора международна конференция

Държавен архив – Видин

23–24 октомври 2018 г. – Видин

18 доклада

Музейните и архивните фондове – места на памет. Представяне на богатството на музейните фондове и архиви

Трета международна научна конференция

Регионален исторически музей – Кюстендил

4–6 октомври 2018 г. – Кюстендил

36 доклада

Музикалната дейност на енциклопедиста Добри Войников (1833–1878)

Международна научна конференция

Катедра „Музикална естетика, музикално възпитание и изпълнителство“ при Педагогическия факултет на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“

22–23 ноември 2018 г. – Шумен

26 доклада

Неврокопски Митрополит Борис – стожер на православната вяра и духовност

Възпоменателната научна сесия, посветена на 70 години от мъченическата смърт и 130 години от рождението му

Неврокопска света митрополия, Община Благоевград, Югозападен университет „Неофит Рилски“ и Македонски научен институт

16–17 ноември 2018 г. – Благоевград

10 доклада

От литературната история към възприемателя на възрожденския текст

XXIV колегиум по възрожденска литература, посветен на 90-годишнината от рождението на проф. Дочо Леков

Институт за литература при БАН, Катедра „Българска литература“ към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

31 октомври–1 ноември 2018 г. – София

11 доклада

1869

Паисиеви четения 2018. 45 години филологии в Пловдивския университет

Юбилейна научна конференция с международно участие

Филологически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

8–10 ноември 2018 г. – Пловдив

211 доклада

По стъпките на свети Климент Охридски в служение на Бога и духовно-просветното дело на Църквата

Юбилейна научна сесия по случай 95 години Богословски факултет

Катедра „Практическо богословие“ при Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

24 ноември 2018 г. – София

15 доклада

Поглед към славянската аксиология

Международна кръгла маса

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

21–22 ноември 2018 г. – София

16 доклада

Полета на сътрудничество

Трети международен филологически форум за млади изследователи

Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

15–17 ноември 2018 г. – София

190 доклада

„Портретът на моя двойник“ (1966) и „Жените на Варшава“ (1968) от Георги Марков в българската литература и култура

Национална научна конференция

Нов български университет

23 ноември 2018 г. – София

15 доклада

Проф. Марин Стоянов Дринов – учен, общественик, държавник

Международна научна конференция, посветена на 180 години от рождението на проф. Марин Дринов

Българска академия на науките и Харковски национален университет „Василий Каразин“

19–20 октомври 2018 г. – София и Панагюрище

21 доклада

Светове и утопии

Национална научна конференция, посветена на 120-годишнината от рождението на Христо Смирненски.

Институт за литература при БАН, Катедра „Българска литература“ към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Национален литературен музей

13–14 ноември 2018 г. – София

23 доклада

Слово и общество

Международен филологически колегиум на тема

Катедра по история и теория на литературата и Факултет по хуманитарни науки на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“

22–23 ноември 2018 г. – Шумен

40 доклада

Цар на българите и гърци

Национална научна конференция с международно участие, по случай 800-годишнината от възшествието на цар Йоан Асен II (1218–1241)

Институт за исторически изследвания при БАН, Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Асоциация на византинистите и медиевистите в България

29–30 ноември 2018 г. – София

35 доклада

Transborder commemoration routes and rituals

Международна научна конференция

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

1–2 ноември 2018 г. – София

20 доклада

ХОРИЗОНТИ

Центърът по българистика в Мелитополския държавен педагогически университет „Богдан Хмелницки“ Десет години образователна, научна, методическа и културна дейност

Центърът по българистика е научно звено на Мелитополския държавен педагогически университет „Богдан Хмелницки“ (МДПУ). Създаден е в началото на академичната 2008–2009 г. с основна цел да координира изследванията по българистика на специалисти от различни области на науката.

Необходимостта от българистичен център в тази част на Таврия е следствие от няколко важни фактора. На първо място МДПУ е университет с педагогически профил и формирането на научни звена, свързани с традициите в педагогиката и методиката, както и с нарастващия интерес на мултиетническото постсъветско украинско общество към корените си е предизвикателство в духа на времето. На следващо място – както е известно – най-голямата българска диаспора е в Украйна. В Северното Приазовие българите са третата по численост общност след украинската и руската. Само в Мелитопол по официални данни тя наброява над 10 хиляди души. В региона сънародниците ни живеят компактно от 1861 г. Те са преселени повторно от Бесарабия преди 126 години, като на новото място запазват връзките си със селата, от които са дошли, но по време на сталинските репресии и глада много от тези връзки прекъсват. Вековната русификация е част от тоталитарния режим, да си *друг* е непрестижно и небезопасно. Атеизмът също е част от механизма за заличаване на родовата памет.

Контактите с българите от прародината стават възможни едва през последните две десетилетия на XX век. След провъзгласяването на независимостта на Украйна през 1991 г. започва реалната политика на Република България сред сънародниците ни, познати като бесарабски българи. За българите в Таврия се знае главно в научните среди. Малко известен факт е, че миграционните процеси при кримските българи продължават и голяма част от тях се заселват отново в Мелитопол и региона.

За разлика от езиковата ситуация в Бесарабия, където живее многобройно компактно българско население с домашен език български, в Таврия селищата са със смесено население. 'Лингва франка' от времето на Царска Русия и по време на социализма е т.нар. *суржик* – смесен разговорен, нелитературен и вариативен украинско-руски език, употребяван главно от градското население в Украйна. Граматиката и произношението му са свързани с украинския език, но има много руски заемки. Диглосията маркира домашния език, езика на администрацията, научния и медийния дискурс. *Законът за езика* от 5.09.2017 гласи, че езикът на образователния процес в образователните институции е националният, т.е. украинският. Обучението по майчин език на малцинствата се запазва само в началните класове. Все още регионален език е руският. Само в няколко селища в Таврия регионален език е българският. При по-голямата част от сънародниците ни тук в най-благоприятния случай българският е третият по употреба.

Откриването на Лектората по български език, литература и култура в МДПУ (ЛБЕЛК) преди 15 години (2002) е с цел българистиката в Мелитопол и региона да подпомогне не само развитието на университетската хуманитаристика, а и културно-просветните дружества на таврийските българи, все още разединени по модела на регионалните и националните структури, в които членуват. Преподавателите в Лектората от университетите в Благоевград (Стилиян Стоянов), Пловдив (Антоанета Джелюва) и Шумен (Красимира Колева), както и от БАН (Димитринка Димитрова), работят не само със студентите и преподавателите от МДПУ, а и с таврийските българи, главно от Дружество „Балкан“, основано през 1994 г. Негов председател от 2000 до 2017 г. е Сергей Пачев, който има безспорен авторитет.

Благоприятното стечение на обстоятелствата в Университета и в Дружеството и натрупаният опит в общата работа по българската тема на местните преподаватели и лекторите подготвят здрава почва за създаването на българистичен център с ясна визия. Основател и ръководител на Центъра е местният българин доц. д-р Сергей Пачев, историк. Основната задача на Центъра е изследването на историята, езика, материалната и духовната култура на българите в Северното Приазовие.

Българската общност в Таврия, стимулирана от новата българска политика спрямо диаспората, преживява своеобразно възраждане. Процесът е сложен и своеобразен. Разкъсаната връзка *училище–читалище–църква*, която поддържа (само)идентичността, все още не е възстановена. На практика „новото време“, както наричат в независима Украйна последния четвърт век, е благоприятно за създаване на културно-просветни дружества сред общностите. Мястото, където тази дейност е официализирана, е домът на културата. Местните българи започват да създават самодейни фолклорни състави, а главно по селата с компактно българско население – и музейни сбирки с етнографски облик (обикновено в местното училище).

За възраждането на българщината в Таврия водеща роля има учителството, получило образованието си в България по силата на ПМС № 103 от 1993 г. Преподаватели от МДПУ с български корени се обучават в докторантски, специализантски и квалификационни програми в научни и образователни центрове в България. Те са основна част от академичния състав на Центъра по българистика в МДПУ.

Кадрите, получили висше образование в България и завърнали се в Украйна, приемат предизвикателството да положат началото на системно образование по майчин български език, литература, история, география и култура на България според нормативните актове в страната. В Мелитопол тази отговорност поемат специалисти по история, етнография и география от МДПУ. Занятията по български език и литература (главно за кандидат-студенти) води преподавателят филолог от лектората по български език, литература и култура в МДПУ.

Новите политики на България за неделните училища в чужбина и националната програма „Роден език и култура зад граница“ поставят нови задачи пред местната българска интелигенция. Членове на Мелитополското българско дружество „Балкан“ основават през 2016 г. Културно-просветен център „Кирил и Методий“, финансиран от МОН – България. На следващата година ръководството на двете организации поема ръководителят на фолклорния ансамбъл и макар че в управителния съвет на Дружеството формално остава неговият дългогодишен председател и директор на Центъра по българистика в МДПУ, съвместната дейност, инициирана от Центъра, на практика е сведена до минимум.

Центърът по българистика не само че запазва един от приоритетите си – да възражда българщината, но в духа на новата европейска политика на България, член на Европейския съюз от над 10 години и ротационен председател на Съвета на ЕС през първото полугодие на 2018 г., приобщава към българските и европейските ценности гражданството на Мелитопол и региона, осъществявайки дългосрочна културна и образователна програма без граници и за всички поколения.

Качествено новият етап и подемот в работата на Центъра по българистика се дължат на съвместната активна работа на ръководството му с лектора от Министерството на образованието и науката в България и Посолството на България в Киев с посланик Красимир Минчев и екипа му. На 1.12.2016 в Киев е подписан първият дарителски проект на България чрез Министерството на външните работи и посолството ни в Киев за развитието на българистиката в Украйна: България дарява на Мелитополския университет „Богдан Хмельницки“ езиков кабинет с 13 компютъра, интерактивна дъска и софтуер като дарение за подобряване на езиковото обучение и на дейността на Центъра по българистика.

Един от най-важните приоритети на Центъра е преподаването на български език и на българистични дисциплини. От май 2017 г. това обучение се осъществява в новия дигитален езиков кабинет по Проекта за българската помощ за развитие („Българският кабинет“). Новите технологии и електронните ресурси дават възможност за интензивно обучение както в кабинета, така и онлайн. Увеличава се броят и спектърът на изучаващите български език, литература и култура.

Важна образователна дейност в Центъра и лектората е обучението на кандидат-студенти. Всички те са приети в български вузове по първо желание на първо класиране. Организирането на летни езикови курсове в България също е част от дейността на Центъра по българистика. В тези две направления мелитополският българистичен център има успешна методическа и консултанционна дейност както в региона, така и извън него.

Българският кабинет става седалище на Студентското дружество „Св. св. Кирил и Методий“ и място за многобройните му инициативи – научни и културни изяви. Студентските четения в навечерието на Осми декември и 11/24 май стават традиция. Благодарение на новите технологии от регионални те се превръщат в международни и разширяват обхвата си.

Скайп-конференциите, кръглите маси, изложбите и представянето на нови български книги и срещите с авторите им, честването на държавните, официалните и традиционните български и православни празници, на дати и годишнини с актуално значение, конкурсите за есе и за лично творчество на българска тема са част от богатата образователна, научна и културна програма на Центъра и лектората, която събира съмишленици от Мелитопол, Таврия, Украйна, България и света.

Дейността на Центъра с лекторат става известна и намира място в национални и регионални медии в България и Украйна, както и в Групата в социалната мрежа Фейсбук (https://www.facebook.com/profile.php?id=1911431369128364&ref=br_rs).

Тя е подкрепена и от академичната общност в МДПУ, от държавни и обществени организации в града и специално от новия (от 2018 г.) почетен консул на България в Запорожка, Донецка и Луганска област Сергей Желев.

За 10-годишната си дейност научните сътрудници от Центъра отчитат голяма по обем работа за издирване на документи в украински и български архиви. Натрупан е етнографски материал, събран на теренни експедиции в българските села в региона, като част от тях са осъществени от украинско-български екипи.

Центърът по българистика има договорни и партньорски отношения с редица университети и научноизследователски институции в България (в хронологичен ред): Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН, Института за исторически изследвания при

БАН, Регионалният исторически музей – Сливен (побратимен с град Мелитопол), Инженерно-педагогическият факултет с колеж – Сливен към Техническият университет – София, Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“, Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“, Регионалната библиотека „Стилиян Чилингиров“ – Шумен, Регионалният исторически музей – Шумен, Централизираната градска библиотека „Михаил Лермонтов“ – Мелитопол, Българското национално радио „Христо Ботев“ (предаването „За думите“), сайта за хуманитаристика с е-списание „Дзяло“ при БАН, Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – София, а също и с Института за културно наследство към Академията на науките на Република Молдова.

Центърът по българистика е важно звено за научна комуникация на българисти от различни държави. От 2009 г. в Центъра редовно се провежда международна конференция „Приазовски българистичен семинар“, а от 2016 г. – и журирани българистични форуми за студенти и докторанти, както и за преподаватели. От 2009 г. Центърът издава научната серия „Българите от Северното Приазовие: история, език и култура“.

Благодарение на партньорските контакти се увеличава броят на публикациите на университетски преподаватели, докторанти и студенти в реферирани български и чуждестранни научни издания. В ход е издаването на българистична периодика за студенти и докторанти.

За периода 2008–2018 г. двама сътрудници на Центъра са защитили докторски дисертации, увеличава се броят на докторантите, хабилитираните лица и на дипломираните с българистични теми магистри. Отскоро МДПУ участва в Болонския процес и е партньор на български университети по Секторната програма „Еразъм +“.

С партньорите от България се провеждат студентски практики, специализации и летни езикови курсове. Студенти от МДПУ участват в международни българистични летни семинари и научни конференции.

Научен, образователен и методически център с регионално и национално значение, подкрепян от институции и партньори в България и Украйна, с модерна база за обучение и електронни ресурси, с библиотека с все по-голям брой книги, филми, карти и др., с електронни носители на информация на български език, с редица изяви с регионален, национален и международен характер, с увеличаващ се брой обучаващи се в ‘Българския кабинет’ в Университета и в България, с нови сътрудници и много нови приятели на България, Центърът по българистика в МДПУ с лекторат по български език, литература и култура е своеобразен културен институт, достъпен за всички в Университета, града и онлайн, с информация за дейността си в интернет. Той е важно и притегателно място за всички, за които хилядолетният път на България и европейското ѝ настояще представляват интерес и са добър и разбираем пример в Украйна.

НАУЧЕН ЖИВОТ

„Проф. Марин Стоянов Дринов – учен, общественик, държавник“ (Българо-украинска научна конференция по случай 180 години от рождението му)

На 19 октомври 2018 г. в гр. Панагюрище, родния град на проф. Марин Дринов, се проведе международна научна конференция, в която със свои доклади взеха участие български и украински преподаватели и изследователи. И това не бе никак случайно, тъй като жизненият път на видния учен и общественик е тясно свързан както с България, така и с Украйна.

Роден в селище, превърнало се през 1876 г. в столица на Априлското въстание, в продължение на повече от три десетилетия проф. Марин Дринов живее и твори в гр. Харьков. Установяването му в този град не е никак случайно, тъй като той получава висшето си историко-филологическо образование в Московския университет във време, когато в България, намираща се под властта на Османската империя, няма не само висше, но дори и средно учебно заведение. Вярно е, че съществува българска гимназия още от 1858 г., но тя е открита в гр. Болград, селище, което се намира далеч от българските земи. Вярно е, че през 1869 г. е основано и Книжовно дружество (първообразът на днешната Българска академия на науките), което също е въвн от пределите на България и в същото време няма облика на преподавателско учебно, а още по-малко на изследователско заведение.

При това положение пред младия М. Дринов не остава друга възможност да реализира своите знания, освен в чужбина. Като московски възпитаник предпочитанията му съвсем естествено са към Русия. По стечение на обстоятелствата това става възможно да се осъществи в гр. Харьков, тогава в пределите на Руската империя, където още от началото на XIX в. е открит университет, превърнал се в един от центровете на руската славистика. Обстановката, в която Дринов попада, благоприятства изключително много за изиявяването му не само като преподавател, но и като изтъкнат изследовател на средновековната история не само на българския, но и на другите южно-славянски народи.

Тези моменти от жизнения и изследователски път на проф. Марин Дринов бяха отново преповторени и от участващите в конференцията. Заедно с това бяха изнесени и редица доклади, в които се хвърли нова светлина върху семейната среда, в която се ражда големият учен, средствата, които отпускат панагюрци за учението на младия М. Дринов (и на Нешо Бончев – друг виден възрожденски деец от същия град). Тези доклади бяха дело на лица, наследници не само на проф. Марин Дринов, но и на неговия брат Найдено Дринов, които днес живеят както в България, така и извън нейните предели (д-р Владимир Сафронов-Дринов и проф. Марин Игнатов). Силно впечатление на присъстващите направи изнесеният от тях факт, че М. Дринов и Н. Бончев получават възможност да продължат образованието си в Русия с подкрепата на българската община в Панагюрище, но със задължението, след като завършат обучението си, двамата юноши да се завърнат като учители в родния си град. Всъщност това изискване не е било нещо необичайно, тъй като такава е била практиката и с десетки други българчета през Възраждането, които, след като завършват образованието си в чужбина, се завръщат по родните си места и с години учителстват в тях.

В случая с М. Дринов (и Н. Бончев) тази традиция не е спазена. За първия от тях основната причина е желанието му да се отдаде не само на преподавателска, но и на изследователска дейност, каквато в Панагюрище той не би могъл да разгърне в никакъв случай по разбираеми причини. При така сложилите се обстоятелства Панагюрище в негово лице губи един просветен деец, за сметка на което българската историческа наука печели своя истински първоучител. Защото М. Дринов е българинът, който пръв получава академично образование, позволяващо му по-нататък да се разгърне като професионален историк. Наистина, и преди него през възрожденската епоха с миналото на българския народ се занимават немалко други видни дейци – като Паисий Хилендарски, Софроний Врачански, Васил Априлов, Г. С. Раковски и други, но нито един от тях няма професионалната подготовка, която получава младият панагюрец. Големият авторитет като преподавател и особено като изследовател е главната причина, която кара иначе ревнивите панагюрци да му простят това „прегрешение“. Това е основната теза в доклада, изнесен от един от неговите родственици.

От своя страна, и М. Дринов се отплаща доста щедро на своите земляци. Няма миг след това от неговата обществена и научна дейност, в който родното Панагюрище да не е в съзнанието му. Той живее с радостите и тревогите на своите съграждани. Добре известни са страданията, които преживява по време и след Априлското въстание, когато научава за жестокостите, проявени от османската власт при потушаването му, жертва на която стават стотици негови съграждани, сред които и някои близки и роднини.

От украинските участници бяха изнесени доклади за някои преподаватели от Харковския университет, които са били в близки отношения със своя

български колега, както и за приноса на проф. Марин Дринов за осветляване жизнения път на някои лица, тясно свързани с изграждането и утвърждаването на Харковския университет като авторитетно висше учебно заведение (доц. Сергей Страшнюк, проф. Серей Посохов).

Отново бе припомнена ролята на проф. Марин Дринов за избора на гр. София като столица на възобновената след почти петвековно отсъствие на политическата карта на Европа българска държава (Атанас Панчев), контактите, установени с видни учени и общественици от Чехия, която до 1918 г. е в пределите на Австро-Унгария (доц. Тодоричка Готовска-Хинце), заслугата, която има за палеографската обработка на един от преписите на Паисиевата история (Иван Иванов), интересите, които проявява към помощните исторически науки (Десислава Костадинова). Последният доклад привлече вниманието с факта, че в началото на 70-те години на XIX в., когато образованието в българските земи е все още на класно (няма средни училища) ниво, М. Дринов силно желае да привлече вниманието на интелигентната част от българското общество към стари ръкописи, в които се съдържат данни за миналото на българския народ. Този факт свидетелства, че ученият е желаел да приобщи към научните си интереси и своите сънародници, колкото и малка подготовка и познания да са имали те в тази насока.

За голямо съжаление, тази благородна инициатива на големия учен не се подема нито преди, нито след Освобождението от негови по-млади последователи, когато вече е открит и Софийският университет. Повечето от преподаващите в него като изследователи се затварят зад дебелите стени на учебното заведение и не допускат почти никого до своята творческа лаборатория. Разбира се, не липсват изключения (например проф. Анастас Иширков), които в края на XIX и началото на XX в. разработват подобни указания, но те наистина са само изключения.

На конференцията бе обърнато внимание и на друг един факт, отбягнал от погледа на биографите на големия учен и родолюбец. М. Дринов умира в края на февруари 1906 г. и погребението му се извършва в Харков. Без да е било известно още, че приживе той е пожелал тленните му останки да почиват в България, за погребалната церемония пристига от София високопоставена делегация, възглавена от тогавашния министър на просвещението проф. Иван Шишманов. Когато делегацията узнава за желанието на покойника да почива в България, (както и за завещанието му личната му библиотека да бъде предадена на Българското книжовно дружество (днес Българската академия на науките), след завръщането си в България тя прави всичко възможно пред тогавашните управляващи да бъдат изпълнени и двете му желания. Поради настъпили обаче остри политически трусове в политическия живот на страната, те се осъществяват чак в края на май и началото на юни 1908 г., когато тялото на големия учен е пренесено и препогребано в Софийския гробищен парк, а богатото му книжовно наследство е предоставено

на Българското книжовно дружество, което го прави достояние на всички, които биха проявили интерес към него. Може само да се съжاليا, че то не е било обособено в самостоятелна книжна колекция, а е пръснато в общия книжен фонд на библиотеката.

Новост в конференцията бе и докладът на Пл. Божинов от Института за исторически изследвания при БАН, посветен на откъси от дневника на акад. Петър Динеков за М. Дринов. Макар че този дневник не е публикуван изцяло, а и това, което е публикувано, да не е в синхрон с историографските изисквания за подобен род издания, съдържащото се в него е от особено значение за бъдещите биографи на големия учен, тъй като казаното в него е от един изключителен ярък представител на българската филологическа наука през миналото столетие, при това и един от най-добрите познавачи на българската възрожденска литература.

Не е възможно да се изброят всички доклади, изнесени на конференцията. На практика това не и необходимо, тъй като всички те ще бъдат публикувани в най-скоро време от организаторите.

Проведената конференция бе поредното достойно признание на големия български учен и общественик. Тя бе почетена с присъствието на председателя на Българската академия на науките академик Юлиан Ревалски, бившия председател на БАН академик Иван Юхновски, заместник-председателя на БАН член-кор. Васил Николов, които със своето присъствие отдадоха заслужена почит на проф. М. Дринов и като пръв председател на Българската академия на науките.

От украинска страна гост на конференцията бе посланикът на Украйна в България Виталий Москаленко.

Панагюрската общественост бе представена от кмета на града Никола Белишки, както и от група родственици на рода Дринови.

Гости на конференцията бяха и музейни работници от гр. Пазарджик и гр. Копривщица.

Милен Куманов, Десислава Костадинова

Международен научен форум „Българистиката по света, филологията у дома“

Югозападният университет „Неофит Рилски“, Благоевград, бе домакин на престижен научен форум под наслов „Българистиката по света, филологията у дома“. Той се проведе на 26 и 27 октомври 2018 г. с участието на учени и преподаватели, представители на академични институции от десет държави. Организатори на международното научно събитие бяха Филологическият факултет на университета и Националното издателство за образование и наука „Аз Буки“.

Началото на конференцията постави деканът на Филологическия факултет проф. д-р Магдалена Костова-Панайотова, която приветства участниците. От името на организаторите поздравления бяха поднесени и от зам.-ректора на Югозападния университет проф. д-р Антони Стоилов, и от Николай Кънчев, зам.-директор на Националното издателство „Аз Буки“. По време на тържественото откриване бяха прочетени и поздравителни адреси, изпратени от чуждестранни и български научни институции – Братиславския университет „Ян Амос Коменски“ в Словакия, Масариковия университет в Чехия, Софийския университет, Великотърновския университет, Русенския университет, Института за български език към БАН и др.

Проф. Мария Добрикова от Братиславския университет „Ян Амос Коменски“ представи първия доклад от пленарната секция, посветен на столгодишната история на българистиката в словашката столица. Следващият пленарен доклад, изнесен от проф. Мадлен Данова от СУ „Св. Климент Охридски“, обърна внимание на проблемите пред филологията днес. Проф. Раймонд Детрез от Университета в Гент, Белгия, в последния доклад от тази секция разкри приноса на холандския славист Николас ван Вейк към българистиката и по-специално към старобългаристиката.

Работата на конференцията протече в няколко тематични секции. В секцията „Преподаването на български език и култура зад граница“ взеха участие чуждестранни българисти, както и бивши и настоящи лектори по български език и култура в различни страни. Въз основа на дългогодишния си опит в преподаването на български език в университети в Братислава и Сегед, Маринела Младенова (ЮЗУ „Неофит Рилски“) направи обзор на съвременното състояние на българистиката в Централна Европа. Дългогодишната история на българистиката в Масариковия университет в гр. Бърно, Чехия, представиха настоящите преподаватели Елена Крейчова и Павел Крейчи. Те запознаха аудиторията с програмата, по която се провежда съвременното обучение, и откриха някои актуални проблеми, свързани с

него. Различни аспекти на българската проблематика в рамките на академичното изучаване на балканските литератури в гр. Люблин, Полша, изложи Камен Риков (Университет „Мария Кюри-Склодовска, Люблин). Таня Стоянова, лектор в Университета на Македония, Солун, очерта насоките и проблемите на съвременната българистика в Гърция. Диана Иванова (СУ „Св. Климент Охридски“) открил приносите на двете първи дами на словашката българистика – Мария Добрикова и Мария Кошкова. Българската литература, създадена извън България, беше предмет на доклада на Николай Аретов (ИЛ–БАН).

На базата на преподавателската си практика в три украински университета Стилиян Стоянов (ЮЗУ „Неофит Рилски“) формулира най-съществените проблеми при преподаването на българска литература в небългарска среда. Симеонка Велева (Варшавски университет) обърна внимание на важната културна мисия на преподавателя българист зад граница. Григор Григоров (ЮЗУ „Неофит Рилски“) сподели опита си като лектор в Беларус, Молдова и Румъния, като отдели място на често срещани затруднения и предложи идеи за преодоляването им. Кристияна Симеонова (ИБЕ–БАН) направи обзор на състоянието на съвременната българистика в различни руски университети.

В ранния следобед на 26 октомври се проведе и кръгла маса на тема „Българските лекторати: проблеми и перспективи“, в която участва зам.-министърът на образованието и науката г-жа Деница Сачева. Тя се включи активно в научната проява, като се опита да отговори на множество въпроси, поставени от академичните преподаватели зад граница и от учителите в българските неделни училища. Зам.-министърът представи амбициите на Министерството на образованието и науката за по-активна политика по отношение на преподаването на български език, литература и култура в чужбина. Тя запозна аудиторията с идеите, залегнали в проекта за постановление на Министерския съвет, който предвижда осигуряване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища.

Панелът „Филологията у дома: предизвикателствата днес“ представи най-новите изследвания на българските учени филолози. Той се проведе в две отделни секции – литературоведска и езиковедска. В секция „Литературознание“ бяха изнесени доклади от различни литературоведски области. Върху един колкото актуален, толкова и тревожен проблем – кризата при хуманитарните науки, наблюдавана в национален и глобален мащаб, се фокусира докладът на Магдалена Костова-Панайотова (ЮЗУ „Неофит Рилски“). Силвия Георгиева (ЮЗУ „Неофит Рилски“) проследи историята на класическата филология у нас и открил имената на емблематични личности, свързани с нея. Павел Филипов и Дмитро Гергинов (ЮЗУ „Неофит Рилски“) насочиха вниманието към сложния и противоречив руски XIX в.

В секция „Езикознание“ изследванията си представиха: Йовка Тишева от СУ „Св. Климент Охридски“, която разгледа трансформацията на предложни фрази, Светла Коева от ИБЕ–БАН, чийто доклад засегна типологията на подчинените изречения към прилагателно в българския език; Димитър Веселинов и Милена Йорданова от СУ „Св. Климент Охридски“ с доклад за етнофразеологизмите с корен турк-, Антони Стоилов от ЮЗУ „Неофит Рилски“, който разказа за паралелните кодификационни промени в България и Македония през 1945 г., и Красимира Алексова от СУ „Св. Климент Охридски“, която представи анкетно проучване за косвените евиденциали и степента на тяхната достоверност.

През следващия ден работата в тази секция продължи с доклада на Мирена Пацева, Елена Руневска и Станка Панова (СУ „Св. Климент Охридски“), които разказаха за опита си да включат литературни текстове в обучението по български език за чужденци. Борислава Стефанова (ЮЗУ „Неофит Рилски“) представи трудностите в процеса на обучението по литература на възрастни хора, докато Светослав Арсениев от УНСС разказа за приноса на Кира Пехливанова към българската русистика. Андрей Бобев (КМНЦ–БАН) представи бележки и допълнения към опис на славянските извори на св. Седмочисленици, а Ана Тобиева от ПУ „Паисий Хилендарски“ запозна аудиторията с литературните рефлексии на българската политическа ситуация от 1897 година.

Причастнострадателните форми със спомагателен глагол *бива* в българския език бяха обект на доклада на Марина Джонова от СУ „Св. Климент Охридски“, а Елена Николова от ПУ „Паисий Хилендарски“, Филиал – Смолян, постави въпроса за видовете сказуеми в съвременния български език. Красимира Хаджиева от ЮЗУ „Неофит Рилски“ говори за българските дателни личноименни клитики в ролята им на външни посесори.

В рамките на секцията „Филологията в европейския културен обмен“ през двата конферентни дни бяха представени изследвания, засягащи наднационални аспекти и взаимодействия в полето на филологията. Яна Чанкова (ЮЗУ „Неофит Рилски“) разгледа различни проявления на идеята за моста като преход и като връзка в произведения от исландската и английската литература. Максим Стаменов (ИБЕ–БАН) запозна аудиторията с писмените сведения на трима чужденци за България и българите – Махиел Кийл, Йован Цвийч и Фернан Бродел. Докладът на Бойка Илиева и Петра Стойкова (ЮЗУ „Неофит Рилски“) изследва различни възприемателски нагласи на студенти филолози при четенето на българска и чужда художествена литература.

Докладът на Илияна Гаравалова (ИБЕ–БАН) представи приноса на големия лингвист Георги Герджиков към теорията на граматическите опозиции, Соня Христова от ЮЗУ „Неофит Рилски“ говори за руско-английските

джендърни особености в речевия етикет на аристокрацията през XIX век, а Лъчезар Перчеклийски от ЮЗУ „Неофит Рилски“ разказа за мястото на съчинението „За буквите“ на Черноризец Храбър в руските старопечатни буквари.

Предмет на доклада на Бойко Ламбовски (ЮЗУ „Неофит Рилски“) беше лириката на Йосиф Бродски, вдъхновена от фаталната муза Марина Басманова. За творчеството на Сергей Довлатов с темата за малкия човек говори Милена Димова (ЮЗУ „Неофит Рилски“). Цветан Ракъовски (ЮЗУ „Неофит Рилски“) предложи изследователските си наблюдения върху присъствието и употребата на алкохола в българската литература. Татяна Фед от Нов български университет представи работата по проекта „Българистика в Московския държавен лингвистичен университет“.

Секцията „Филологията в дигиталната епоха“ дискутира съвременните перспективи във филологията. Величко Панайотов от СУ „Св. Климент Охридски“ представи различни онлайн форми в обучението по словашки език, прилагани в преподавателската му практика. Маргарет Димитрова (СУ „Св. Климент Охридски“) запозна аудиторията с три интернет платформи, съдържащи набор от документи за езика и книжовността на българите от XVIII–XIX век.

Работата в секцията „Българският език в мултикултурна среда – политики, парадигми, методики“ започна с представянето на изследването на Ана Кочева (ИБЕ–БАН) върху езика на австрийските българи и продължи с доклада на Катя Исса от УАСГ за езиковите процеси, протичащи при емигрантите в Австрия и Австралия. Лучия Антонова-Василева (ИБЕ–БАН) от своя страна, проблематизира перспективите пред запазването на българските говори в Косово.

Мая Падешка от СУ „Св. Климент Охридски“ постави въпроса за родно- и чуждоезиковото обучение в рамките на теорията за ключовите компетентности. Надежда Сталянова (СУ „Св. Климент Охридски“) и Елена Крейчова (Масариков университет, Бърно) разказаха за възможните подходи при преподаването на български език за напреднали, докато Биляна Тодорова и София Мицова от ЮЗУ „Неофит Рилски“ се фокусираха върху въпроса какви предизвикателства откриват полските студенти от университета в Люблин при изучаването на български език.

В секцията „История на филологическата наука“ Петко Петков (СУ „Св. Климент Охридски“) разказа за текстовете на св. Василий Велики в славянската традиция. Търговската лексика през Възраждането според „Писменик“ на Хр. Павлович беше представена от Велислава Стойкова (ИБЕ–БАН), докато Любка Ненова от ЮЗУ „Неофит Рилски“ предложи на вниманието на колегията едно издание на „Митарствата“, също от възрожденската епоха. Следващите доклади представиха делото на две голе-

ми личности със значителен принос в българската култура – католическия свещеник Петър Ковачев Царски (Магдалена Абаджиева, ИБЕ–БАН) и книжовника от Пиринска Македония Христо Поп Стоилов (Наделина Иванова, ЮЗУ „Неофит Рилски“). На приноса на Петър Динеков за развитието на филологическата фолклористика у нас беше посветено изложението на Милена Беновска (ЮЗУ „Неофит Рилски“). За работата на славистичните международни симпозиуми във Велико Търново под егидата на МАПРЯЛ разказа Димитрина Лесневска от УНСС.

По време на конференцията бяха представени и изданията на Филологическия факултет – току-що излезлият тематичен брой на списание „Езиков свят“, съдържащ част от изнесените доклади, както и последните два броя на списание „Балканистичен форум“. Двете научни издания са включени в най-престижните световни бази данни.

Бойка Илиева, Биляна Тодорова

Димитър Талев – кодът на историята и лабиринтите на настоящето в литературата

През 2018 г. се навършиха 120 години от рождението на Димитър Талев – един от най-значимите български писатели, емблематични за развитието на литературата и културата ни в драматични периоди от съвременната ѝ история. Институтът за литература при БАН отбеляза годишнината с тържествено честване под наслов „Димитър Талев – кодът на историята и лабиринтите на настоящето в литературата“, което се проведе под патронажа на Министерството на културата и се откри на 5 ноември в театър „Българска армия“ в присъствието на широка културна и научна общност от литературоведи, писатели, историци, културни и обществени дейци, гости от страната и чужбина. Те почетоха паметта на един творец, приживе превърнал се в символ на личен стоицизъм, извисил се над политическата конюнктура и историческите превратности. На тържественото честване приветствия поднесоха чл.-кор. Васил Николов, зам.-председател на БАН, и Николай Поптодоров, който поздрави присъстващите от името на Института по история и културно-информационния център на Република Македония. Актьори от Народния театър „Иван Вазов“ прочетоха откъси от творби на Талев, а по-късно бе представен и спектакълът „Железният светилник“ – новаторска постановка с режисьор Асен Шопов, който предложи модерен дискурс в прочита на класическия романов текст.

В рамките на тържественото честване бе включена и двудневна научна конференция с международно участие, която се проведе на 6 и 7 ноември в Централната сграда на БАН. Целта на конференцията бе да обнови четенето на Талевите текстове в съвременния глобален свят, отворен за активна културна комуникация, свят, в който българската литература е постоянно претърсвана като носител на идентичност и памет в европейски и световен контекст. Конференцията се откри с доклада на проф. Михаил Неделчев (*Македония на Талев сред българските светове*), който определи Талевите романи като грандиозно послание от далечни времена, могъщ отзвук от историческите явления, задълбочили великата травма, но и запълнили липсващата родна действителност на българите от Пиринска Македония, възстановили възрожденската хармония, въздействали интимно. В разработката си *Битови и постколонијалистички елементи во историската фикција на Димитар Талев „Железният светилник“* Катица Кюлявкова (МАНУ) се спря на македонско-българските отношения и излизането от тяхната трагичност, върху пристрастното тълкуване на Талев с оглед националната му идентичност. Тя предложи херменевтичен подход, основан на личния и книжовния иденти-

тет на Талев, на българската му принадлежност, на делото му, на живота му. В текста си „Скитникът и неговата сестра“. *Подходите на разказвача Димитър Талев и художника Борис Георгиев* Марин Бодаков (СУ „Св. Климент Охридски“) припомни историята на разказа и рефлектира върху кореспонденцията между текста и едноименната картина на Борис Георгиев, които влизат в своеобразна междутекстовост. Мария Огойска (НБУ) се върна чрез ретроспекцията си *Погледи на Димитър Талев върху по-далечната българска история*, посветена на повестта „Кипровец въстана“, в XVII век и анализира творческата реконструкция на Талев, създал живи хора от оскъдни исторически фрагменти. Сухата фактологичност не затиска творческото въображение на писателя, посочи тя. В текста си *Под мрачното небе на историята или опитът на Димитър Талев в драмата* Мариета Иванова-Гиргинова (ИЛ–БАН) разглежда подробно единствената пиеса на Талев, за мнозина напълно непозната, през почерците на драмата, характерни за периода; определи я като засилен жанров експеримент в контекста на разбирането на театъра като специфично огледало на социалните събития, през спецификата на структурирането на действието в картини, през предизвикателствата в драматизацията на вече създадени романови цялости. В изследването си тя визира технологията на епопейното мислене, характерните му трансформации в жанра на късия разказ и документалния портрет, работата на неизбежната дистанция при историческата рефлексия. Чрез темата си „*Ние и другите*“ в *преспанската четирилогия на Димитър Талев. Разколебаване на опозицията* Юлиан Жилиев се спря на осцилирането по линията „ние–чуждите“, вдъхновено от съпоставки с текстове на Любен Дилов и Цветан Тодоров. Персонажите на Талев често говорят от името на определено етно-историческо и социално „ние“, обикновено противопоставено на „другите“, „не-своите“, „чуждите“; в разноречивия хор на Талев македонци, българи, сърби, евреи, турци имат своя глас, а идеята за съжителство пронизва цялата четирилогия. В прецизния си текстологичен анализ *Македонската фалшификация на „Железният светилник“ и литературната двудомност* Александър Йорданов (ИЛ–БАН) се спря върху поредица от подмени в македонския превод на романа, като възстанови македонската му рецепция. Той привлече термина „двудомност“, който залага дебата върху псевдонаучната операция, включваща писателя в една или друга литература с оглед единствено на месторождението му и пренебрегвайки езика, на който той твори, както и личното му етническо самоопределение. В своето литературоведско есе *Гласовете, които чува Димитър Талев* Иван Станков (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) се спря върху четвъртата книга от Талевата тетралогия – „Гласовете ви чувам“, като я определи като по-различна Талева книга не само в рамките на четирилогията, но и в цялостното творчество на автора и поради факта, че е продукт на друга, различна литературна ситуация, на друго литературно време – това на шейсетте години. Органична част от Талевото „големо нещо

за Македония“, което включва неговите разкази, романи, документалистика и публицистика, „Гласовете ви чувам“ разлага монолитния глас на предните три романа на различни гласове, модерно го разпластява и усложнява. Едногласовата, абсолютна истина вече я няма, монументалните мащаби на героя са заменени от човешки, а човекът се усъмнява в реалността и в себе си, размишлява и релативизира, премества света вътре. Станков нарече „Гласовете ви чувам“ и „единствената любовна книга на Талев“, а цялата четирилогия определи като разкази за типове любови в българската литература. Радка Пенчева (НЛМ) разгледа повестта „Кипровец въстана“, историята ѝ през времето, когато Талев е принудително изселен в Луковит, реставрирана из кореспонденцията му с Георги Константинов, цитира и свидетелства на самия Талев как и защо пише исторически повести и романи, акцентирайки върху ролята на творческото въображение, което гради из недостатъчни фрагменти. В доклада си „*Гоце Делчев*“ на *Димитър Талев: структура и функции на героичното* Венцеслав Шолце (СУ „Св. Климент Охридски“) говори за биографичния очерк на Талев за Гоце Делчев, за историята му и битуването му в критическото внимание, за маргиналността на текста и симптоматичното му издаване в библиотека „Бранник“ с последствията на героизацията, реализирана през бранническия национализъм. Разказите на Талев също провокираха критическия интерес: Емилия Алексиева (ИЛ-БАН) разгледа пораждащите им механизми в богатия си тематичен анализ *Разказите на Димитър Талев. Животът в светлини и сенки*, възпроизведе Талевото усещане за разказ, разбирането му за късата форма, осъществяването на разказите като стъпала към романите. Алексиева изведе проблема за пространството и времето в късите му творби, придружавайки го с интерес към създаването на предметния, сетивно осезаем детайл. Тодор Борисов (СУ „Св. Климент Охридски“) направи историографски преглед на живота на класика, припомняйки го в биографични акценти.

Образът на Султана оформи самостоятелна секция в програмата на конференцията. В есеистичния си текст *Мястото на майката Султана в родовия космос на патриархалното възрожденско семейство според романите „Железният светилник“ и „Преспанските камбани“ от тетралогията на Димитър Талев* Красимира Кацарска (Езикова гимназия „Акад. Людмил Стоянов“ – Благоевград) рефлектира върху двойствената природа на Талевата героиня: предубедена, но и мислеща, едновременно прогресивна и изпреварваща, преодоляваща предразсъдъците, но и изоставаща, регресивна, силна и слаба, бореща се за изборите си. Мариана Минева (Втора английска гимназия „Т. Джеферсън“ – София) определи Султана като спасителка на рода, пазителка на огнището, едновременно бранеща патриархалните нрави, но и ренесансово пронизваща с делата си средновековно тъмното общество. В есето си *Най-дългата нощ за Султана* Мария Панайотова (Природо-математическа гимназия „Добри Чинтулов“ – Сливен) дискутира драма-

тичното пребиваване на Султана в две представи за време – „нейното“ време и новото време на една „звездна“ любов; пребиваване в греха, който израства от „греха“ на дъщеря ѝ, фиксирана в една илюзия за „позор“. Двухначният образ на Султана основоположи и говоренето за времето: в аналитичния си текст *Въздействие и бездействие на времето спрямо психологически явления у Димитър Талев* Бистра Ганчева (ПУ „Паисий Хилендарски“) рефлектира върху пренастройването на времето в обемащото „сега“ на патриархалното мислене на майката, което слива умрялата и живата в един образ, в едно „време“ чрез амбивалентните отношения Султана – Ния. Разработката на Виолета Дечева (НБУ) се фокусира върху начина, по който се разполага конфликтът в драматургичната структура на романа и функциите му за нейното развитие. От тази гледна точка тя разглежда в презентацията си на тема *Драматургичните функции на конфликта в „Железният светилник“* възникването и разгръщането на конфликтите и тяхното разрешаване, както и видовете конфликти. Конфликтността бе обмислена като маркер на модерност, а образът на Султана – като едновременно конфликтен и безконфликтен, едновременно противопоставящ се и примиряващ се с общността, християнски и езически световъзприемащ в двояко усещане за време – едновременно линейно, прогресиращо и циклично, застинало. Наташа Христева (91 НЕГ „Проф. Константин Гълъбов“ – София) анализира особеностите на критическото четене на романа „Железният светилник“ в постмодерното общество, в критичното мислене на човека от ХХІ век, който се оттласква от представата, че знанието е само въпрос на съдържание. Акцентът в модерното мислене се измества по посока на това какви са средствата на неговото разпространение и как хората комуникират, посочи тя. Видоизменените конотации и асоциации при четенето в интернет на съвременните ученици, процесите на глобализация, разкъсаните родови връзки – днес въпроси повече на избор, отколкото на даденост – предопределят възприемането. За учениците не е чуждо родолюбието, което сближава Талев и Вазов, но усещането, че са граждани на света, разклаща родовия космос. Методическата разработката на Екатерина Петкова (ПУ „Паисий Хилендарски“) на тема *Феноменът междутекстовост в литературно-образователния дискурс в 12. клас (Междутекстови връзки и съотнасяния в романа „Железният светилник“ на Димитър Талев)* илюстрира приложението на теоретичните постановки за междутекстовостта в литературнообразователния дискурс. Онагледявайки континуитета между науката и прагматиката, диалогичният прочит на творбата „Железният светилник“ от Димитър Талев разкрива нови смисли и значения у вече „познатото“, преподавано повече от половин век в българското училище. Този подход си постави за цел да провокира литературнообразователни практики, адекватни на житейските нужди и потребности на учения. Николай Чернокожев (СУ „Св. Климент Охридски“) постави „Хилендарският монах“ сред текстовете, които формират

говоренето за Паисий (*Хилендарският монах – образи и подобия*) – остана-ла някак в сянка сред свръхканоничните творби на писателя, тази книга придобива съществено преимущество на романа реконструкция в една археология на културата: в нея метафорично отекват словесните импулси, идващи от „История славянобългарска“. В текста си *Сънят и несъзнаваното в приказката „Сълзите на мама“* Росица Чернокожева (ИЛ–БАН) припомни, че името на Талев се среща спорадично в детския периодичен печат. Тя изследва сцената на съновидението в едноименната приказка, интерпретирайки съня – царския път към несъзнаваното – като проникване в преживяванията на детето, най-благодатни за психоаналитична трактовка. Наблюденията върху текста, водени от акцентираната връзка майка–син, бяха основани върху многократно припомняното в годините свидетелство на самия писател относно силата на собствените му детски спомени. Друг един текст от книгата „Сълзите на мама“ – приказката „Здравец и Иглика“ – бе анализиран в своята оригиналност и концептуалност от Ана Костадинова (ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“). В изследването си *В чакалнята на щастието. Времето в приказката „Здравец и Иглика“ на Димитър Талев* тя дискутира този текст, представителен за скромното по обем, но интересно творчество на Талев за деца, синтезирал в себе си традиционно българското, фолклорното, стъпил едновременно с това на здравия фундамент на християнството, заговорил за идеи и с образи, които ще станат популярни десетилетия по-късно. Критическата дискусия включи и поредица от културни успоредявания и онаследявания. В текста си *Поражението. Хроника от краткото столетие* – *изкуството на дистанцията по Константин Илиев и Димитър Талев* Целина Юда предложи възприемането на Талев като литературен предшественик/прародител на автора на „Поражението“ – той пише своята тетралогия (започвайки от романа „Железният светилник“) в епохата на твърдия соцреализъм, лансиран от идеолозите на Народна република България (НРБ). Част от тогавашната критика лекомислено разглежда текстовете на Талев като артистична илюстрация на българската история, не обръщайки внимание на това, че писателят се интересува от неконюнктурната история на обществения дух – историята, която е представена от силните личности, решени да защитят достойнството на човека. Константин Илиев преразглежда утвърдените в така създадения публичен дискурс (култура, литература) визии на миналото (краткото столетие). Важни аспекти на прочит бяха открити в отношенията с литературните критици Георги Константинов (в текста на Надежда Александрова, НБУ) и с Тончо Жечев (в текста на Иванка Денева). Страниците в дневника на Георги Константинов, посветени на Димитър Талев, са особено документално ценни, посочи Александрова в участието си на тема *Димитър Талев и литературният критик Георги Константинов*. Константинов е първият, който пише за „Железният светил-

ник“, припомни тя и се върна към сборника, осъществен по повод 100-годишнината от рождението на Талев, посочвайки интересните открития на Цвета Трифонова в работата ѝ с архива на писателя. Иванка Денева изведе в доклада си *Димитър Талев и Тончо Жечев: успоредявания и отлики в претворяване на „страстите български“ понятието „кода Талев“* и съпостави народопсихологизма и интерпретацията на времето в/чрез рода – личен и етнически – у двамата интелектуалци. В проучването си *Ангели и демони в седемте живота на Димитър Талев* историкът Борис Цветанов изнесе неизвестни факти от жизнения път на писателя, разказвайки за няколкото атентата и страховития терор, организирани срещу него, и доказвайки хипотезата си, че Христо Радевски, а не Георги Караславов е спасителят на Талев от лагерите на смъртта. След 1944 г. писателят се отказва от публицистична дейност, но активната му работа като публицист многократно бе припомняна и реконструирана в хода на дискусиата. Таня Казанджиева (СУ „Св. Климент Охридски“) представи в доклада си *Димитър Талев и културният код на времето – рисунки от Македония* и чрез библиофилския албум „Македония в рисунки“, реализиран от Министерство на отбраната, удивителния му принос като директор на издание. Създавайки изцяло графичния дизайн на вестник „Македония“ през 30-те години, подбирайки и публикувайки последователно поредица от илюстрации на пейзажи и обичаи от Македония, той създава своего рода визуален прозорец в картини и снимки, повечето от които дело на именити художници, конструирайки образа на мястото чрез уникален синтез на изкуство и народопсихология в актуалния естетическия контекст на българския периодичен печат. На финала на конференцията бе представена био-библиографията на Димитър Талев, изготвена по повод именуването на Регионалната библиотека – Благоевград на името на големия писател през есента на 2009 г. Периодът, който справочникът обхваща, е от 1925 до 2009 г. и включва 545 публикации, в това число самостоятелни издания на автора, отделни негови произведения, публикувани в сборници и в периодичния печат, произведения на чужди езици, литература за него – критични очерци, литературоведски разработки, отзиви, рецензии, некнижни носители и др.

Александра Антонова

Международна кръгла маса „Поглед към славянската аксиология“

На 21 и 22 ноември 2018 г. в Института за български език – БАН се проведе Международна кръгла маса на тема: „Поглед към славянската аксиология“: по проект ДО 02/5 от 24.07.2018 „Езикова и етнокултурна динамика на традиционните и нетрадиционни ценности в славянския свят“ в рамките на Програмата ERA.Net.RUS Call 2018 (проект #472–LED-SW). В нея участваха учени от Института по славянознание в Москва, Института „Ян Станислав“ в Братислава и Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ в София.

Първото заседание беше посветено на динамиката на ценностите в средновековната българска книжнина. В своя доклад „Аксиосферата „отношения между родители и деца“ в един средновековен юридически паметник“ Марияна Цибранска-Костова използва данните от юридическия ръкопис, влязъл в научно обращение под названията Номоканон на Котелерий, номоканон Псевдо-Зонара или номоканон на Slavia Orthodoxa. Тези названия се отнасят до най-популярния устойчив църковноюридически състав сред православното славянство на Балканите и в Русия, във влашките и молдовските княжества. Във всички преписи на този номоканоничен сборник се откроява група правила за отношенията между родители и деца, които притежават опростен език с ясно дефинирани субекти и норми; съчетание между правнонаказателен и назидателно-възпитателен аспект. Изследваният юридически образец дава представа за аксиосферата „родители–деца“ чрез ясни ценностни константи, които са в пряка връзка с бита, религиозния опит, мирогледа, колективната културна памет и народните традиции в средновековното общество. В същото време общата християнска идентичност, която в тази епоха е по-важна от етнокултурната специфика, превръща текстовете в универсално „социално огледало“ за православните славянски и неславянски народи на Балканите, сред които тези текстове са се разпространявали. Нравствените ценности в аксиосферата се подчиняват на Божия закон – полифункционална надтерминологична категория, която признава върховенството на религията и вярата, прилагайки ги в родовия свят. Именно в този модел се формират основните ценности: почит, уважение и послушание от деца към родители и към по-възрастни братя и сестри; а от родители към деца – физическо отглеждане и преди всичко християнско възпитание от най-ранна възраст.

Елка Мирчева изнесе доклад на тема: „Ценните сведения за българската история в житието на един малко познат светец и старобългарската книжнина“, посветен на *Житието на св. Власий Аморийски*. Това проучване

акцентираща върху ценността на писаното слово, тъй като ръкописът позволява да се осветят редица научни въпроси като тези за първоначалния превод на старобългарските сборници, включващи текстове за всеки ден от месеца, за времето и мястото на превода. Привеждат се факти, които свидетелстват, че преводът е направен в самото начало на X в. от незапазена днес първоначална версия на византийския текст. Лексикалните характеристики на *Житието* определят превода като преславски. Ръкописът, който се приема за основен, е руски и е писан през XV в. Това е No 92.1 от колекцията на Московската духовна академия. Той съдържа сведения за българската история, понеже след низвергването на патриарх Игнатий и първото възкачване на престола на Фотий (858 г.) св. Власий се отправя към Рим и по пътя двукратно минава през българската държава и се среща с българите. Лаконични данни за тези събития са публикувани в *Гръцки извори за българската история*. Важен момент в изследването е представянето на прабългарска лексика в текста на *Житието на св. Власий*. Този факт не би могъл да се обясни по друг начин освен с преславски произход на паметника. Авторката обръща внимание конкретно на лексемите *боляръ* и *шаръ*.

В своето проучване „Храбростта като ценност в средновековната българска книжнина“ Ваня Мичева анализира храбростта като универсална ценност в развитието на човечеството. Динамиката на традиционната воинска храброст през архаичния период и античността се определя от различните цивилизационни характеристики на епохите. През Средновековието античният идеал се преосмисля с оглед на християнската културна парадигма и се свързва преди всичко със смела защита на християнството и отхвърляне на езичеството. В Новото време от Ренесанса насам освен воинска храбростта може да бъде професионална, творческа, научна, политическа и т.н. В постмодерните времена традиционната ценност храброст добива и нетрадиционни форми – като смелост в защита на различността, като надмогване на ограничените човешки възможности в името на някаква кауза и др. В това проучване се представят езиковите и семантичните реализации на храбростта в старобългарските класически произведения, написани или преписани през IX–XI в. Основните семи на храбростта, които очертават границите на нейната ценност в християнската култура, могат да се обобщят по този начин: 1) воинската храброст от Античността се преосмисля преди всичко като смелост в битки против езичници (лексеми с корен храбр-, добль-); 2) смелостта в изтърпяването на жестоки мъки в името на вярата се утвърждава като основна ценност (лексеми с корен добль-, дръз-); 3) словесната дързост се проявява в прения с противниците на вярата (лексеми с корен дръз-); 4) акционална храброст се открива в делата на християните за усъвършенстване и приближаване до Бога (лексеми с корен добль-, дръз-); 5) храбростта се сакрализира, когато се съотнася с Христос (лексеми с корен храбр-, добль-).

С диахронен характер се отличава и разработката на Калина Мичева-Пейчева „Аксиологични аспекти на концепта *любов*“, посветена на семантичните и езиковите реализации на любовта в произведения от старобългарския период. Анализът показва, че божествената любов, осмислена като любов на Бога и към Бога, е най-висшата ценност и път между сакралното битие на Бога и профанното битие на хората. Човеколюбието като своеобразно следване на модела на жертвата на Иисус също заема изключително високо място в ценностната система на средновековните българи. В същото време телесната любов се отхвърля като антиценност и се допуска само между съпрузи като гарант за продължаване на рода. Тези изводи се основават на семантичен и контекстуален анализ на употребите, както и на лингвистично проучване на словообразователните процеси и отношението към гръцките съответствия на репрезентантите на концепта *любов* в старобългарския език, като специално се разглеждат названията на духовната любов и отделно на плътската любов. Установява се несиметричност, която се мотивира от закономерността отрицателните категории да имат повече на брой вербализации.

Докладите на участниците в кръглата маса от Братислава, изнесени на второто заседание, също интерпретират данни от средновековни писмени източници, но предимно от по-късни – от XVII–XVIII в. Любомир Габор в своя доклад „Проекция семантики и функций ритуальных напитков у славян в литературных источниках“ представи семантичните отношения между напитки като вода, мляко, медовина, вино и бира, които заемат особено място в славянската култура благодарение на своята богата символика. Те са част от ритуалите, свързани са със сферите на живота и смъртта, на радостта и скръбта, с тяхна помощ се случва обновлението на сакралния ред, но също така и неговото нарушение. Въз основа на приведения от писмени източници материал авторът прави категоричния извод, че тези напитки скрепват общността, защото по правило всички членове на социума участват в сакралните актове, по време на които се употребяват напитките. По този начин те осигуряват правилния ход на живота в обществото.

Петер Женюх в проучването си „Отражение этнокультурных процессов в паралитургической духовной культуре восточной церкви под Карпатами в XVIII в.“ поднася много интересна и значима от научна гледна точка информация за паралитургичната песен като особен жанр, който свързва историческите и библейските събития. Авторът анализира паралитургичната духовна култура на източната църква край Карпатите през XVIII в. Той защитава тезата, че паралитургичните песни укрепват съзнанието на вярващите за принадлежност към местната култура, към определена историческа, конфесионална, социална и езикова среда. Става дума за проява на такъв тип религиозност, която не се изразява само в участие в църковните ритуали, но преди всичко в съпричастност към традиционните ценности, които формират набожността. Според Петер Женюх като особен песенен

жанр паралитургичните песни са свързани точно с този тип народна религиозност и традиции.

Докладът на Катарина Женюхова „Аксиологически аспект номинации болезней в кириллическом рукописном лечебнике“ е посветен на една от главните човешки ценности – здравето. То се смята за естествено състояние, норма както в личния, така и в обществения живот. По отношение на тази норма и в народната, и в официалната, и в устната, и в писмената култура маркиран член на опозицията е болестта. Болестите се персонифицират, приписват им се демонични черти, дават им се имена; против болестите съществуват специални предпазни мерки и лечебни практики. Стремещт към разпространение на народните медицински знания поражда книгите, наречени *лечебници*. Авторката разглежда текстовете на два кирилски лечебника от XVIII в. Подробно са анализирани названията на болестите, принципите на номинация и мотивация, етимологичната им характеристика (заемки и домашни названия), връзката им с народните представи за здравето и недъзите. С конкретни примери се доказва тезата, че термините за болести отразяват аксиологичните константи на народната картина на света, в която основни ценности освен здравето са и доброто, любовта, силата и др.

В своето проучване „Монашеская жизнь на пограничьи латинского и византийского славянства. Историко-культурный аспект“ Любомира Вилшинска представи базилианската монашеска традиция през XVIII–XIX в. на територията на историческата Мукачевска епархия, през която минава езиковата и културна граница между християнския Изток и Запад. В историята на църквата монашеството играе важна роля, и особено базилианските манастири. Един от тях е Юрий Иоаникий Базилович (1742–1821), карпаторуски историк, протоигумен на Мукачевския манастир „Св. Николай“, под чието управление в Мукачевската епархия започва духовен разцвет. Базилович работи в много литературни области, особено в тълкувателната и дидактическата литература на църковнославянски и латински език.

Светлана Вашичкова в разработката си: „Традиционные ценности карпаторусов и их отражение в гомилетической традиции Мукачевской епархии в XVII–XVIII вв.“ разглежда проблемите на християните с карпаторуски произход, отразени в сборниците с хомилии от Мукачевската епархия. Именно в неделните и празничните проповеди свещеникът коментира пред слушателите най-актуалните промени в битието на общността, като им дава оценка и предлага добри примери за подражание. Според авторката сборниците с хомилии се оказват единствените достоверни исторически източници за отношението на обикновените хора към значимите обществени и лични събития. Бележките в полетата и отклоненията от основната тема в текста на поученията от Светото писание показват как възниква и се разпространява идеята за етническо самосъзнание на карпаторусите през XVII–XVIII в. на територията на бившата Мукачевска епархия.

В третото заседание на кръглата маса своите проучвания представиха както българските етнолингвисти, така и ръководителката на проекта, руската специалистка по славянски езици и култури Ирина Седакова. Нейният доклад на тема: „Исследование традиционных и нетрадиционных ценностей русских и болгар: проблемы, подходы, методы“ постави редица теоретични въпроси. Проф. И. Седакова представи своето разбиране за ключовото понятие *ценност* и за неговата реализация в различни славянски култури, и по-конкретно в руската и българската. Въз основа на съществуващата йерархия на ценностите авторката обоснова наличието на граница между традиционни и нетрадиционни ценности. Като пример за традиционни ценности бяха анализирани *жизнь, любовь, семья, дружба, честь* и др. Беше проследена динамиката на някои от тях, които се променят в условията на глобализиращото се пространство на интернет комуникациите. Днес социалните мрежи създават нов профил на ценностите *дружба, приятелство*. Наред с това много от ценностите и в българската, и в руската концептосфера се характеризират с амбивалентност, която се проявява и на семантично, и на езиково равнище. Така любовта се възприема като щастие и мъка; старостта – като мъдрост и слабоумие, а огънят – като съзидателна и разрушителна сила.

Мария Китанова, като ръководител на Секцията за етнолингвистика в Института за български език, беше избрала една наистина важна етнолингвистична тема за своя доклад: „Лексикални експликации на концепта *семейство* в традиционната българска култура (аксиологични аспекти)“ Обект на предложеното изследване са лексикални единици, представляващи концепта *семейство* в българския език и култура като фрагмент от българската езикова картина на света. Основна цел на тази работа е да се изведат аксиологичните особености, които се откриват в лексикалните експликации на концепта. Авторката много точно формулира теоретичните понятия „концепт“ и „езикова картина на света“, като използва актуални научни публикации по темата. В духа на модерната етнолингвистика и когнитивистика се изгражда представата за семейството на основата на ясно очертаната граница между своето и чуждото, което представя опозицията свой–чужд. Лексемата *семейство* е разгледана през призмата на българската лексикография. Прави се извод, че концептът *семейство* в българския език най-често е представен чрез лексемите за неговите членове: жената – съпруга и майка, и мъжът – съпруг и баща. Разгледани са значими репрезентанти на концепта като: род, свои, своица, своещина, роднини, рѝдеи, родственици, родители, рѝдица. В края на изложението са обобщени резултатите от анализа и са направени изводи за промените в съдържанието на традиционната ценност *семейство*.

Друг подход в етнолингвистичните изследвания представи Йоанна Кирилова в разработката си „Онтологични метафори, концептуализиращи *душата* като ценност в българските паремии (в съпоставка с концептите *ум*

и *сърце*)“. Тя прилага теорията на Джонсън и Лейкъф за метафоризацията. Като изхожда от разбирането за структурата на концепта като състояща се от три основни съставни части: понятийна, образна и семантична, авторката обръща внимание на образния елемент на концепта *душа*, т.е. на когнитивните метафори и модели, с които този сложен феномен намира своето обяснение в наивното съзнание на българина. Вниманието се спира конкретно върху онтологичните метафори. Въз основа на вече реализирани изследвания на образния компонент на концептите *ум* и *сърце* метафоризацията на когнитивната структура, вербализирана чрез лексемата *душа*, се представя и в съпоставка, онагледена в таблица. Важните изводи за трите концепта – *душа*, *ум* и *сърце*, които взаимно се допълват и противопоставят, – обогатяват знанията ни за българската концептосфера.

В четвъртото заседание на кръглата маса се изявиха колегите от Москва. Много интересен беше докладът на Елена Узеньова „О традиционных и нетрадиционных ценностях болгар-мусульман“. Той се базира на теренни проучвания в района на Кърджали, Златоград, Крумовград и други части на Родопите, както и в района на Ксанти в Северна Гърция. Според авторката най-устойчиви при българските мюсюлмани са семейните и религиозните ценности. Елена Узеньова анализира прояви на интерференция между християнството и исляма като резултат от дългото съжителство, но също така и от конфесионалната толерантност. Наблюдават се съвместно празнуване на християнски и мюсюлмански празници, общи черти в погребалната ритуалност и др. Ново явление, на което авторката обръща внимание, е активизирането на ислямската пропаганда от млади хора, българи мюсюлмани, обучавали се в ислямски страни. При завръщането си в България те се стремят да възродят „истинския ислям“ въз основа на формиране на турска етническа идентичност и използване на турски език. Важни са заключенията на Елена Узеньова относно наличието на два ареала в пространството на българите мюсюлмани – един, по-податлив на подобни външни въздействия, и друг, по-устойчив и съхраняващ българския език и народност.

Марина Валенцова предложи на аудиторията разработка на тема: „Аксиология славянской народной демонологии“. Авторката използва данните от фолклора, митологията и художествената литература. Тя анализира специфичните черти на различни персонажи в славянската митология, като изтъкна, че системата от демонични същества е различна за различните народностни традиции. Обща обаче е аксиологичната оценка за демоните – в своите връзки с хората те се проявяват като добри и лоши. Марина Валенцова се спря и на някои съвременни процеси, свързани с динамиката в развитието на славянската демонологична система. Основният извод на авторката е, че митологичните вярвания и персонажи са проекция на вътрешния свят на човека и са част от традиционната култура, която няма да изчезне и в условията на постмодерното общество.

Проучването на Екатерина Струганова „*Вода и огън* в българской културе в свете аксиологии“ представи много важни страни в осмислянето на огъня и водата в българската традиционна култура. На първо място беше изтъкната тяхната значимост като част от много ритуали, някои архаични, а други ревалоризирани успешно в рамките на християнската парадигма. На второ място беше анализирана тяхната амбивалнтност. Огънят и водата могат да пречистват, да лекуват, да отблъскват зли сили, но също така могат да разболяват, да разрушават, да пораждат или крият нечисти същества. Всички добре подбрани езикови и обредни данни доказват, че концептите *огън* и *вода* са значими в българската концептосфера.

Никита Гусев в доклада си „Русские о Балканах и балканских народах: аксиологические перспективы подхода“ направи сполучлив опит върху една конкретна историческа проблематика да изгради обща теория за динамиката на ценностите в съвременния свят. Въз основа на исторически документи авторът изгражда образът на българите и другите балкански народи в руското съзнание през различни исторически периоди в рамките на XX в. Традиционните отношения на приятелство между двата народа са видени в свята динамика и развитие. Особено важен е съвременният етап от тяхната реализация, който се характеризира с амбивалентност и разнопосочност на господстващите в културата идеологии.

След всяко заседание имаше оживени и ползотворни дискусии с много изказвания и споделяне на различни научни мнения и хипотези. Този творчески дух на размяна на идеи беше най-ценният дар в сътрудничеството между участниците от София, Москва и Братислава.

Ваня Мичева

IX Дриновски четения „Черно море и Причерноморието като контактна зона на цивилизациите и културите“

2018 година бе особено важна за украинската и българската научна общност. Отбелязахме 180-годишнината от рождението на великия българин, професор в Харковския университет, Марин Стоянов Дринов или, както сърдечно го наричаха в Харков – Марин Степанович Дринов. Юбилейните научни мероприятия започнаха на 19–20 октомври в Панагюрище, където Българската академия на науките и Община Панагюрище организираха конференция с участие на делегация от Харковския университет (проф. дин М. Станчев – зав. катедрата по Нова и най-нова история, дин проф. С. Посохов – зав. катедрата по историография, изворознание и археология, доц. д-р С. Страшнюк – директор на Центъра по българистика и балкански изследвания „М. Дринов“ и д-р В. Саленков – председател на Харковското дружество за българска култура).

В Харков програмата, посветена на 180-годишнината на М. Дринов, бе осъществена в три прояви:

Първата проява – лятна младежка школа за студенти и докторанти по темата „Трансгранични изследвания в Централна и Източна Европа и Черноморието“, организирана от Центъра по българистика и балкански изследвания „М. Дринов“ при Харковския университет „В. Н. Каразин“, Центъра по изследвания на междуетнически отношения в Югоизточна Европа (Харков), Европейския културологичен център на Университета в Сен Гален (Швейцария) и Канадския институт за украински изследвания на Албертския университет (гр. Едмънтън), се състоя на 25 юни 2018 г. Основни доклади по тази проблематика изнесоха известни учени и експерти – проф. Томас Файст от Германия, д-р Татяна Журженко от Виена. Освен това бяха организирани два тематични модула: „Границите в Централно-Източна Европа и Черноморския регион“ – доклади на проф. Стивън Сигал (САЩ), д-р Надия Бурейко (Украйна), д-р Ченгиз Хаксъз (Турция), проф. Костантин Арделиану (Букурещ) и „Конфликти, общества и *вътрешни* граници“ – доклади на д-р Сесил Дрю (Швейцария), д-р Анна Вилегала (Полша), д-р Сандра Кинг-Савик (Швейцария).

Втората проява се състоя на 22–23 ноември – IX Дриновски четения на тема „Черно море и Причерноморието като контактна зона на цивилизациите и културите“, които придобиха широк международен формат. В подготовката и провеждането на четенията взеха участие не само традиционно присъст-

ващите украински и български научни институции: Харковският национален университет „В. Н. Каразин“, Институтът за исторически изследвания и Институтът по балканистика с Център по тракология при БАН, но и Одеския национален университет „И. И. Мечников“, Запорожкия национален университет, Черновицкият национален университет „Ю. Федкович“, а също и Канадският институт за украински изследвания при Албертския университет (който заедно с БАН и Харковския университет бе и основният спонсор на научния форум).

В Дриновските четения взеха участие близо 100 учени от Украйна, България, Грузия, Гърция, Канада, Македония, Молдова, Полша и Унгария. Най-представителна бе научната делегация от България начело с почетния гост на конференцията – председателя на Българската академия на науките акад. Юлиан Ревалски. По време на тържественото откриване на пленарното заседание акад. Ревалски изнесе приветствено слово, в което подчерта важността на съвместните научни проекти между БАН и Харковския университет. Ректорът на Каразинския университет акад. Вил Бакиров специално отбеляза уникалното съвместно издание на двете институции – „Дриновски сборник“ (XI том за 2018 г. излезе в навечерието на Дриновските четения). На конференцията бяха представители от Института по балканистика – проф. Лиляна Симеонова и проф. Светлозар Елдъров, от Шуменския университет „Константин Преславски“ – проф. Бисер Георгиев и доц. Стефан Минков, от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ – проф. Милко Палангурски, доц. Димитър Димитров и доц. Димитър Симеонов, от Института за националната отбрана „Г. С. Раковски“ – д-р Георги Цветков. По време на Дриновските четения бяха обсъдени и дискутирани следните теми:

– „Евксински Понт: Античното Причерноморие и светът на варварите“ (модератор: доц. кин Оксана Ручинская (Украйна);

– „Черноморското измерение на Византийското ойкумене“ (модератори: проф. дин Лиляна Симеонова (България), проф. дин Сергей Сорочан (Украйна).

– „Черно море – вътрешно езеро на Османската империя?“ (модератори: проф. дин Владимир Милчев, д-р ст.н.с. Владислав Грибовский (Украйна);

– „На острието на Източния въпрос: Черно море и проливите в европейската политика в края на XVIII–началото на XX в.“ (модератори: проф. дин Елена Бачинска (Украйна), проф. дин Светлозар Елдъров (България);

– „Късият XX век: смяна на геополитическата парадигма и междудържавните отношения в басейна на Черно море в периода 1914–1991 г.“ (модератори: доц. д-р Стефан Минков (България), д-р Роман Казанков (Украйна);

– „Организацията за черноморско икономическо сътрудничество (ОЧИС) и регионалните международни отношения в условията на ерозия и крах на Ялтенско-Потсдамската система“ (модератор: проф. дин Александър Романюк (Украйна).

Третата проява бе Кръглата маса „Проблеми на регионалната безопасност и интеграция в условията на глобализация: от концепцията „Междуморие“ през XX в. до проекта за Триморие през XXI в.“, проведена на 23 ноември 2018 г. (модератори: проф. дин Анатолий Круглашов (Украйна) и проф. дин Владимир Кравченко (Канада). В Кръглата маса взеха участие известни учени и експерти – д-р Олексий Полегкий (Албертския университет (Канада), проф. Пшемислав Журавский (Лодзки университет (Полша), проф. Ника Читадзе (Международен Черноморски университет (Тбилиси, Грузия), Поликсени Пападаки (Университет на социални и политически науки „Пантеон“ в Атина, Гърция) и немският експерт д-р Андреас Умланд (Институт за евроатлантическо сътрудничество, Киев).

Предвижда се публикация на материалите от конференцията в XIII том на „Дриновски сборник“ (2019) и в списанието за украински студии „East/West“ (последната секция и материалите на Кръглата маса в превод на английски език).

Михаил Станчев, Сергей Страшнюк

ПРОФИЛИ

Светлана М. Толстая на 80 години

През 1938 г. в Москва е родена С. М. Толстая – доктор на филологическите науки, завеждащ отдела по етнолингвистика и фолклор в Института по славянознание, РАН, чуждестранен член на Сръбската академия на науките и изкуствата, професор, академик на РАН, носител на орден „Дружба“.

Научната дейност на акад. Толстая е свързана 50 години с Института по славянознание към Руската академия на науките. От технически научен сътрудник през 1961 през младши научен сътрудник от 1968 г. и старши научен сътрудник през 1986 г. до доктор на филологическите науки през 1993, завеждащ Отдела по етнолингвистика и фолклор от 1993 г., професор 2004 г., чуждестранен член на Сръбската академия на науките и изкуствата от 2001 г. и академик на Руската академия на науките.

С. М. Толстая защитава своята кандидатска дисертация „Начальные и конечные сочетания согласных в славянских языках“ през 1968 г. с научен ръководител В. Н. Топоров, а докторската си дисертация „Славянская морфонология: основные понятия, аспекты и методы“ през 1993 г. От 1998 до 2003 г. е професор по съвместителство във Филологическия факултет на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“.

Акад. Толстая работи едновременно в няколко направления на славистиката. Тя има повече от 800 труда по лексикология, граматика, диалектология, типология на славянските езици, по етнолингвистика и фолклор. Сред тях можем да изтъкнем монографиите: „Морфонология в структуре славянских языков“ (М., 1998), „Полесский народный календарь“ (2005), „Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе“ (2008), „Семантические категории языка культуры“ (2010), „Славянская этнолингвистика. Вопросы теории“ (2013 в съавторство с Н. И. Толстой), „Образ мира в слове и ритуале“ (2015), раздели от колективни монографии, серия от програмни статии по славянско езикознание и етнолингвистика. Тя е един един от авторите (с акад. Н. И. Толстой) на концепцията на многотомния речник „Славянские древности“ (т. 1–5, 1995–2012 г.) и негов редактор с авторско участие на повече от 120 речникови статии. В своите научни разработки

акад. С. М. Толстая разработва теоретични проблеми, свързани с изучаването на символния език на културата, на категориите време, пространство, признак, число, текст, на различните културни „кодове“ (предметен, акционален, вербален и др.), а също и отделни сфери, свързани със славянските народни традиции: нисшата митология на славяните, народния календар, етнолингвистическата аксиология и ареалогия, взаимодействията между устната и книжната традиция, между християнските и езическите елементи.

Почти 20 години заедно със своите колеги, под ръководството на акад. Н. И. Толстой участва в експедиции с цел събиране на диалектен, етнолингвистичен и фолклорен материал от Полесието (Белорусия и Украйна). Тези материали са събирани с цел да се създаде „Полески етнолингвистичен атлас“, но работата по него прекъсва след катастрофата в Чернобил. Като резултат от дългогодишните теренни проучвания под нейно ръководство е създадена електронна база данни „Полески архив“. Заедно с акад. Н. И. Толстой създават ново направление в хуманитаристиката, което получава название славянска етнолингвистика, известна още като Московска етнолингвистична школа. Двамата разработват теоретичните основи на тази комплексна дисциплина, чиято цел е изучаването на духовната народна култура на славяните според данни от езика: митология, обрядност, вярвания, фолклор, народно изкуство. Реализация на тази мащабна програма става речникът „Славянские древности“.

Тук бих искала специално да отбележа и плодотворната многогодишна съвместна работа на Секцията за етнолингвистика към Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към БАН с ръководения от акад. С. М. Толстая „Отдел за етнолингвистика и фолклор“, което помогна за утвърждаването на етнолингвистиката в България.

Акад. С. М. Толстая участва в осем международни славистични конгреса, в голям брой международни и национални конференции и симпозиуми. Тя е член на комисиите по етнолингвистика и фолклор към Международния комитет на славистите, на Националния комитет на славистите на Русия и на Обществения съвет при Министерството на културата на Руската федерация. Член е на научния и дисертационен съвет на Института по славянознание към РАН и на дисертационния съвет на Института по руски език към РАН, а също и на редакционните колегии на списанията „Живая старина“, „Известия Отделения литературы и языка РАН“, „Русский язык в научном освещении“, на „Етнолингвистика“ (Полша, Люблин), „Вопросы ономастики“ (Екатеринбург), редактор е на серията „Славянский и балканский фольклор“, на „Зборник Матице српске за филологију и лингвистику“ (Сърбия, Нови Сад), *Balkanoslavica* (Македония).

Като професор във филологическия факултет на МГУ между 1998 и 2003 г. чете курсовете по славянска етнолингвистика и славянска народна антропология. Дълги години ръководи аспиранти в Института по славянознание, РАН.

През 2014 г. акад. С. М. Толстая е удостоена с правителствената награда орден „Дружба“ за голям принос в развитието на образованието и науката. Пожелаваме ѝ здраве и творческо дълголетие!

Мария Китанова

Избрана библиография

Монографии:

1. Морфонология в структуре славянских языков. Москва: Индрик, 1998, 319 с.
2. Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе. Москва: Индрик, 2008, 528 с.
3. Семантические категории языка культуры, Москва: Индрик, 2010, 367 с.
4. Славянская этнолингвистика. Вопросы теории (в съавторство с Н. И. Толстой). Москва: Институт славяноведения РАН, 2013, 238 с. свободен пълнотекстов достъп: https://inslav.ru/images/stories/pdf/2013_Etnolingvistika_teorija.pdf
5. Образ мира в слове и ритуале. Москва: Университет Дмитрия Пожарского, 2015, 527 с.

Речници:

1. Славянские Древности. Етнолингвистический словарь (ред. и автор). т. 1 (А–Г), 1995, т. 2 (Д–К), 1999, т. 3 (К–П), 2004, т. 4 (П–С), 2009, т. 5 (С–Я). 2012. Под общата ред. на Н. И. Толстой. Москва: Международные отношения.
2. Полесский народный календарь. Москва: Индрик, 2005, 600 с.

Редактор и отговорен редактор на сборници:

1. Семантические категории языка культуры. Очерки по славянской этнолингвистике. Москва: Индрик, 2010, 367 с.
2. Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе. Москва: Индрик, 2008, 528 с.
3. Морфонология в структуре славянских языков. Москва: Индрик, 1998, 319 с.
4. Образ мира в тексте и ритуале. Москва: Университет Дмитрия Пожарского, 2015, 527 с.
5. Ethnolinguistica slavica. К 90-летию академика Н. И. Толстого. Москва: Индрик, 2013, 520 с.
6. Пространство и время в языке и культуре. Москва: Индрик, 2011, 368 с.
7. Категория родства в языке и культуре. Москва: Индрик, 2009.
8. Е. Л. Березович. Язык и традиционная культура: Этнолингвистические исследования. Москва: Индрик, 2007, 600 с.
9. Славянский и балканский фольклор. Семантика и прагматика текста. Москва, Индрик, 2006, 560 с.

10. Языки мира. Славянские языки. Москва: Academia, 2005.
11. Е. Бартминьский. Языковой образ мира: Очерки по этнолингвистике. Москва: Индрик, 2005, 527 с.
12. Язык культуры: семантика и грамматика: К 80-летию академика Никиты Ильича Толстого (1923–1996). Москва: Индрик, 2004, 496 с.
13. Н. И. Толстой. Очерки славянского язычества. Москва, Индрик, 2003, 624 с.
14. Признаковое пространство культуры. Москва, Индрик, 2002, 432 с.
15. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. Изд. 2-е, исправленное и дополненное. Москва: Международные отношения, 2002, 512 с.
16. Восточнославянский этнолингвистический сборник: Исследования и материалы. Москва: Индрик, 2001, 495 с.
17. Славянский и балканский фольклор. Народная демонология. Москва: Индрик, 2000, 399 с.
18. Н. И. Толстой. Избранные труды. Т. III. Очерки по славянскому языкознанию. Москва: Индрик, 1999, 462 с.
19. Мир звучащий и молчащий: Семиотика звука и речи в традиционной культуре славян. Москва: Индрик, 1999, 336 с.
20. Н. И. Толстой. Избранные труды. Т. II. Славянская литературно-языковая ситуация. Москва: Индрик, 1998, 542 с.
21. Концепт движения в языке и культуре. Москва: Индрик, 1996, 384 с.
22. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. Москва: Эллис-Лак, 1995, 416 с.
23. Славянский и балканский фольклор. Этнолингвистическое изучение Полесья. Москва: Индрик, 1995, 399 с. Н. И. Толстой (отг. ред.).
24. Славянский и балканский фольклор. Верования. Текст. Ритуал. Москва: Наука, 1994. 270 с. Н. И. Толстой (отг. ред.).
25. Славянское и балканское языкознание. Структура малых фольклорных текстов. Москва: Наука, 1993, 255 с.
26. Символический язык традиционной культуры. Москва: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1993, 155 с.
27. Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской духовной культуры: Источники и методы. Москва: Наука, 1989, 272 с. Н. И. Толстой (отг. ред.).
28. Славянский и балканский фольклор. Духовная культура Полесья на общеславянском фоне. Москва: Наука, 1986, 287 с. Н. И. Толстой (отг. ред.).
29. Славянское и балканское языкознание. Проблемы морфонологии. Москва: Наука, 1981, 339 с.

Хайнц Миклас на 70 години

Достойната възраст на хората, навлизащи в осмото десетилетие на живота, обикновено свързваме с представата за заслужен отход и приятно откъсване от всекидневните трудове. А тази представа съвсем не подхожда на образа на професор Миклас, такъв, какъвто го познават неговите колеги, ученици, последователи и приятели. Винаги на път, винаги преследващ срокове, неизменно любопитен към новостите в науката, а и в света, той сякаш няма време да остарее.

Неговият път в палеославистиката рано го среща с великолепни учители като професорите Р. Айтцетмюлер и Л. Садник, Хр. Кодов и К. Мирчев, които насочват интересите му към огромните непроучени съкровища на древните ръкописи. Още първите му сериозни публикации¹ са посветени на паметници с непреходно значение за разбирането на нашето минало. Издаването на непубликувани или слабо познати в науката извори ще остане една от основните грижи на Миклас през целия му творчески живот и ще обогати медиевистичните библиотеки по света с ценни издания, които тепърва ще послужат за основа на още по-задълбочени проучвания.

Започнал и развил академичната си кариера в Германия (университетите в Грац, Вюрцбург, Фрайбург), през 1994 г. проф. Миклас намира своето заслужено място като наследник на най-старата славистична катедра в света – тази на Виенския университет, основана от Ватрослав Ягич.

Непосредствен продължител на изследванията на бележития славист Франтишек Мареш, той наследява от него една изключително важна за славистиката мисия – издаването и изследването на новооткритите през 1975 г. в

¹ Miklas, H. Die Dioptra des Philippos Monotropos im Slavischen. Allgemeine Untersuchung und Text des ersten Buches. Dissertation: Graz, im April 1975; Die Dogmatik des Johannes von Damaskus in der kirchenslavischen Übersetzung des 14. Jahrhunderts, herausgegeben von Eckhard Weiher unter Mitarbeit von Felix Keller und Heinz Miklas (= Die Dogmatik ... in den slavischen Übersetzungen des 14. bis 18. Jahrhunderts, herausgegeben von Eckhard Weiher, Bd. 1) (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 25). Freiburg i. Br.: U.W. Weiher, 1987; Berlinski Sbornik. Vollständige Studienausgabe im Originalformat von Ms. (slav.) Wuk 48 aus dem Besitz der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Berlin, und von Ms. 0. p. I.15 der Staatlichen Öffentlichen Bibliothek „M. E. Saltykov-Ščedrin“, Leningrad. Eingeleitet und herausgegeben mit Ergänzungen aus weiteren Quellen von Heinz Miklas. Mit einem Anhang von Vjačeslav M. Zagrebin (Codices selecti 79). Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1988.

манастира „Св. Екатерина“ в Синай славянски ръкописи². Значителна част от тях са глаголически паметници, които допълват и разширяват представата за най-ранния период от развитието на славянското писмо. Тяхното разчитане и публикуване, както и по-нататъшното им проучване, се превръща за проф. Миклас и неговите ученици и сътудници в задача на живота.

С цел да осигури максимално професионален и наред с това щадящ подход към крехкото и понякога зле съхранено ръкописно наследство, той събира забележителен мултидисциплинарен изследователски екип от елитни специалисти в областта на палеографията и кодикологията, но наред с това и изкуствоведи, реставратори, познавачи на старите мастила, бои и материали, а също химици, микробиолози и – неизбежно в нашата дигитална епоха – информатици, занимаващи се с разпознаване на образи. Една от първите им задачи е с помощта на специално разработена преносима апаратура да дигитализират цялата славянска част от Синайската ръкописна сбирка, с което не само да гарантират опазването на съдържащата се в нея безценна информация за славянската древност, но и да осигурят материална основа за следващите си проучвания.

Отначало в рамките на дейността на основания през 2002 г. по инициатива на проф. Миклас Виенски археографски форум (WAF), а по-късно чрез проектите, финансирани от Австрийския научен фонд³, тяхната съвместна работа скоро води до поредица от забележителни научни резултати⁴. Става ясно, че прилагането на модерните методи за щадящ материала мултиспектрален анализ дават възможност както за разчитане на палимпсести, така и за идентифициране на произхода на ръкописите.

² Tarnanidis, I. (Ed.) *The Slavonic manuscripts discovered in 1975 at St. Catherine's monastery on Mount Sinai*. Thessaloniki, 1988.

³ *The Glagolitic Sinaitic Sacramentary (Euchologium) Manuscripts*” (no. P19608 – 2007-2010; cf. <https://cvl.tuwien.ac.at/project/the-sinaitic-glagolitic-sacramentary-euchologium-fragments/>), “*The Enigma of the Sinaitic Glagolitic Tradition*” (no. P23133 – 2010–2014, cf. <https://cvl.tuwien.ac.at/project/the-enigma-of-the-sinaitic-glagolitic-tradition-2/>), and “*The Origin of the Glagolitic Manuscripts*” (no. P29892 – since 2013; cf. <https://cvl.tuwien.ac.at/project/the-origin-of-the-glagolitic-old-church-slavonic-manuscripts/>).

⁴ Miklas, H. *Zum Gang der Erforschung der glagolitischen Neufunde im Katharinenkloster auf dem Sinai*. In: Moskovich, Wolf/Nikolova, Svetlina/Taube, Moshe (eds.): *The Holy Land and the Manuscript Legacy of Slavs (=Jews and Slavs T. 20)*. Jerusalem/Sofia 2008, 48–59 u. 372); *St. Catherine's Monastery on Mount Sinai and the Balkan-Slavic Manuscript-Tradition*. – В: *Слово: Към изграждане на дигитална библиотека на южнославянските ръкописи*. Доклади от межд. конференция 21–26 февруари, 2008, София, България. Под редакцията на Хайнц Миклас и Анисава Милтенова / *Slovo: Towards a Digital Library of South Slavic Manuscripts*. Proceedings of the international conference 21–26 February 2008, Sofia, Bulgaria. Edited by Heinz Miklas and Anissava Miltenova. С., БАН, ИЛ, 2008, 13–36, 286 (с Melanie Gau; Florian

Следваща стъпка в тази посока е създаването на специализирания междуниверситетски Център за анализ на образи и материали от културното наследство (*Zentrum für die Bild- und Materialanalyse kulturellen Erbes/ Centre of Image and Material Analysis of Cultural Heritage – CIMA*⁵). Възникнал по негова инициатива през 2014 година, непосредствено след оттеглянето на проф. Миклас от активна преподавателска дейност, този научен център му дава възможност да концентрира и фокусира усилията на вече сформирания научен колектив, за да постигне по-бързи и по-обхватни резултати. В рамките на научния проект “Erschließung und Erhaltung von Kulturgut – Moderne bildgebende und materialanalytische Verfahren zur Visualisierung, Dokumentation und Klassifikation von historischem Schriftgut (Handschriften)”, съвместно с Манфред Шрайнер, Роберт Саблатниг и Клаудиа Рап, през последните години бяха реализирани и публикувани значително количество издания и изследвания върху Синайските ръкописи⁶.

Kleber, Markus Diem, Martin Lettner, Maria Vill, Robert Sablatnig; Manfred Schreiner, Michael Melcher, Ernst-Georg Hammerschmid); Multispectral Acquisition and Analysis of Ancient Documents. – In: Ioannides, M.; Addison, A.; Georgopoulos, A.; Kalisperis, L. *Proceedings of the 14th International Conference on Virtual Systems and MultiMedia (VSMM 2008). Dedicated to Cultural Heritage*. Project Papers. Archaeolingua. Limassol 2008, 184–191 (с Florian Kleber, Martin Lettner, Markus Diem, Maria Vill, Robert Sablatnig u. Melanie Gau); Registration and Enhancing of Multispectral Manuscript Images. – In: *16th European Signal Processing Conference (EUSIPCO08)*. Lausanne 2008 (CD publication) – с Martin Lettner, Markus Diem u. Robert Sablatnig; същата изследователска група публикува поредица от по-частни изследвания.

⁵ Виж по-подробно: <https://hrsm.cvl.tuwien.ac.at/>

⁶ *Psalterium Demetrii Sinaitici* (monasterii sanctae Catharinae codex slav. 3/N), adiectis foliis medicinalibus. Ad editionem phototypicam praeparaverunt Melania Gau, Dana Hürner, Florianus Kleber, Martinus Lettner, Henricus Miklas sub redactione Henrici Miklas. Cum praefationibus sacri monasterii atque Ioannis Tarnanidae (Glagolitica Sinaitica 1). Wien: Holzhausen, 2012 (304 S.); Hollaus, Fabian/Gau, Melanie/Sablatnig, Robert/Christens-Barry, William A./Miklas, Heinz: Readability Enhancement and Palimpsest Decipherment of Historical Manuscripts. In: *Kodikologie und Paläographie im digitalen Zeitalter 3/Codicology and Palaeography in the Digital Age 3*, herausgegeben von Oliver Duntze, Torsten Schaßan und Georg Vogeler unter Mitarbeit von Bernhard Assmann, Johanna Puhl und Patrick Sahle. (Schriften des Instituts für Dokumentologie und Editorik 10). Norderstedt: Books on Demand, 2010 (2015), 31–46; Miklas H., Brenner S., R. Sablatnig: Multispectral photography for the digital restoration of ancient manuscripts: devices, methods and practical aspects of Historical computer science. – *Историческая информатика*, 2017, no. 3, 116–134. DOI: 10.7256/2585-7797.2017.3.23697. URL: http://enotabene.ru/istinf/article_23697.html; Miklas, H. ‘Excavating’ the Slavonic Palimpsests in the New Sinaitic Finds. – In: Rapp, Claudia et alii (eds.): *New Light on Old Manuscripts: Recent Advances in Palimpsest Studies*. Intern. Conference Vienna, 25–27 April 2018. Abstracts. Vienna: AAS, 2018, 12/22.

Изградената в резултат на това високотехнологична научна инфраструктура бързо срещна разбиране и популярност далеч отвъд границите на палеославистичните среди. Тя е компактна (преносима), може да бъде обслужвана дори от хуманитарист без специални технически умения, но гарантира високо качество на образите и разнообразни възможности за по-късни аналитични процедури. Това я прави желан помощник в работата с древни писмени паметници – латински и гръцки, еврейски и арабски ръкописи, които се съхраняват в различни труднодостъпни хранилища. По покана от колеги и институции групата на проф. Миклас вече осъществява поредица от „спасителни операции“ в библиотеките на Израел и България, на Египет и Гърция, на Германия и Италия, планират се експедиции в Индия и тибетските манастири. Можем само да приветстваме създаването на една толкова модерна и високоефективна научна структура и да очакваме в следващите години резултати от нейното прилагане в неизследвани области на знанието и в доскоро „недосегаеми“ ръкописни сбирки.

Наред с работата си върху неизследвани досега ръкописи, проф. Миклас не престава да подготвя за издаване паметници, които – макар да са отдавна познати в научните среди, а и на по-широката публика – намират днес своето представяне на най-високо равнище, отговарящо на съвременните научни стандарти. Тук ще отбележим факсимилните и критични издания на *Макариевото тетраевангелие* от 1512 г.⁷, на *Берлинския сборник* от XIV в.⁸, и отново на *Диоптра* на Филип Монотроп – паметник, който сякаш съпътства Миклас през целия му научен път, и на който през последното десетилетие той и сътрудниците му посветиха две великолепни книги – издание на текста по най-стария славянски препис от 1388 г.⁹ и подробно критично издание на първата книга, придружено от текстологично изследване и коментар¹⁰.

⁷ Das Tetraevangelium des Makarije aus dem Jahre 1512. Der erste kirchenslavische Evangeliendruck. Faksimile-Ausgabe, besorgt und eingeleitet von Heinz Miklas unter Mitwirkung von Ștefan Godorogea und Christian Hannick (*Biblia slavica*, Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 1). Paderborn/München etc.: Ferdinand Schöningh, 1999 (XLVIII S. u. 291 Tafeln).

⁸ Берлински сборник. Среднобългарски паметник от началото на XIV век, с допълнения от други ръкописи. Изданието е подготвено от Хайнц Миклас, Лора Тасева, Мария Йовчева: *Berliniski Sbornik. Ein kirchenslavisches Denkmal mittelbulgarischer Redaktion des beginnenden 14. Jahrhunderts, ergänzt aus weiteren handschriftlichen Quellen*. Herausgegeben von Heinz Miklas, Lora Taseva, Marija Jovčeva (ÖAW, Phil.-hist. Kl., Schriften der Balkan-Kommission, Bd. 47, Fontes Nr. 3). Sofia: BAN, Kyrrillomethodianisches Forschungszentrum / Wien: ÖAW, 2006 (457 S.).

⁹ „Диоптра“ Филиппа Монотропа: антропологическая энциклопедия православного Средневековья. Изд. подгот: Г. М. Прохоров, Х. Миклас, А.Б. Бильдюг, Ю. Фуксбауер. Ред. М. Н. Громов. М., Наука, 2008 (731 с.).

¹⁰ Die kirchenslavische Übersetzung der Dioptra des Philippos Monotropos. Bd. 1. Überlieferung. Text der Programmata und des ersten Buches. Erarbeitet von Heinz Miklas und Jürgen Fuchsbaauer. Wien: Holzhausen, 2013 (412 S.).

Тук не бива да пропускаме да отбележим особената способност на професора да привлича и увлича към своите научни търсения млади изследователи. Повечето от публикациите му са в съавторство с негови ученици и последователи. Ако проследим пътя им през годините, ще се съгласим, че мнозина от тях отдавна вече са самостоятелни, утвърдени и международно признати учени. Това доказва, че популярният мит за хуманитарния учен, който задължително работи съвсем сам в уединението на своя кабинетен разговор с книгите, подлежи на сериозно преосмисляне. Работата на Хайнц Миклас през изминалите десетилетия даде на славистиката не само ценни резултати във вид на публикации, които заемат и ще заемат достойно място в световния научен обмен. Дори по-важен от това е неговият принос в обучението и подготовката на цяло поколение медиевисти, готови да продължат пътя му. Възпитани в най-добрите традиции на класическата немска академична школа, те вече поемат по собствени пътеки в науката. За да споделиш знанията и опита си в една толкова сложна област като палеославистиката, при това задавайки нови стандарти за качество на научния труд, се иска не само специфичен подход и неизчерпаема, заразяваща енергия. Необходими са и огромна душевна широта и интелектуална щедрост – качества, които за съжаление срещаме все по-рядко и заради които ценим и уважаваме юбиларя.

Последно засега, и особено значимо постижение на проф. Миклас и неговите сътрудници, е подготвеното ново издание на един от най-забележителните паметници на Българското средновековие – известното Лондонско евангелие (Четириевангелие на цар Иван Александър). Този великолепен ръкопис, който се пази в Лондон (British Library Add. Ms. 3962), днес има както критическо¹¹, така и факсимилно издание¹². Смело можем да кажем, че с това се задава нов, по-висок стандарт за работа по издаване на старите славянски паметници.

Критическото издание предлага за първи път в славистичната издателска практика точно наборно възпроизвеждане на текста на паметника, включващо и многобройните и забележителни по съдържание и качество илюстрации. Това дава възможност на читателя да работи с ръкописа едва ли не *de viso*. Наред със задълбочените кодикологични, палеографски, лингвистични, текстологични и литургични изследвания и с прецизния справочен апарат това превръща книгата в уникално постижение за българската, а и за световната палеославистика.

Факсимилното издание на паметника е свидетелство за повишаващите се възможности на модерната издателска техника. Публикувано в хиляда номе-

¹¹ Четириевангелие на цар Иван Александър (British Library Add. Ms. 39627). С изследвания на Алберто Алберти, Елка Бакалова, Нели Ганчева, Марчело Гардзанини, Екатерина Дограмаджиева, Хайнц Миклас, Бойка Мирчева, Елисавета Мусакова, Тая Попова и със съдействието на Бойка Мирчева издадено от Тая Попова и Хайнц Миклас. Виена: Холцхаузен, 2017 (930 с.)

¹² Четириевангелие на цар Иван Александър (British Library Add. Ms. 39627). Факсимилно издание. София, Изд. Методий, 2018.

рирани екземпляра, то предлага точно възпроизвеждане на ръкописа в пълен обем, придружено от книга с палеографски, текстологичен и кодикологичен коментар, подготвен от Х. Миклас и Е. Мусакова. Тези последни достижения в издателската, но и в изследователската работа на колектива учени, занимаващи се със старите славянски паметници, доказват, че въпреки трудностите, с които е принудена да се бори хуманитарната наука в днешния дигитален свят, тя има както своите убедителни постижения, така и своето бъдеще.

И това бъдеще – както проф. Миклас много рано долови – е именно в съчетаването на възможностите на хуманитаристиката с достиженията на високите технологии. Затова може да се каже, че той е един от първопроходниците на едно ново за славистиката научно направление. Без да прави компромиси с високите стандарти на „традиционната“ филология, той намира начин да обогати и задълбочи своите анализи и да повиши убедителността на направените изводи чрез добавянето на нова информация, постижима благодарение на прилагането на методите на физици, химици и биолози към наследените от нашето минало артефакти. Така става възможно не просто да предполагаме, че в периода X–XII век в манастира „Св. Екатерина“ в Синай е имало постоянно действащ славяноезичен скрипторий, но и да го докажем чрез анализ на съдържанието на мастилата, кожата на пергаментите, състава и материалите на обковите и подвързиите. Разчитането на серията палимпсести не само в новооткритите, но и в някои от отдавна известните глаголически паметници хвърли нова светлина върху работата на древните книжовници и даде отговори на някои от отдавна дискутираните в славистичната медиевистика въпроси.

Завършвайки този кратък обзор на научните трудове на проф. Хайнц Миклас през последното десетилетие, можем да обобщим – това е личност и учен, чието място в историята на световната славистика и българистика отдавна е запазено. Той умее да формулира и задава въпросите, които са важни за разбирането на миналото, и да намира оригинални пътища към техните отговори. Знае как да поведе след себе си младите, за да им покаже нелекия, но научно убедителен и граждански отговорен път към истината. Във време, когато разминаването между видимост и същност както в обществото, така и в науката, е проблем, застрашаващ самото оцеляване на човешката общност, ние имаме все по-голяма нужда от хора като него, при които вътрешната морална и научна стойност точно съответства на публичния образ.

Що се отнася до нас, българите, ние можем да се чувстваме горди, че Хайнц Миклас избра България за свой втори дом. Неговата привързаност към всичко българско не зависи от резките смени в посоките на политическите ветрове – тя има своите корени в едно дълбоко разбиране на миналото и настоящето и в неугасващата му вяра в по-доброто, което предстои. Нека му пожелаем още дълги години да е здрав и все така успешно да крачи по пътищата на науката и живота! Защото неговият пример ни е нужен.

Мария Шнитер

Стефка Петрова на 80 години

Проф. дфн Стефка Вълкова Петрова е един от най-уважаваните преподаватели по български език за чужденци. Тя е родена на 21 март 1938 г. През 1956 г. завършва Ловешката гимназия „Тодор Кирков“ със златен медал. Продължава образованието си в Софийския университет, специалност „Българска филология“ и второ висше образование „Библиотекознание и библиография“.

Започва работа като библиотекар в Добруджанския селскостопански институт, след което става учителка по български език в гр. Каварна. Работи четири години в библиотеката на Института по български език при БАН и в Народната библиотека. През 1968 г. се явява на конкурс за щатен преподавател по български език в Института за чуждестранни студенти (ИЧС), където работи до пенсионирането си. От 1970 до 1974 г. е задочна аспирантка по синтаксис в СУ с научен ръководител проф. Константин Попов. Защищава докторантска (кандидатска) дисертация на тема: „Структурно-синтактична характеристика на сложните съставни изречения с подчинени обстоятелствени за причина в съвременния български книжовен език“ (1975) и докторска дисертация на тема „Сложно изречение (Асиметрия в семантика и структура)“ (1995). Четири години е лектор по български език във Висшия педагогически институт за чужди езици „Пол Лафарг“ в Хавана, Куба (1979–1983) и шест месеца – в Манагуа, Никарагуа (1987). През 1985 г. е хабилитирана за доцент по български език, а през 1998 г. – за професор.

Чете лекции по Съвременен български език, по Синтаксис на СБЕ, по Стилистика и по Фонетика в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, както и във филиалите му в Кърджали и в Смолян (1986–2003).

След пенсионирането си е преподавател по испански език в Департамента за езиково обучение (2005–2016), в Националната художествена академия (2009–2016) и в Университета по библиотекарство и информационни технологии (2014–2017).

Ръководител е на Катедрата по български език в ИЧС, заместник-ректор на ИЧС (1989–1995), ректор на ИЧС (1999) и директор на ИЧС (2000), който се присъединява към СУ и е трансформиран в Департамент за езиково обучение (ДЕО), а също така е и ръководител на Научната лаборатория по приложна лингвистика (НЛПЛ) към ДЕО–ИЧС (2001–2005). Четири години (1974–1978) е ръководител на филиала на ИЧС в Качулка, Сливенско.

По нейна инициатива и под нейно ръководство в ИЧС/ДЕО се създават и още действат Лятна школа, където се обучават или специализират по български език чужденци от Европейския съюз, и Програма за преводачи, упълномощена от гръцка страна да дава дипломи за правоспособност като преводачи на студенти, учили и завършили друга специалност в България.

Публикува над сто и петдесет статии и студии по: синтаксис и морфология на СБЕ, тенденции на езиковото развитие, особености на разговорната реч, социолингвистика, съпоставително езикознание, езикова норма, методика на чуждоезиковото обучение, правописни правила и др.

Основните ѝ приноси са по синтаксис и морфология на съвременния български език и по методика на чуждоезиковото обучение. Автор е на 20 монографии, сред които: „Граматика на българския език“ (на испански език), 1986 г.; „Асиметрия в сложното изречение“, 1995 г.; „Сложно изречение и езикови равнища“, 2008 г.; „Българският език като чужд – история и методика“, 1997 г.; „Асиметрията в езика“, 2009 г.; „Тестови задачи по български език за чужденци“ (съавтор), 1995 г.; „Морфологични ситнежи (глагол)“, 2009 г.; „Българска граматика – основни правила“, 2009 г.; „Морфологични ситнежи (имена)“, 2013 г.; „Помагало по правопис и пунктуация (съавтор)“, 2015 г. Голям е приносът ѝ в изработването на учебници и учебни помагала по български език за чужденци, както и по испански език за българи – срещаме името ѝ в 22 заглавия. Ръководител на колектив и автор на по-голямата част от уроците и упражненията към тях е в учебника „Учете български език“, издаден в три тома (1996) – учебно пособие, разработено научно, модерно и представително, по което се води обучението по български език на чужденците в страната и в много държави извън България. Ръководител и автор е и на „15 урока по български език за бизнес партньори“, учебник и учебна тетрадка (2003), в които за пръв път се прави представяне на българския език за бизнес-цели. От учебниците заслужава да се посочи „Помагало по български език за профилирано обучение на чуждестранни студенти от инженерно-технически профил“, част I и II, в който е съавтор.

Присъства активно в научния живот на страната с многобройни участия в научни конференции – национални и международни, – чрез рецензиране на дисертации и хабилитации и чрез ръководство на докторанти.

От научните приноси на проф. дфн Стефка Петрова по-значителни са: идеята за *частична (стеснена) синтактична връзка*, когато подчиненото изречение се отнася не към сказуемото, а към друга част на главното изречение; теорията за *обратна синтактична връзка*, когато подчиненото изречение изразява противоположно на семантиката на съюза отношение. Тя отделя два типа безсъюзни изречения – *интониращи* (съчинени) и *неинотинарни* (съставни) и създава някои нови езиковедски термини: *фалсоними* (които назовават несъществуващи феномени), *персоними* (назоваващи жителите на държави и на градове) и др.

През последните години проф. дфн Стефка Петрова се занимава и с превод на художествена литература от испански на български език.

Благодарение на дългогодишната ѝ преподавателска дейност навсякъде по света, и най-вече в Арабския свят, Източна Азия и Латинска Америка, българският език и култура са познати на повече и на по-широк кръг хора.

Избрана библиография

Студии и монографии

1. Gramatica de la lengua bulgara (Kurso breve para hispanohablantes). Sofia, 1986. 220 p. 2. изд. 2004, 224 с.
2. Асиметрия в сложното изречение. Въпроси от семантиката и структурата. София: 1995, 176 с.
3. Българският език като чужд (История и методика). София, 1997, 138 с.
4. Сложно изречение и езикови равнища. София, 2008, 165 с.
5. Българска граматика. Основни правила. София, 2009, 88 с.
6. Асиметрията в езика. София, 2009, 145 с.
7. Морфологични ситнежи. Глагол. София, 2009, 138 с.
8. Морфологични ситнежи. Имена. София, 2013, 160 с.

Статии

1. По въпроса за езика и стила на съвременната българска поезия (Някои особености на свободния стих). – *Известия на Института за български език*, 19, 1970, 503–511.
2. За частицата „то“ в съвременния български език. – *Език и литература*, 4, 1972, 68–73.
3. Подчинено обстоятелствено изречение за причина Подчинено обстоятелствено изречение за последица и заключение). – В: *Граматика на съвременния български книжовен език. Т. III. Синтаксис*. София: БАН, 1983, 373–381.
4. Подчинено обстоятелствено изречение за последица и заключение. – В: *Граматика на съвременния български книжовен език. Т. III. Синтаксис*. София: БАН, 1983, 413–419.

In memoriam

Василка Тъпкова-Заимова (1924–2018)

Когато ни напусне учен като професор Василка Тъпкова-Заимова, съзнаваме, че една епоха в историческата наука си отива, но завинаги остават в паметта ни нейните идеи, нейните дълбоки проникновения за средновековната българска, балканска и византийска история.

Василка Тъпкова завършва Френския колеж в София (1943) и класическа филология в Софийския университет (1947). Възпитаничка на Ал. Балабанов, Б. Геров, В. Бешевлиев, Вл. Георгиев, Г. Михайлов, тя е привлечена от изворознанието още като студентка в университета. По време на следването си посещава лекции по археология, средновековна история, старобългарски език и литература. Асистентка (1947) и научен сътрудник (1949) в Института за история при БАН (в Секцията за издаване на гръцки и латински извори за българската история). Специализира в Ленинград (дн. Санкт Петербург), в Москва (1963) и в Париж (1967). Започва своята работа в Института по балканистика при БАН още от неговото основаване (1964), като е избрана за старши научен сътрудник II ст. (1966) и по-късно – I ст. (1973). Ръководител е на секция „Балканските народи и Византия“ (1971–1989), като през годините създава своя школа във византинистиката и палеославистиката. Преподава във Висшия институт за изобразителни изкуства (Художествената академия) (1973–1993) и е професор във Великотърновския университет (от 1975 г.), където чете лекции по история на Византия. Сътрудник е на Кирило-Методиевския научен център (от 1993) и на Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ от неговото създаване.

В продължение на няколко десетилетия тя е член на Националния комитет по балканистика (от 1963, зам.-председател е от 1978), на Международната асоциация за проучване на Югоизточна Европа (AIESEE) със седалище Букурещ (от 1979, а от 1994 е зам.-председател), на Комисията по история на славистиката към Международния комитет на славистите (1990–1992), на Международната асоциация по византология (от 1991 ръководи комисията „Византия и славяните“), на Международната комисия за издаване на средновековни исторически извори към Историческия институт по медиевистика в Рим (от 1975) и др. Удостоена е със званието почетен председател на Асоциацията на византинистите и медиевистите в България.

Проф. д-р Василка Тъпкова-Заимова е носител на Кирило-Методиева награда (1971) и на ордена „1300 години България“. Лауреат е на медала

на Римския университет La Sapienza, на ордена „Palmes académiques“ на Френската академия (1995), присъден ѝ е гръцки медал за заслуги на Society of Macedonian studies, както и гръцки почетен медал „Св. св. Кирил и Методий“. Тя е удостоена с титлата Doctor honoris causa от университетите в Букурещ през 2003 г., във Велико Търново (2004) и в Пловдив (2013) като признание за научните ѝ достижения и преподавателска работа. Бе ѝ присъден почетен знак на Съюза на учените (1996, 2004) и почетен знак на синя лента „Марин Дринов“.

Сред многобройните ѝ изследвания личат проучвания по кирилометодиевистика, за етногенезиса на балканските народи, по история на Византия и славяните, за политическия и културния живот на Балканите през Средновековието, историко-географски и демографски проблеми на северните и североизточните български земи, политическа идеология и църковна организация в България, градовете и градския живот в средновековните Балкани; концепцията за „втория“ и „третия“ Рим във византийската и славянската книжовна традиция, византийската и българската агиография и др. Тя отделя специално внимание на епиграфиката, като публикува нееднократно извори за историята на българските земи през XI–XII в. В монографията „Долни Дунав – гранична зона на Византийския запад“ (1976) за пръв път анализира военноексплоатативната организация на т.нар. Отвъддунавска България. Проучванията на проф. Тъпкова-Заимова върху историко-апокалиптичната книжнина (1996) са нова страница в оригиналната историография. Непреходно значение имат изследването на Дюканжевия списък (каталог на българските архиепископи от XII в.) и нейните обобщаващи проучвания върху историята на Охридската архиепископия. Друга част от трудовете ѝ са посветени на Второто българско царство и на Търновската книжовна школа.

Изключителен принос представлява работата ѝ върху 11 тома гръцки извори за българската история (ГИБИ) и два тома латински извори (ЛИБИ). Многообразните процеси в Югоизточна Европа до появата на българската държава и историческите източници за тях са разгледани в редица нейни публикации, обобщени в монографията „Нашествия и етнически промени на Балканите през V–VII век“ (1966). В друг обобщаващ труд – „Долни Дунав – гранична зона на Византийския запад“ тя изследва териториалния обхват и военноексплоативната организация на т.нар. Отвъддунавска България от X до края на XII в., като отделя специално внимание на въпроса за демографските промени, настъпили сред българското население в резултат на нашествията на тюркски народи по време на византийското владичество. Като съавтор на книгата „Битолски надпис на Иван Владислав – самодържец български. Старобългарски паметник от 1015–1016 г.“ (1970) тя преоценява ролята на цар Иван-Владислав (1015–1018) в българската история и опровергава необоснованите твърдения за небългарския характер на Самуиловото царство. Тази тема е продължена в още няколко монографии – „Българин ро-

дом, Битолският надпис на Иван Владислав, самодържец български“ (1981) (отново в съавторство с Й. Заимов), „Българи родом... Комитопулите, цар Самуил и неговите потомци според историческите извори и историографската традиция“ (2009) и второ преработено и допълнено издание (2014), както и публикувана в превод на английски език „Bulgarians by Birth: The Comitopuls, Emperor Samuel and their Successors According to Historical Sources and the Historiographic Tradition“ (2018).

Плод на многогодишни усилия и събиране на материал от средновековните ръкописи са публикациите на В. Тъпкова върху култа на св. Димитър Солунски – възникване, разпространение и значение, връзката му със славянското присъствие в гр. Солун, с византийското културно влияние на Балканите. Монографията „Byzance et les Balkans à partir du VIe siècle. Les mouvements ethniques et les Etats“ (1979) обобщава нейните търсения по тази тема и за пръв път изтъква нейната важност за българската култура. Тя има принос в изясняването на първостепенни въпроси в кирилometодиевистиката – в изследването „Солунските славяни и произходът на Кирил и Методий“ (1969) е разкрита ролята на част от славянското население в границите на Византия през IX в. и възможността някои българи по произход, приели християнската религия, да заемат високо място в администрацията и в църковната йерархия. В тази светлина тя разглежда етническата принадлежност на славянските първоучители, като се опира на сведения от историческите извори. В редица публикации В. Тъпкова изследва терминологията (юридическа и държавна) в запазените славянски източници и тълкува различни аспекти в нейната употреба. Тази тема е развита и в участието ѝ в международния проект „От Рим до Третия Рим“ (започнал през 1981 г.) с поредица от доклади на конференции и публикации.

Особен интерес за В. Тъпкова-Заимова представлява българската гледна точка в политическата идеология на Средновековието, отразена в историко-апокалиптичната книжнина. В съавторство с А. Милтенова тя както анализира отделни текстове, така и очертава цялостната картина на присъствието на сложната амалгама от библейски есхатологически елементи, митологически модели и реални исторически факти. Крайният продукт е монографията „Историко-апокалиптичната книжнина във Византия и в средновековна България“ (1996) и нейното обогатено с нови факти издание в английски превод „Historical and Apocalyptic Literature in Byzantium and Medieval Bulgaria“ (2011). Важно място в проучванията ѝ заема Дюканжевия списък (каталог на българските архиепископи, съставен на гръцки език през XII в.), който тя издава и коментира (2000). Наред с данните за църковната организация през IX–XII в. и по-специално за историята на Охридската архиепископия е изтъкнато значението на паметника за кирило-методиевската традиция в българските земи. Друга немалка част от трудовете на В. Тъпкова-Заимова са посветени на Второто българско царство и на Търновската книжовна школа.

Тя също така е автор на енциклопедични и общи обзори на византийската история на Балканите през Средновековието (1999), участва в авторския колектив на „История на човечеството“ (издание на ЮНЕСКО) и в други алманаси и енциклопедии. Дългогодишната ѝ дейност в научно-изследователската сфера включва освен проучвания и издания на исторически източници за Балканите, редица преводи на гръцки, латински и старобългарски извори. Редактор е на списание „*Études Balkaniques*“ и на поредицата „*Studia balcanica*“.

Многобройните ѝ студии, статии и съобщения са публикувани в авторитетни български и чуждестранни периодични и други издания: „Исторически преглед“, „*Études Balkaniques*“, „*Bulgarian Historical Review*“, „*Palaeobulgarica*“, „*Byzantinische Zeitschrift*“, „*Byzantinoslavica*“ и др. Своите знания, методите за изследване на изворите и за тълкуването на историческите факти тя споделяше с готовност със своите по-млади колеги. Високата ѝ компетентност се съчетаваше не само с нови идеи и с изключителна всеотдайност в изследователската работа, но с възискателност и прецизност, които вдъхновяваха нейните последователи.

Делото на проф. Търкова-Заимова ще остане като един от жалоните на медиевистиката в Европа и в света. Да бъде светла паметта ѝ!

Анисава Милтенова

ОТЗИВИ

Речник на народната духовна култура на българите. Съставители: Зоя Барболова, Маргарита Симеонова, Мария Китанова, Неда Мутафчиева, Палмира Легурска. София: Наука и изкуство, 2018, 503 с.

На 27 юни 2018 г. в Големия салон на БАН, София, се състоя представянето на „Речник на народната духовна култура на българите“. Книгата бе представена от директора на издателство „Наука и изкуство“, г-жа Лорета Пушкарлова, която благодари на авторите за създаването на единствения по рода си в България енциклопедичен и тълковен речник на термините, дефиниращи българската духовна култура. Тя благодари също така и на Програма „Култура“ на Столичната община, която е финансирала този дългогодишен проект на секция „Етнолингвистика“ на ИБЕ – БАН. Изданието е с твърди корици, много добре оформено, като на лицевата корица е изобразена картината *Празникът на колобрите* от Иван Гонгалов. В представянето взе участие чл.-кор. проф. дфн Тодор Бояджиев, който разказа за процеса на работа по съставяне на речника, като подчерта, че това е речник от тезаурусен тип, покриващ цялата етническа територия на България. Авторите на речника го определят като пръв енциклопедичен речник на българската култура, нов тип речник, имащ диалектен, тълковно-функционален, енциклопедичен и етнолингвистичен характер. Речникът е съставен въз основа на най-новите постижения на етнолингвистиката, като лексикографирането е по нов теоретичен модел. Според проф. Т. Бояджиев речниковите статии са новаторски. Това е нов лексикографски жанр и представлява база за изследователска работа на бъдещите изследвания на народната етимология. Както изтъкна проф. Т. Бояджиев, отлично впечатление прави компетентността на авторите по систематизирането и обработката на термините. Проф. Анатоли Анчев от ИЕФЕМ – БАН съпостави труда с други подобни речници, като руския речник „Славянские древности: Этнолингвистический словарь“ (1995—2012). Към характерните признаци на речника той подчерта интердисциплинарната му насоченост. При представянето проф. д-р Мария Китанова, отговорен редактор, разказа за структурата и съдържанието на речника, подробно се спря на структурата на речниковата статия, като даде примери, посочи как е представена етнологичната информация. Доц. д-р Палмира Легурска, член

на авторския колектив, прочете рецензия на речника от проф. д-р Димитър Веселинов.

Речникът започва с *Увод* (с. 5–8), в който се дава кратък преглед в диахронен план на етнолингвистичната лексикография от началото на миналия век (проект на С. Еремин, Русия – 1926; Настоящ речник на немските народни вярвания – 1927–1942; Московска етнолингвистична школа – Речник „Славянские древности“ – 1995–2009; Речник на народните стереотипи и символи – проф. Й. Бартмински, Люблин, 1996–1999 и др.). Споменават се тематичните речници на П. Легурска и М. Китанова „Тематичен речник на термините на народния календар“ (2008) и на П. Легурска, Н. Павлова и М. Китанова – „Човешкият живот – раждане, сватба, погребение. Тематичен речник на българската семейна обредност“ (2012); енциклопедичният речник „Българска семейно-родова лексика“ на Х. Холиолчев, М. Младенов и Л. Радева (2013) и др. В увода се обосновава изборът на етнолингвистичния подход, използван при съставянето на речника, в който лексикалният материал е оформен като корпус (справочник) на народните термини, свързани с българските обреди, обичаи и вярвания. Целта е да се представи духовната народна културна традиция на българите в синхронен аспект, обхващащ периода от XIX–първата половина на XX век. Речникът е предназначен за широката публика. Като обект на описание се посочва менталният знак – културният символ на духовната култура (обреди, вярвания, демонология, предмети със специална символична функция), който е ориентиран не към обективното знание, а към митологичното обяснение на света в народното съзнание. Следвайки Московската етнолингвистична школа (С. М. Толстая, „Дефиниция в етнолингвистическом словаре“. – В: Словарь и культура. М., 1995:84), определящо в речниковата дефиниция е символното значение, напр. заглавката *вятър* има следното тълкуване: „*Персонифицирано природно явление, което се свързва със зли сили и има изключително значение за вършитбата*“, с. 68.

В *Структура на речника* (с. 9–13) отговорният редактор на речника, професор Мария Китанова, посочва основната единица на речника – диалектната дума или словосъчетание, народен термин в регистрирана форма. Термините са подредени по азбучен ред за удобство на широката читателска аудитория, като е представена и общоупотребима терминологизирана лексика, отбелязана само със своята етнокултурна семантика. Представени са над 5 000 термина с ясни и достъпни дефиниции. Застъпени са следните теми: календарна обредност, семейна обредност (раждане, сватба, погребение), роднинска терминология, народно право, демони, митоними. Тематиката включва обредни предмети, обредни лица, обредни действия, обредни места и митологични същества. Речниковата статия обхваща заглавка, тълкуване с посочване на разпространението или източника, фонетични варианти с разпространението; изброяват се семантичните еквиваленти, които фигурират в

азбучната структура като отделни речникови статии с посочено разпространение. Следва етноложка информация. Болестите са персонифицирани, като повечето названия са евфемистични с цел омилостивяване. Напр., заглавката *шарка* има следното тълкуване: *Женско демонично същество, което причинява заразна болест, предимно при децата, съпроводено с обриви по тялото и температура*, като семантични еквиваленти са: *Шаруля, Баба Шарка, Богинка, Писанка, милата майчица, сладка и медена, червенушия* и др. Източниците на речника са публикувани писмени материали, архиви, лично събирани материали на терен. Обхваната е цялата българска етническа и езикова територия. М. Китанова подчертава, че речникът е пръв в българското езикознание – „той е диалектен по своя материал, тълковно-функционален по вид, енциклопедичен по характер на информацията и етнолингвистичен по своята същност“ (с. 13).

Следват *Съкращения, Словник в азбучен ред* (с. 17–488), *Източници, Библиография, Увод* и *Структура на речника*, преведени на английски език.

Речникът представя културното наследство на българите – едно огромно национално богатство, което не трябва да забравяме. Роднинските названия днес са се почти загубили, а реконструкцията им в речника ще помогне за тяхното възстановяване в народната памет. Речникът събужда интерес към народната духовна култура, от която сега са се запазили само празниците Великден, Цветница и Коледа, частично – Игнажден. Възстановяването на обредите, вярванията и демонологията на българите в Речника е принос в славянската етнолингвистика. Речникът достойно представя Българската етнолингвистична школа, създатели на която са научните сътрудници от ИБЕ – БАН, в частност Секцията по етнолингвистика.

Димитрина Лесневска, Радослава Лесневска

Борислава Петкова. „Да направим Земя и хора“. Разказът за сътворението и грехопадението в българската култура. Пловдив: Студио 18, 2017, 287 с.

... и сътворили Господ с дявола земя и хора...

Тази книга ни връща към началата на човешкото. Тя поставя редом свещения текст на Библията, апокрифите и фолклорните легенди, за да ни предложи да се обърнем назад, към Сътворението. Опитва се да обясни как и защо разказите за създаването на света и хората и за първите стъпки на човека – през грехопадението към смъртта, са толкова различни и все пак толкова сходни в библейското, апокрифното и фолклорното виждане на историята.

Едва ли има човек, който да не познава разказа за това как Бог е сътворил света и хората, как Адам и Ева са престъпили заповедта му, изiali са забранения плод и са осъдени на вечно изгнание от небесното си отечество. И въпреки това съм сигурна, че читателите (дори тези с професионална компетентност по темата), ще бъдат изненадани да разберат подробностите около сътрудничеството на дявола и Бога, които далеч невинаги са непримирими съперници, а по-скоро са конкуренти в борбата за власт над творението. Разбира се, тази сюжетна линия може да се проследи предимно в апокрифната версия на историята. По странен начин, макар неканонична, тя се оказва средоточие на идеите, владеещи българската менталност, а по отношение на нея както свещеният текст, така и фолклорният наратив са „отклонения“. Като съвмества високото богословско тълкуване с богатството и фантазията на аканоничното въображение, апокрифният текст се превръща в завладяващ разказ за света, в който живеем, и за нас – грешните хора, разкъсвани от своите страсти.

Книгата на Борислава Петкова представлява първи опит в българската хуманитаристика да бъдат системно редопоставени трите текстови корпуса. Макар опити за подобен компаративен анализ да са правени и преди, те обикновено са засягали единични творби или мотиви. Търпеливият събирачески труд на авторката постепенно оформя цялостна картина, в която, като в разноцветен пъзел, се открояват елементите на една картина на света, пронизана от светлината на митичното. Оригиналният подход при деконструирането на този свят води читателя към изненадващи гледни точки и съчетания на фрагменти – от имената и географското положение на митичните реки, извиращи от рая, през забранения плод, оказал се по-скоро смокиня, отколкото ябълка, до ново тълкуване на разказа за антропогенезата.

В книгата чуваме строгия, лаконичен разказ на книга Битие. Лишен от подробности и пестелив на обяснения, той задава централната тема. Наред

с него – сякаш за да доразвие, задълбочи и орнаментира тази тема като в класическа fuga, зазвучава гласът на апокрифа – пъстър и обстоятелствен, любопитен към подробностите, но изискан и извисен в своята богословска коректност, той предлага контрапункт на водещата тема (особено когато чрез него говори дуализмът). На свой ред фолклорният разказ – досущ като във финална реприза – „свежда“ високото богословие до делничната простота и непретенциозност на изказа, за да доведе читателя (или слушащия това хармонично цяло) до реалния потребител на християнското учение за човека, до мъдрия и примирен със съдбата си на грешник „обикновен човек“. Като успява да композира и умело да съхрани съзвучието на тези три „гласа“ в цялото изследване, Борислава Петкова може да продължи с анализите на детайли, които уплътняват и задълбочават цялостната картина.

Изключително ценно за читателите ще бъде приложението – текстовете на фолклорните наративи са извлечени от стари и трудно достъпни издания, предадени са на осъвременен български език и така правят това съкровище на народната мъдрост достъпно за широката неспециализирана публика.

Проучването на Борислава Петкова е изпълнено в традициите на класическата фолклористика, която за съжаление в последните десетилетия все по-рядко се появява на сцената на българската наука, изтласкана от пошумните, но и по-бързопреходни подходи на изследванията на етническото и социалното. За сметка на това книги като тази, които стоят извън контекста на „врявата на деня“ и изглеждат на пръв поглед „старомодни“, ни връщат към началата на хумантарното знание – към опита да се отговори на фундаменталните въпроси на света и битието, *които никой век не разреши*. За днешния читател тази книга е шанс да погледне към мирозданието и към самия себе си през очите на своите предшественици. И не само – това е нов начин да се разбере човекът – това *ново малко създание – малко във великото и велико в малкото*.

Мария Шнитер

Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции. София: Мултипринт, 2018, 721 с. ISBN 978-954-362-231-3

В ръцете на читателите е един впечатляващ том от изследвания, интерпретации на извори, размисли, мемоарни бележки, замислен не само като почит към Учителя и Учения Петър Динеков, но като следване на пътищата, които той завеща на хуманитарната наука. Преднамерено не казвам „българската хуманитарна наука“, защото академик Динеков беше личност, която принадлежи на Европа и на света, за което свидетелства и участието на учени от девет страни, изразили своето признание в настоящата книга – Красимир Станчев, Джузепе Дел’Агата, Александър Наумов, Хайнц Миклас, Гражина Шват-Гълъбова, Георги Минчев, Пиринка Пенкова, Любомира Парпулова-Грибъл, Предраг Матеич, Елена Сюзюр.

Сборникът събира докладите и презентациите от интердисциплинарния колегиум, състоял се на 11–12 ноември 2010 г. по случай 100 години от рождението на учения. Материалите в сборника се предхождат от раздел „Приветствия“, в който са събрани думите на приятели и колеги от различни университети и научни институти в света. Тези начални страници са изпълнени с много емоция, с признателността на авторите, които, връщайки се назад през годините, споделят първите си срещи и впечатления от общуването с Петър Динеков.

Следващите страници от сборника са обособени според областите, в които преподава, твори и публикува ученият. Заглавията са замислени от съставителите като препратки към негови книги и изследвания или техните заглавия, знакови за развитието на българската хуманитаристика. В началото е разделът „Академик Петър Динеков и хуманитарната наука“, който включва обобщаващи статии върху делото му в областта на старобългаристиката, на литературата и културата на Българското възраждане, на фолклора, приноса му в съставянето на основополагащи справочници, ролята му в полско-българските литературни контакти, преподавателската му дейност. Тук са текстовете на Анисава Милтенова, Румяна Дамянова, Йорданка Холевич, Татяна Янакиева, Катя Михайлова, Катя Станева и Кирил Топалов. Няма да споменавам всички заглавия на статии и да ги характеризирам, но ще изтъкна акцентите в текста на Катя Станева „Как се създава школа?“, който припомня основаването и историята на Кръжока по стара и възрожденска литература в Софийския университет, дал тласък на интересите на редица студенти и определил тяхното бъдеще в образованието и науката. Всъщност Кръжокът е явление, което бележи преосмислянето на българското литературнознание във всичките му аспекти – извороведски и теоретичен, аналитичен и концептуален. Това преосмисляне като стремеж на акад. Динеков през целия му живот той предаде като завет на следващите поколения.

Вторият раздел „Ранният Петър Динеков“ събира текстовете на Клео Протохристова, Юлия Николова, Калина Бахнева и Албена Хинкова, които не само осмислят творбите на учения, но и изнасят непознати страници от ранните години на научното му развитие. В следващия раздел „Похвала на старата българска литература“ (който следва заглавието на едноименната му книга от 1979 г.) са публикувани изследвания на Стефан Смядовски, Искра Христова-Шомова, Елка Бакалова, Аксиния Джурова, Георги Минчев, Вася Велинова, Бойка Мирчева, Пиринка Пенкова, Елка Мирчева, Радослава Станкова, Елена Томова, Регина Койчева, Камен Михайлов и Олга Пърличева – много от тях със сериозен принос. В статиите добре личат продължените нишки от творчеството на акад. Динеков, набелязаните от него още в ранния труд „Стара българска литература“ (ч. I и II, 1950 г. и 1953 г.) теми и направления, обогатили историята на средновековната книжовност.

Отново в духа на творчеството на акад. Динеков е следващият раздел: „Човекът на Възраждането“ със статии на Надежда Драгова, Лилия Илиева, Маргарет Димитрова, Светла Петкова, Сава Сивриев, Паулина Стойчева, Петя Костадинова, Елена Гетова, Миглена Терзийска, Анна Алексиева. Приносите в статиите им свидетелстват за развитието на литературознанието, демонстрират приемственост и осмисляне на книгите на учения. Не мога поспециално да не спомена в този смисъл текста на Елена Гетова „Литературни образи“ на Петър Динеков: критически контексти“ показателен за концептуализирането на неговите идеи в течение на времето, изтъкваща яркия му авторски почерк, чужд на господстващи обществено-политически нагласи или теоретични течения, неговия глас, който чрез примера си ни призовава да бъдем верни на себе си и да не пригласяме на конюнктурни веяния.

Разделът „Между фолклора и литературата“ много сполучливо представя една от най-обичаните от акад. Динеков области на литературната история. В него участват Мила Сантова, Панайот Карагьозов, Милена Кирова, Вихра Баева, Ваня Добрева, Николета Пътова, Славка Керемидчиева, Николай Папучиев, Димитринка Димитрова. Авторите подчертават новите идеи и търсения в публикациите на акад. Динеков – идеята за интердисциплинарността в научното изследване на фолклора (Мила Сантова), връзката между средновековните текстове и фолклора (Панайот Карагьозов, Димитринка Димитрова), митологизиращите процеси в колективната памет и фолклора (Милена Кирова), легитимиране на сакралното пространство (Вихра Баева), фолклорните сюжети в литературата (Ваня Добрева, Николета Пътова), фолклорния език и диалектния език (Славка Керемидчиева) и др. Не е отмината без внимание и класификацията на фолклорните жанрове в статията на Николай Папучиев, който поднася интересни анализи по този проблем.

Разделът „Между свои и чужди“ из архивите на Петър Динеков“ внася допълнителен извороведски дискурс в сборника. Тук със свои материали участват Любомира Парпулова-Грибъл, Донка Петканова, Предраг Матеич,

Венче Попова, Маргарита Младенова, Елена Сюпюр, Мария Китанова, Евелина Белчева. В тази част чрез архивните материали се откроява профилът на човешкото общуване на учения и неговото разбиране за заобикалящия го свят и за оценката на личностите, които са били близки до него. Не е за пренебрегване фактът, че, както отбелязва Любомира Грибъл, ученият често е разказвал на своите студенти за срещите си с хора, за настоящи и минали събития. Тази споделеност също е част от неговия портрет, от начина, по който създава типичната „динековска“ атмосфера около себе си, привличаща и респектираща. Не мога в този смисъл да не отбележа и приложението в сборника, съставено от писмата на Петър Динеков до Надежда Драгова.

Сборникът съдържа чудесен набор от илюстрации, предоставени от Стефана Стойкова, Надежда Драгова, Аксиния Джурова, Стоянка Бояджиева, Любомира Парпулова-Грибъл, Евелина Белчева. Резултат от търпелива работа е Именникът на авторите и Показалецът в края на книгата, направен от младите колеги от Института за литература Андриана Спасова и Николай Желев.

Сборникът без съмнение представлява явление в съвременното литературознание, показва, как то се формираше през XX век от един от неговите основоположници и какво развитие получи през годините. Накрая ще се върна към предисловието на сборника с проникновеното определение на Румяна Дамянова за една от най-съществените черти, с която се отличаваше личността на акад. Динеков, тайната за покоряващото му присъствие – *мярата във всичко* – „една високо интелектуална мяра“. Ще цитирам нейните думи: „Професор Динеков съчетаваше мащабност на идеи и позиции със синтез на мисълта“ – и малко по-долу: „неговата мяра на живеене в науката имаше и друго измерение: това беше неговата висока култура на общуване. Това беше култура на споделянето, на човешкото уважение... Тази култура на общуване същевременно беше мощен стимулатор за научни търсения, защото се опираше на уважение, на съучастие, разбиране, на безвъзмездно даряване на идеи.“ Едва ли може да се каже нещо по-точно и по-съществено като завършек на това кратко представяне.

Томът представлява огледало, което отразява пътя на хуманитарната наука през десетилетията – средновековна, възрожденска и съвременна литература, фолклор и етнография, изкуствознание и история на културата. Делото на акад. Динеков – основател на няколко научни институции – Института за литература, Института за фолклор, Кирило-Методиевския научен център, Научния архив на БАН – обхваща многогодишна преподавателска и обществена дейност, която разкрива нови пространства и преодолява граници. Книгата е израз на голямо и искрено признание за този път през годините и очертава новите посоки на развитие далеч напред във времето. Усилията на редколегиата са се увенчали с публикуването на един наистина ценен труд, насърчение за начеващите млади учени и специалисти.

Йоанна Кирилова. Представата за ума в българската езикова картина на света. София: Диомира, 2017, 201 с.

В края на XX в. в науката се наложи идеята за антропоцентричния модел при изучаването на езика. Това постави пред езиковедите нови задачи и наложи да се потърсят нови методи за описанието на езика, нов понятиен апарат. Обособиха се различни научни направления, които разглеждат не само езика като обект на познанието, но и човека като негов носител, изучават връзката между езика и културата, между езика и етноса, между езика и обществото.

Новоизлязлата монография на Й. Кирилова „Представата за ума в българската езикова картина на света“ внася своя принос в лингвокултурологичния подход към проблемите на езика. Монографията е посветена на изследването на концепта *ум* като един от водещите концепти, изграждащи българската картина на света. Работата е структурирана в пет глави със съответни подраздели, уводна част и заключение, азбучен показалец на паремииите, списък на използваната литература и източници.

В обширната *Уводна глава* авторката се спира върху концепта като един от основните термини, с които оперира лингвокултурологията. В научната литература терминът концепт се дефинира нееднозначно, ето защо уточняването на значението му е важна задача, преди да се пристъпи към конкретния анализ. В направения обзор на литературата по въпроса се посочва разминаването в разбирането за концепта в лингвокултурологията и в когнитивната лингвистика, липсата на единство сред учените не само относно съдържанието на термина концепт, но и при определяне на понятийната, образната и ценностната структура на концептите и тяхната класификация. Изясняват се отношенията между концепт и понятие, концепт и дума, концепт и значение, наличието на така наречения културен фон или фонов знания.

Й. Кирилова показва отлично познаване и критично отношение към многобройните публикации на български и руски автори по разглежданата проблематика. Разгледани са и изследванията на наши и руски учени, занимаващи се с концепта *ум*, като М. В. Пименова, Т. А. Бичкова, Н. М. Сергеева, А. А. Мишкин, Е. Недкова и др.

В края на уводната глава се посочват целите, които си поставя авторката в своята работа, и свързаните с тях задачи, източниците на изследвания материал.

Първата глава на изследването – „Концептуални признаци на *ума* по данни на лексикографските източници“ е посветена на ценностния компонент на концепта. Въз основа на лингвистичен материал от тълковни, етимологични, словообразователни, асоциативни речници и енциклопедични справочници се извеждат основните (ядрените) и допълнителните (периферни) признаци на концепта *ум*.

Във *Втората глава* на работата – „Признакова структура на концепта *ум*“ – се разглежда понятийната съставна част на концепта *ум*. Отделните подраздели включват анализ на съдържанието на концепта *ум* в дамаскинарската книжнина, по-точно в „Тихонравовия дамаскин“, и в паремиите. На базата на паремиологичен материал е направена съпоставка между концепта *ум* и други концепти – *щастие*, *старост*, *език*, *приятел/враг*. Разгледани са бинарните опозиции, в които се включва концептът *ум* в българската езикова картина на света: *ум–глупост*, *ум–безумие*, *ум–лудост*, *ум–сила*, *ум–мозък*, *ум–сърце*, както и основните бинарни опозиции, характерни за митологичното съзнание: *свой–чужд*, *добър–лош*, *човек–животно*, *мъж–жена* и др. Много интересни са наблюденията върху джендърните аспекти на концепта *ум* в паремиите. Авторката достига до извода за наличие на джендърна асиметрия, изразяваща се в андроцентричност.

Обширната *Трета глава* „Метафори за *ума*“ е посветена на образната съставка на концепта. Преди да пристъпи към конкретен анализ, Й. Кирилова представя понятието *когнитивна метафора* и свързаните с нея *когнитивни модели*. Авторката посочва тясната връзка на концепта *ум* с духовния свят на човека, с така наречения *вътрешен човек*. Изследването на метафоризацията на *ума* в българската картина на света се базира върху класификацията, направена от Дж. Лейкъф и М. Джонсън, в книгата „Метафорите, с които живеем“. Проследени са онтологичните, ориентационните и структурните метафори в „Тихонравовия дамаскин“ и в паремиите. В паремиологичния материал е направено сравнение и с концепта *сърце*. Получените резултати от анализа на метафорите и метафоричните модели са представени много прегледно във вид на съпоставителни таблици.

В *Четвъртата глава* са разгледани индивидуалните и социалните признаци на концепта *ум*, които при паремиите са съпоставени и с признаците на концепта *сърце*.

В *Пета глава* е очертано асоциативното поле на концепта *ум*, като се използват данни от „Българския асоциативен речник“ (2007). По този начин авторката сполучливо разширява наблюденията си върху концептуализацията на *ума* от Средновековието и епохата на Възраждането към светоусещането на съвременния човек.

В *Заключителната глава* са обобщени изводите от анализа на материала в изложението. Изводите са точни и добре формулирани.

В заключение може да се обобщи, че монографията на Й. Кирилова „Представата за *ума* в българската картина на света“ е сериозно научно изследване с интересна и сполучливо избрана тема. Разработката допринася за осветляването на още един фрагмент от българската езикова картина на света. Богатството от точни наблюдения и направените важни изводи относно различни страни на взаимодействието *език–култура* в текстове, представлящи различни периоди от развитието на българския език (дамаскинарската книж-

нина, паремите и данните от асоциативни изследвания), определят приносния характер на работата. Материалът, който се подлага на разностранен и задълбочен анализ, дава възможност да се проследят промените в концептуализацията на *ума* в диахронен план. Авторката разкрива и безспорното си умение за структурно организиране на богатия и разнообразен материал, за анализ на избраната научна проблематика. Езикът на работата е точен и ясен. Трябва да се отбележи и библиографската осведоменост по разглежданата тема.

Разгледаната проблематика в монографията на Й. Кирилова би била интересна както за специалисти в областта на езикознанието, така и за по-широка читателска аудитория, за всички, които се интересуват от проблемите на менталитета и народопсихологията на българина.

Марияна Витанова

БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA

37/2018

Редактор: проф. Анисава Милтенова

Съставители: доц. Никола Казански, Емилия Волева
Коректор: Жасмина Кръстева

Формат 70×100/16
Печатни коли 7,50

Печатница на Издателството на БАН „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

www.baspress.com

ISSN 1311-8544

